

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**ETNİK MİLLİYETÇİLİK SORUNLARI VE BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Mehmet Şevki TOKER**

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**ETNİK MİLLİYETÇİLİK SORUNLARI VE BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Mehmet Şevki TOKER

Öğrenci No:
070771006

Danışman:
Prof. Dr. Mithat BAYDUR

İSTANBUL, 2009

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. 29 / 09 / 2009

Aday: Mehmet Şevki TOKER

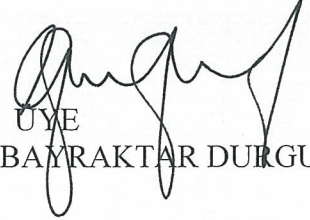
T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

29.10.2009

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 070771006 numaralı *Mehmet Şevki Toker'in* "Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**ETNİK MİLLİYETÇİLİK SORUNLARI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 18.09.2009 tarih ve 2009/26 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (70) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF.DR. MİTHAT BAYDUR

ÜYE

DOÇ.DR. GONCA BAYRAKTAR DURGUN

ÜYE

YRD.DOÇ.DR. MUZAFFER ÜREKLİ

ETNİK MİLLİYETÇİLİK SORUNLARI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Tezi Hazırlayan: Mehmet Şevki TOKER

Özet

Bu tez çalışmasında; uluslararası yapının en önemli sorunlarından biri olan etnik sorunlar ve etnik sorunların çözümünde Birleşmiş Milletlerin rolü ele alınmaktadır. Özellikle Soğuk Savaşın bitmesi ile beraber hız kazanan etnik milliyetçi sorunlar, uluslararası toplum için yeni kavramlar ve güvenlik anlayışları getirmiştir. Bugüne kadar olan devletlerarası çatışmaların yerini daha çok devlet içi sorunlar almaya başlamıştır. Uluslararası yapının ve hukukun sağlanmasında temel aktör olan Birleşmiş Milletler, uluslararası yapıdaki bu değişikliğe yeterince adapte olamadığından dolayı etnik sorunların çözümünde yeterli etkinlik gösterememektedir. Bu hipotez Birleşmiş Milletler'in etnik sorunların çözümünde icra etmiş olduğu faaliyetlerin incelenmesi ile test edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Etnisite, Etnik sorun, Birleşmiş Milletler, Milliyetçilik, Barışı Koruma

ETHNIC NATIONALIZM PROBLEMS AND UNITED NATIONS

Presented By: Mehmet Şevki TOKER

Absract

In this thesis; one of the most significant issues of international area : ethnic conflict, and role of UN in solving the matters of ethnic conflict are evaluated. Especially Ethnic Nationalist issues, which were speeded up by the end of the Cold War, invented new concepts and new security understanding for international society. Clash among states of past has been replaced by interior issues. UN has not been efficient sufficiently, as a result of its inability to adapt itself to alteration of international area, which is basic actor in provision of international law. This hypothesis will be tested through examination of actions taken against ethnic issues by UN.

Key Words: Ethnicity, Ethnic Conflict, United Nations, Nationalism, Peace Keeping

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO NO:

SAYFA

1. Barış Operasyonlarının Bölgelere ve Dönemlere Göre Sayı Ve Yüzdeleri.

37

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.k	Adı Geçen Kaynak
a.g.m.	Adı Geçen Makale
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
NATO	North Atlantic Treaty Organization
vb	Ve Benzeri

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni

Jüri Sayfası

Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler

İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)

Tablolar Listesi

Kısaltmalar

Giriş

1

1. ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

1.1 Etnik Milliyetçilik Kuramları Ve Eleştirileri

2

1.1.1 İlkçi (Primordialist) Yaklaşımlar

2

1.1.2 Modernist (Araçsalıcı) Yaklaşımlar

4

1.1.3 Etno-Sembolcü Yaklaşımlar

6

1.1.4 Marksist Kuramlar

8

1.2 Evrensel Bir Tanımlama Yapmak Mümkün Mü?

9

1.3 Küreselleşme ve Etnik Milliyetçilik Tartışmaları

11

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN GÜNDEMİNE ETNİK SORUNLARIN YANSIMALARI

2.1 Etnik Mesele ve Etnisite Nedir?

14

2.2 Etnik Sorunların Siyasi Bir Problematik Teşkil Etmesi

17

2.3 Kendi Kaderini Tayin (Self-Determinasyon) Hakkı

20

2.3.1 İyileştirici Halklar Teorisi

25

2.3.2 Tercih Teorisi

25

2.4 Etnik Sorunlar Niçin Birleşmiş Milletleri İlgilendirir?

27

3. ETNİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER UYGULAMALARI

3.1 Etnik Sorunların Çözümünde Genel Karakteristikler

29

3.2 Silahlı Güç Kullanımı

32

3.2.1 Somali

33

3.2.2 Ruanda

40

3.2.3 Bosna –Hersek

44

3.2.4 Filistin Sorunu

48

3.3 Barışçıl Yöntemler	
3.3.1 Barışçıl Yöntemlerin Genel Karakteristikleri	54
3.3.2 Arabuluculuk Faaliyetleri	56
3.3.3 Ekonomik ve Askeri Ambargolar	57
3.3.4 Demokratikleştirme Çalışmaları ve Serbest Seçimlerin Sağlanması	59
Sonuç	61
Kaynakça	63
Özgeçmiş	74

GİRİŞ

Çalışmanın amacı 20.yy'ın en büyük uluslararası sorunlarından biri olan etnik sorunların çözümünde Birleşmiş Milletlerin etkinliğini değerlendirmektir. Bu değerlendirmeden kasıt uluslararası hukukun uygulanarak uluslararası barış ve huzuru sağlamakla görevli olan Birleşmiş Milletlerin bu konu ile ilgili sorumluluklarını belirterek, sorumluluğunu ne derece yerine getirdiğini tespit edilmesi ile yetersiz kaldığı noktaların belirlenip giderilmesi yönünde önerilerde bulunmaktır.

Çalışma konu ile ilgili literatürün taranması metodu ile gerçekleştirilmiştir. Konunun yeterli incelenmesi maksadı ile konu üç ana bölümde incelenmiştir. İlk bölümde konunun merkezi olan etnik milliyetçilik konusu ele alınmıştır. Bu bölümün amacı etnik milliyetçilik ile ilgili temel kuramsal çalışmaları inceleyerek etnik milliyetçilik ile neyin kastedildiğinin anlaşılacak bir temel oluşturmaktır. Bu bölümün diğer bir amacı ise uluslararası hukuk sùjeleri arasına girebilecek evrensel bir etnik milliyetçilik tanımlanmasının yapılabileceğinin değerlendirilmesidir. Bu amaçla kastedilen uluslararası arenada ortaya çıkan sorunlarından hangilerinin etnik temelli sayılabileceğinin tespitini yapmak ve self-determinasyon talebinde bulunan etnik gruplardan hangilerinin isteğinin uluslararası hukuka göre meşru sayılabileceğini tespit etmektir.

Çalışmanın ikinci bölümü etnik milliyetçilik ile Birleşmiş Milletler arasındaki ilişkiyi belirleyerek, örgütün bu alandaki sorumluluklarını belirlemektir. Bölüm ilk olarak etnisite ile neyin kastedildiğini ve etnik milliyetçilik hareketlerin temel karakteristiklerini belirleyerek başlamaktadır. Etnik milliyetçilik hareketlerinin kapsamı, ortaya çıkış sebepleri belirlendikten sonra Birleşmiş Milletlerin konu ile niçin ilgilenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde yapılmış olan ve yapılmakta olan Birleşmiş Milletler uygulamaları incelenerek örgütün başarısı değerlendirilmiştir. Bu alanda yapılan uygulamalar, öncelikle etnik sorunların çözümünde genel karakteristikler belirtilerek, silahlı güç kullanımı ve barışçıl yollar olarak iki alanda incelenmiştir. Birleşmiş Milletlerin Etnik sorunların çözümünde yaptığı uygulamalara örnek olması bakımından her biri ayırt edici özelliğe sahip olan Raunda, Bosna-Hersek, Somali ve Filistin sorunları ele alınmıştır. Söz konusu örnekler kapsamında Birleşmiş Milletlerin etnik sorunların çözümünde ne kadar etkili olabildiğini, daha iyi çözümler için neler yapılması gerektiği değerlendirilecektir.

1. ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

Çalışmamızı daha anlaşılır kılmak için etnisite ve milliyetçilik konusunda ki temel tartışmalara ve kuramlara değinmenin faydalı olacağı kanısındayım. Çalışmanın bu bölümünde milliyetçilik kuramlarını detaylı inceleme yerine konu hakkındaki temel görüşleri ve bu görüşlere yöneltilen eleştirilere değinerek, okuyucuların konu hakkındaki genel literatürü incelemesi amaçlanmıştır.

1.1 ETNİK MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI VE ELEŞTİRİLERİ

1.1.1 İLKÇİ (PRİMORDİALİST) YAKLAŞIMLAR

İlkçi yaklaşımlar din, dil, kan bağı gibi nesnel öğelerin verili olduğunu ve kuşaktan kuşağa fazla değişmeyeceğini; bir ulusun ancak bu temeller üzerine inşa edilebileceğini kabul ederek ezelden var olduklarını öne sürerler. Bu yaklaşım savunan araştırmacılara göre insan aile içinde doğdukları gibi bir etnik topluluk içinde doğarlar.

İlkçi yaklaşımlara iki bakış açısı ile bakabiliriz. Bunlar biyolojik ve doğalcı bakış açılarıdır.¹ Biyolojik bakış açısı etnik bağılıkların kökenlerini genetik özelliklerde arar. Doğalcı bakış açısı ise grupların kültür, gelenek, dil, din, tarih gibi ayırt edici özelliklerine ağırlık verir.

Edward Shills ve Clifford Geerts Bağılılık duyulan unsurlar olarak dil, din, kan bağıni sayarak doğalcı bakış açısı ile ilkçi etnisite kuram araştırmacılarının öncülerinden sayılırlar. Shills'in II. Dünya Savaşına katılan askerler üzerine yaptığı araştırmada; askerlerin gösterdikleri azmin vatanseverlik veya parti sembollerine duydukları sadakatlerden çok ailelerine, arkadaşlarına, komutanlarına duydukları bağılıktan ileri geldiğini ortaya koymuştur. Clifford bunu bir adım daha öne götürerek bu bağılıkların aynı dilsel ve dinsel birliktelik içinde olan gruplarda doğmanın, belirli sosyal uygulamaları takip ederek sağlamlaştığını öne sürer.² Bu yaklaşımlar politik zayıflıklar yaşayan ve etkin bir refah seviyesi sağlayamayan toplumları bir arada tutan yegane gücün doğal bağılıklar olduğunu

¹ Özkırımlı,Ü., Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış, İstanbul, 2008, s.85

² Öztoprak, M. S., Akıllı, S.,” Etnisite Kuramları Ve Eleştirileri”, C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.28, No.1, Sivas, 2004, s.9

savunurlar. Bu bağılıklara rakip olabilecek sendika, sınıf, parti, vb. unsurlara duyulan sadakatlerin primordial duygularla karışamadıkları sürece siyasi birimleri tehdit etseler de milletin kendisini tehdit edemezler.

Biyolojik bakış açısının öncülerinden Pierre Van Den Berghe doğuştan kazanılan ve sonradan toplum tarafından aktarılan primordial bağların, her ne kadar zaman zaman kültürel bağlar öne çıksa da, biyolojik temelli olduklarını öne sürer.³ Berghe 'e göre insanlar kendileri ile kan bağı olanlara güvenirlere. İnsanları buna iten sebep kısıtlı kaynaklara erişimde kolaylık sağlama ve gücün önemli bir faktörü olan nüfusu sağlayabilmek için üremede başarılı olma güdüsüdür. İnsanlar yakınları ve hısımlarına güvendikleri için onlarla eşleşmeye çalışırlar. Kültürel benzerlikler ise insanlara yakınlarını bulmakta kolaylık sağlayan unsurlardır.

Özetlemek gerekir ise ilkçi yaklaşımı savunan bütün araştırmacıları din, dil, kan bağı gibi nesnel öğelerin verili olduğunu ve fazla değişmeden günümüze kadar geldiğini savunurlar. Bu yaklaşıma getirilen eleştirilerin temelinde ise değişmezlik ilkesine yapılan vurgular yatıyor. Gruplar arası evlilikler, göçler, asimilasyon politikaları, soykırımlar gibi tarihte yaşanan olayların bu değişmezlik ilkesi ile çeliştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Anthony D. Smith etnik kimliklerin ekonomik, siyasi etkenlere bağlı olduğunu; ortam ve koşullara göre değişiklik gösterdiğini öne sürer.⁴

Bu yaklaşım ayrıca çok etnikli toplumların yapısını açıklamada yetersiz kalır. Osmanlı ordusu içerisindeki Müslüman, gayrimüslim, Arnavut, Ermeni, Türk gibi farklı kültürleri, dinleri ve dilleri farklılık gösteren unsurların nasıl olurda aynı saflarda savaştıklarını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Aynı şekilde kişisel menfaatleri için farklı dil kullanan veya kendini farklı bir etnisite içinde tanımlayan insanların genetik etmenleri nasıl umursamadıkları ayrı bir tartışma konusudur.

Bu yaklaşıma getirilen eleştiriler kuramı her ne kadar marjinalleşmiş olarak gösterse de özellikle etno-sembolcü yaklaşımçılar bu kuramdan fazlasıyla faydalanırlar fakat yetersiz bulurlar. Smith milli kimliği oluşturan unsurlar arasında ortak bir kitlesel kültürü sayarken bunu yetersiz bulup geleceğe duyulan kolektif bir özlemi de ekler.⁵

---

³ Özkırımlı, Ü., a.g.k., s. 90

⁴ Smith, A. D., Milli Kimlik, İstanbul, 2007, s.33

⁵ Smith, A. D., a.g.k., s.31

1.1.2 MODERNİST (ARAÇSALCI) YAKLAŞIMLAR

Milliyetçiliğin modern devlet sistemine ait olduğunu ve kapitalizm, sanayileşme, kentleşme, küreselleşme gibi süreçlerle ortaya çıktığını savunan kuram; milliyetçiliği seçkinler tarafından toplumda iktidar ve avantajlarını koruyabilmek ve toplumu bir arada tutabilmek için siyasal ve kültürel mitler yaratılması olarak tanımlar. Bu yaklaşımın önde gelen araştırmacılarından Gellner, Anderson, Hobsbawn milliyetçiliği bir toplumsal mühendislik ürünü olarak görürler. Bu süreçte en çok dikkat edilmesi gereken en önemli olgu icat edilmiş geleneklerdir. İcat edilen gelenekler; törensel veya sembolik bir nitelik taşıyan ve bir şekilde kabul edilmiş kuralları olan bir dizi alışkanlıktır.⁶ Bu yaklaşım ulusların milliyetçiliği değil, milliyetçiliğin milletleri doğurabileceğini savunur.

Modern öncesi dönemde toplumsal roller, görevler ve bireyler arası hiyerarşik yapılar kesin çizgilerle ayrılmıştı. Birey doğduğunda kendini yapı içindeki yerinde ve statüsünde buluyor ve bu yeri de değişmiyordu. Yani toplumsal roller doğuştan belirleniyor ve değişmiyordu. Modern zaman da ise bireyler toplum içindeki yerlerini sorgulamaya başlıyorlardı. Sanayi toplumunun başlıca özelliği evrensel okur yazarlık ve yüksek düzeyde sayısal, teknik ve genel gelişmişliktir. Bu yapıda eğitilmiş, teknik insana ihtiyaç duymaktaydı.⁷ Eğitilmiş insana duyulan ihtiyaç, eğitimin devlet tarafından belirli bir sistematik ve disiplin içerisinde yapılmasını gerekli kılmıştır. Seçkinler ise bu avantajla bireyleri topluma sadakat besleyeceği bir kültüre yönlendirme imkanı bulmuştur. Ernest Gellner'in üst kültürçülüğü seçkinler eliyle yönlendirilmiş folk kültürün yüksek kültüre dönüşümünü ve milliyetçiliğin nasıl modern döneme ait bir süreç olduğunu ortaya koyuyor.

Breuilly ve Gellner devlet toplum ilişkisine vurgu yaparak modern dönemde monarşi gibi kurumlar, kiliseler toplumsal hayattaki güçlerini kaybederek modern dönemdeki yapının değiştiğini ve bu değişikliğin yeni bir devlet, toplum ilişkisinin kurulması ihtiyacının ortaya çıktığını savunuyorlar. Bunun için iki yol denenmiştir. Birincisi devlete bağlılık liberal ve demokratik topluma katılma yolu, ikincisi çözüm ise toplumun kolektif kimliğini vurgulamaktır.⁸ İlk yöntemde kolektif çıkarlar ile bireysel çıkarların uyuşmasındaki zorluk

---

⁶ Özkırmı, Ü., a.g.k., s. 147

⁷ Gellner, E., Uluslar Ve Ulusçuluk, İstanbul, 2008, s.113

⁸ Özkırmı, Ü., a.g.k., s. 137

sebebi ile liberalizmin sıkıntılar yaşadığını; bunun yerine ikinci yöntemin kullanılarak ortak bir kimlik oluşturma hareketlerinin ağırlık kazandığını öne sürmüşlerdir.

Paul R. Brass da bu ikinci yöntemle aynı doğrultuda etnisitenin araştırılmasında etnik grupların içerisindeki seçkinlerin ve onlara karşı olanların, grup kültürünün belirli yönlerini seçerek onlara yeni anlamlar yükleyerek grubun desteğini elde etmek, çıkarlarını korumak yada diğer gruplarla rekabet edebilmesini sağlamak amacıyla kullandıkları sürecin araştırılması gerektiğini savunur. Milliyetçilik seçkinlerin kendi istedikleri toplumsal yapıyı oluştururken ve şartlarından memnun olmayan grupların şartlarını daha iyi hale getirirken sarıldıkları bir ideoloji olmuştur.⁹ Bu tanımlamaya uygun olarak seçkinlerin etnik çatışmaları; devlet kaynaklarını ve yönetsel yetkilerini eşit dağıtarak önleyebileceğini düşünebiliriz.

Benedict Anderson, ulusların ortaya çıkış koşullarına daha farklı bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır. Milliyetçilik, aydınlanma döneminin getirdiği sekülerleşme sürecinde dinden boşalan yeri dolduran bir ideoloji olmuştur.¹⁰ Bu boşluğu dolduran en işlevsel araç ise matbuat kapitalizmi olmuştur. Bu gelişmeyle gazeteler ve kitaplarla kutsal seçkin dili olan Latincenin egemenliği devrildi ve Protestanlıkla yerel dillerin gelişmesi sağlanmıştır. Anderson'a göre ulus hayal edilmiş bir cemaattir. Çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında bir şey işitmeyecektir ama her birinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder.¹¹ Bunu sağlayan ise matbaanın icadı ile oluşan gazete kültürüdür. Anderson, günlük gazete okumayı bir kitlesel ayin olarak tanımlayarak bu yayılmayı tasvir eder.¹² Gazete okuyan bir okuyucu kendi başına gözüke de gerçekte bir dizi ulusal olayla ilgilenmekte, toplumun diğer fertleri ile aynı kaygıları taşımaya başlamaktadır. Bu kaygılar bireyleri ortak amaçlar etrafında birleşmeye itiyor.

Modernist kuramların önde gelen araştırmacılarından biri olan Hobsbawn milliyetçiliği Gellner gibi siyasi çıkarlar açısından araçsal bir yaklaşımla inceler. O'na göre 1789-1915 arasında hanedan meşruiyeti, ilahi buyruk, yönetimin tarihsel hakkı ya da dinsel birlik gibi geleneksel sadakat güvenceleri ağır yaralar almıştır.¹³ Modern devlet gün geçtikçe kendi tebasının düşüncelerini daha fazla dikkate almak zorunda kalıyordu. Hobsbawn İlkçi

---

⁹ Özkırmı, Ü., a.g.k., s. 145

¹⁰ Yörük, Z. F., "Ulusal Kimlik, Hayali Cemaat Ve Kendine ait bir devlet", Sosyalizmin Sorunları Yazı Dizisi "İrkçilik Ve Milliyetçilik", İstanbul, 1995, s.110

¹¹ Anderson, B., Hayali Cemaatler, İstanbul, 2007

¹² Yörük, Z. F., a.g.m., s. 115

¹³ Hobsbawn, E., Milletler Ve Milliyetçilik, İstanbul, 2006

yaklaşımçıların düşüncelerini yetersiz bulur. Örnek olarak Arnavutluğ'u vererek dil dışında kalan bütün unsurların birleştirici olmaktan ziyade ayrıştırıcı özellikleri olduğunu belirtir. Aynı şekilde 1789 da Fransız'ların %50 si Fransızca'yı hiç konuşmadığını ve konuşanların ise sadece %12 sinin doğru konuştuğunu belirterek bu toplulukları bir arada tutan unsurların sanıldığı gibi ezelden gelmediğini sonradan icat edildiğini kanıtlamaya çalışır.

Modernist kuramlara yapılan en büyük eleştiriler indirgemeci olmasıdır. Modernist araştırmacılar etnik kültürleri yeterince göz önüne alamazlar ve insanların niçin milletleri uğruna ölümü göze aldıklarını açıklamada yetersiz kalırlar. Bir diğer önemli eleştiri konusu ise anti-empyralist milliyetçi hareketlerin doğasındaki modern devletler düzenine duyulan tepkileri göz önüne alarak bu milliyetçi hareketleri motive eden unsurları önemsememiş olmalarıdır. Son eleştiri noktası ise Anderson'ın milliyetçiliğin oluşmasındaki en büyük etkenin din olduğu yönündeki düşünceleridir. O'na göre milliyetçilik dinden boşalan yeri doldurmuşken Yahudi milliyetçiliğini; keza dini bir cemaat olarak zulüm gören Dürzilerin nasıl olurda etnik bir topluluğa dönüştüğünü nasıl açıklayabiliriz.

1.1.3 ETNO-SEMBOLCÜ YAKLAŞIMLAR

Etno-sembolcü yaklaşım modernist yaklaşımlarla ilkçi yaklaşımların eksikliklerini gidererek ortak bir yolda etnik geçmişe ağırlık veren; seçkinlerin bu mitleri kullanarak milleti birlikte tutacak sembollerini nasıl oluşturduklarını açıklamaya çalışan yeni bir sentez ortaya koymuştur.

Etno-sembolcüler milliyetçiliği modern çağın ürünü olduğunu kabul edip ilkçilerden ayrılırken; milliyetçiliği kapitalizm, modern toplum terimleri ile açıklayan kuramlarla yetinilmemesi gerektiğini çünkü bu tür yaklaşımlar etnik bağlılıkların kalıcılığını göz ardı ettiğini öne sürerler. Bu yaklaşım hangi halkların yeterli koşullar oluştuğunda bir milliyetçi hareket başlatacağını ve bu hareketin hangi biçime bürüneceğini belirlememize yardımcı olur.¹⁴ Anıların, törenlerin, mit ve sembollerin Milliyetçiliğin oluşmasındaki rollerini anlamamıza yardımcı olur. Milliyetçilik çoğu zaman belirli bir dilde eğitim, kendi dilinde televizyon yayını gibi çoğu zaman sembolik hedeflerin peşinde koşarken bu arzuyu sadece materyalist duygularla açıklayamayız. Modernitenin bu fonksiyonları kullanan milliyetçiliğin

---

¹⁴ Özkırımlı, Ü., a.g.k., 210

aynı zamanda insanların vatanları için niye canlarını vermeye gönüllü olduklarını açıklamaya çalışır.

Bu yaklaşımın önde gelen araştırmacılarından Armstrong; etnisiteyi belirleyen topluluğun algılamaları ve kendilerini diğerlerinden ayıran özellikleri ile tanımlarken bir yandan da bunların nasıl kalıcı olduğunu açıklamaya çalışır. Armstrong etnik bağlılıkların nasıl oluştuğunu incelerken orta çağ Avrupa'sına bakarken yerleşik kent hayatından dolayı toprağa duyulan sembolleri ve mitlerin son derece kuvvetli olduğunu belirtir. Orta Doğuda ise göçebe hayatın hakimiyetinden dolayı kan bağına bağlı sadakatlerin geliştiğini ortaya koymuştur.¹⁵ Bu kuramın bir diğer önemli araştırmacısı A. D. Smith aynı temelle yola çıkarak "Millet kimdir?", "Modern devletlerin etnik temelleri var mıdır?", "Millet neden ve nasıl doğar?" sorularını cevap ararken modern zamanın yapısını geçişin temelleri üzerinde inceler. Smith milliyetçiliğin sadece etnik temellerle açıklanamayacağını farkındadır ve buna örnek olarak da aynı etnik temellere dayanan Arapların nasıl olurda birlik oluşturmada gönülsüz olduklarını ortaya koyar. O'na göre milliyetçilik etnik temelleri olan siyasi bir harekettir.¹⁶ Bu sebeple modern dönemin yapısını milliyetçilik üzerine etkilerinin incelenmesi gereklidir. Smith etnik bir topluluğun altı ana özelliğini şöyle sıralar:

1. Kolektif bir özel ad
2. Ortak bir soy miti
3. Paylaşılan tarihi anılar
4. Ortak kültürü farklı kılan bir veya daha fazla unsur
5. Özel bir yurtla bağ
6. Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu¹⁷

Bu özelliklere sahip bir topluluğu etnik olarak tanımladıktan sonra modern dönemle beraber insanların sadakatlerinin geliştirilmesi için demokratik doğrudan katılım gibi yeni enstrümanların kullanılmaya başlandığını belirtiyor. Din eskiden önemli bir birleştirici unsur iken modern dönemde etkisini büyük ölçüde yitirmiştir. Aynı şekilde tarihsel yönetim hakkına duyulan saygı kaybolmuş, kolektif refah seviyesi için bireylerin şahsi refah seviyelerinin yükseltilmesi, bireysel hak ve özgürlüklerinin korunması gerekliliği ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tür faktörleri de göz önüne alan etno-sembolcü yaklaşım milliyetçiliğin

---

¹⁵ Özkırmı, Ü., a.g.k., s.215

¹⁶ Anthony, D. S., Milli Kimlik, İstanbul, 2007, s.127

¹⁷ Anthony, D. S., a.g.k., s.42

araştırılmasında geniş bir tarihi alana bakarak günümüz milliyetçiliğini zamanın doğal faktörleri ile açıklamaya çalışır.

1.1.4 MARKSİST KURAMLAR

Marksist dünya görüşüne göre etnik çatışma egemen sınıf tarafından oluşturulan yapay bir çatışmadır. Elitler tarafından sınıflar arasındaki gerçek mücadele gizlenerek kendi avantajlı konumlarını korumak amaçlanmaktadır. İşçi sınıfını etnik çıkarlarının farklı olduğuna inandırılarak kendi içinde bölünmekte ve gerçek düşman ve konulardan uzak tutulmaktadır. Etnisite, Mücadele edilmesi gereken güçlü bir düşmandır.¹⁸ İş gücü etnik gruplar arasında düzenlenir, bu gruplar düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar.

Wallerstein'a göre etnik grupların belirli meslek gruplarına yönlendirilmesi onların sınıfsal sorunlardan uzak kalmalarını sağlamaktadır. Bunun sürekliliğini sağlamak maksadıyla etnik farklılıkları sürekli gündemde tutma eğilimindedirler. Sınıf bilinci gelişmiş toplumlar patronlarına daha az sorun çıkartmaktadırlar. Wallerstein etnik grupların az olduğu kapitalist ülkelerde etnik farklılıkların yarattığı milliyetçilik hareketlerinin devlet sınırları içinde kalırken diğer ülkelerde etnik bilinç kendini ulusalcılık biçiminde ifade ediyor.¹⁹ Wallerstein çalışması ile etnik farklılıkların nasıl kapitalist devletler tarafından fayda amaçlı kullanıldığını açıklayarak, proletarya için bir kurtuluş refleksi haline dönüşeceğini öne sürmektedir.

Marksist bir kuramın ilk yapması gereken şeyin milliyetçiliğin olumlu ve olumsuz yanları ile bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ve konunun içinde değerlendirilebileceği çerçevenin belirlenmesi gerektiğini belirten Tom Narin'e göre seçkinler halkın kestirmeden gitmesi gerektiğini savunuyor. Halk fabrikaları, okulları istiyor ve bunun için gelişmiş ülkeleri taklit etmesi gerektiğini söylüyor. Ama bunu yaparken de o ülkelerin yabancıları ret ederek yapmalıdırlar. Bunun yolu militan, sınıflar arası farklılıkları aşmış ve baskıyı simgeleyen dış güçlere karşı kendi kimliğinin bilincine varmış bir topluluk yaratmaktan geçtiğini savunuyor.²⁰

---

¹⁸ Öztoprak, M. S., Akıllı, S., a.g.m., s.7

¹⁹ Balibar, Wallerstein, Irk Ulus Sınıf, İstanbul, 2007, s.89

²⁰ Balibar, Wallerstein, a.g.k., s.156

Bu kurama yöneltlen eleştirilen temelini Marx ve Engel' in proletaryayı sadece ekonomik ilişkilerin bir arada tutabileceği yanılığısı oluşturmaktadır. Dil, din, geleneklerin, coğrafi ve tarihsel türdeşliğin bir millet oluşturmaya yetmeyeceğini düşünüyorlar. Millet olabilmek için belirli toplumsal ve kültürel gelişmişlik düzeyine ihtiyaç duyar.

1.2 EVRENSEL BİR TANIMLAMA YAPMAK MÜMKÜN MÜ?

Buraya kadar olan bölümde temel milliyetçilik kuramlarını inceledik. Görülen o ki hepsinin bizce kabul gören yanları olmakla beraber, yetersiz bulduğumuz yanları da vardır. Kuşku götürmez bir tarafı olarak milliyetçilik 20. yy'ın en önemli siyasi ve toplumsal konularından bir olmuş ve 21. yy'da da etkisini sürdürecektir. Bizi evrensel kabul görececek bir tanımlama yapmaya zorlayan nokta; kendilerini aynı etnisiteye bağlı olduklarını savunan gruplardan hangilerinin milliyetçi hareketlerinin uluslararası toplum tarafından meşru kabul edileceği ve uluslararası hukuka uygun olarak kendi kaderini tayin veya öz yönetim hakkını kullanabileceğini belirlemedeki çıkmazlardır.

Milliyetçiliğin kökeninde etnik bağılıkların tarihselliğini savunan ilkçi yaklaşımçılara günümüz milletleri ile geçmiş toplumlar arasındaki farkları sorduğumuzda göreceğiz ki verili olarak kabul edilen pek çok unsurun yaşanan evlilikler, soykırımlar, zorunlu göçler, kişisel tercihler, savaşlar gibi etkenlerle değişmiştir. Amerikan milliyetçiliğinin temellerini bir birinden çok farklı ten yapısına, dile ve dine sahip insanların ortak tarihsel, biyolojik temelleri yerine” Amerikan rüyası” popüler söyleminin gölgesinde aramak daha doğrudur. Tamamen icat edilmiş bir topluluğu andıran bu örnek Helenistik döneme duyulan hayranlığı ve Antik Yunanistan'ın kurulduğu Ege bölgesine duydukları özlemi milliyetçi duygularının en tepesine oturtan Yunan topluluğu ile karşılaştırdığımızda modernist yaklaşımçıların ikilemini görebilmekteyiz. Şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar milliyetçiliğin nasıl ortaya çıktığını ve nasıl yayıldığını araştıran kuramsal nitelikli açıklamalar getirmekte veya bir milliyetçilik türünü bütün unsurları ile incelemekle uğraşmıştır.²¹ Genel kuram oluşturma çabaları bir birinden farklı oryantasyonları olan örnekleri kaçırmakta iken diğer çalışmalar ise bir genellemeye varmada yetersiz kalmışlardır. Bu iki farklı alanda yürütülen çalışmaların artık birleştirilmeye ihtiyacı vardır.

---

²¹ Özkırmı, Ü., a.g.k., s.290

Milliyetçilik araştırmalarında bir diğer dikkate alınması gereken nokta da Renan'ın da dediği gibi, milliyetçiliğin her gün yeniden üretilmesidir ve her seçim döneminde veya siyasi sıkıntılar sonucunda sosyal hayatlarını sorgulayan toplumlar tarafından yapılan bir plebisit olmasıdır. Bunun sebebi toplumsal hayatı oluşturan yapının meşruiyet araması ve sistemin devamı için kendisini oluşturan bireylerin desteğinin ancak bu yapının içselleştirilmesi ile sağlanabilecek olmasıdır. Demokrasilerde fedakârlıklar kalkmış; yurttaş ve ideallerin yerini birey ve çıkarları almıştır.²² Küreselleşme, dinin öneminin azalması veya artması, ekonomik sıkıntılar, siyasi değişimler gibi sebepler ile sistem değiştikçe milliyetçiliğin yeniden türetilmesi de kaçınılmaz olmaktadır. Bir siyasi liderin komünist retoriklerin yerine milliyetçi retorikleri kullanmaya başlamasının sebepleri vardır. Milleti oluşturan bireylerin ihtiyaçlarına cevap veremeyecek söylemler, semboller, sadakatler zamanla önemini yitirecektir. Böylece verili kabul ettiğimiz pek çok unsur zaman içinde değişikliğe uğrayacaktır.

Kişisel tercihler ise bir diğer önemli konudur. Etnik temeli farklı olmasına karşın bireyler kendilerini başka bir grubun üyesi olarak görebilmektedir. Mauritius nüfusunun % 17 sini oluşturan Müslümanlar on sekiz ve on dokuzuncu yüzyılda İngiliz Hindistan'ından gelen tacir ve işçilerin torunları idiler. 1972 nüfus sayımında neredeyse tamamı kendilerinin dillerinin bir Hint dili olduğunu beyan ederken, yetmişli yıllarda ortaya çıkan pan-Arap hareketi ve 1974 yılındaki petrol krizi ile Arap siyasi hayatında önemli bir yere gelmeleri sebebiyle on yıl sonraki nüfus sayımında atalarının dillerinin Arapça olduğunu beyan etmişlerdir. Dahası erkekler sakal bırakmış, kadınlar ise türban takmaya başlamışlardır.²³ Görülen o ki Hint işçilerin torunları olmak artık Mauritius' lu müslümanlar için birleştirici özelliğini kaybetmiş ve milliyetçi söylemlerden çıkarılmıştır. Benzer şekilde 1960 yılında Tyland'da Lue isimli bir grup üzerine araştırma yapan antropolog Michael Moerman, etnik ilişkileri incelerken bu grubun mensuplarına yönelttiği "Sizi Leu yapan özellikler nedir?" sorusuna aldığı cevaplardan hiçbirinin onları diğer gruplardan ayırt edici bir özellik taşımadığını fark etmiştir. Dil, kültür, tarih, siyasi örgütlenme, anayurdun devamlılığı gibi kriterlerin hiç biri çevredeki gruplardan farklı bir özellik taşımaktadır. Moerman çalışmasının sonucunda şöyle bir tanımlama yapar: " Lue, kendisinin Lue olduğuna inanan ve Lue olduğunu savunan kişidir."²⁴ Bu tarz istisnai sayılabilecek örneklerin ötesinde kabul edilmesi gereken önemli bir nokta olan çok farklı kökenlere, költürlere, dine, dile sahip bireylerin aynı

²² Schnapper, D., Yurttaşlar Cemaati, Modern Ulus Fikrine Dair, İstanbul, 1995, s.15

²³ Eriksen, T. H., Etnisite Ve Milliyetçilik, İstanbul, 2002, s.112

²⁴ Somersan, S., Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk, İstanbul, 2004, s.27

kader birliği etrafında toplanarak; kendi bireysel tercihleri doğrultusunda yeni bir ulusu oluşturabileceği gerçeğidir. Bu noktada üst kimlik alt kimlik gibi tartişmaları beraberinde getirebilecek bu konunun incelemesini burada keserek, vurgulamak istediğimiz evrensel bir tanımlama yapmaktaki zorluklara odaklanmak daha faydalı olacaktır.

Bir Sırp askerinin Boşnak nefretini veya ölmüş bir Hutu' dan bile hırsını alamayarak onu bıçaklamaya devam eden bir Tutsi'yi insani duyguların dışına çıkabilmesini sağlayan milliyetçi dürtüleri, pek fazla şiddet olayına girişmeyen Quebec milliyetçiliği ile yan yana koyarak ikisini bir tanım içinde barındırabilmenin sıkıntısı açıklamaya fırsat vermeyecek kadar açıktır. Gandhi ile Tito'yu da aynı milliyetçi kaynaklardan faydalandığını kabul etsek bile niçin aynı retorikleri ve yöntemleri kullanmadıklarını düşünmemiz gereklidir.

Sonuç olarak bizi evrensel bir tanımlama yapmaktaki zorlayan pek çok faktör varsa da tam kapsayıcı bir tanımlama yapamayacağımızı kabul ederek kader birliği yapmış, sosyal hayatlarını düzenleyebilen belirli kültürel normlar oluřturabilmiş²⁵, iletişim sıkıntılarını aynı dili konuşarak veya farklı yöntemler kullanarak çözmüş, bir çeşit siyasi örgütlenme sağlamış veya bu yönde eğilimi olan, süresi pek de önemli olmayan bir tarihi geçmişe sahip olan toplulukları millet olarak kabul edebiliriz kanısındayım.

1.3 KÜRESELLEŞME VE ETNİK MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI

Soğuk savaşın bitmesi ile beraber hız kazanan küreselleşme olgusunun en çok etkilediği konulardan biri de milliyetçilik tartişmaları olmuştur. Küreselleşme kavramı sınırların etkisinin azalarak, fikirlerin, insanların, sermayenin, kültürlerin uluslararası alanda özellikle teknolojik gelişmelerin yardımı ile serbest dolaşımının gerçekleşmesi gibi tanımlanabilir. Küreselleşmenin etkileri olarak bazı kültür öğelerinin evrensel hale gelmesi, devletin egemenlik yetkilerinin bazılarını uluslararası aktörlere devretmesi, dünyanın herhangi bir yerindeki oluşan sıkıntıdan diğer dünya devletlerinin etkilenmesi gibi örnekleri sayabiliriz. Bu alanda yapılan çalışmaların bir kısmı küreselleşme ile milliyetçilik ve onunla bağlantılı ulus-devlet, ulusal egemenlik gibi kavramların zayıflayacağı görüşünde iken kimi çalışmalar bu kavramların bazı dönüşümler yaşayarak etkilerini sürdüreceklere yönündedir.

---

²⁵ Bu tanımlamada kültürel normları biraz geniş tutarak dinsel, mezhepsel özellikleri de içine kattım.

Küreselleşme küresel üretim ve tüketim araçlarını kullanarak insanlar ve topluluklar arasındaki farklılıkları kaldırarak tek tip bir dünya oluşturma potansiyeline sahiptir. İnsanlar gittikçe aynı tip kıyafetleri giymeye, aynı tür yiyecekler tüketmeye başladılar. Ancak bizler dünyayı şimdiye kadar farklılıklarımızla tanımladık. İşte tartışmaların bir ayağını oluşturan fikirde buradan kaynaklanmaktadır. Küresel etkileşimlerin temel sorunu kültürel homojenizasyonla kültürel heterojenizasyon arasındaki gerilimdir.²⁶ Toplumsal farklılıkların azalması ile beraber pek çok insan hayatlarından önemli şeylerin azaldığının farkına varmıştır. “Küreselleşme çerçevesinde üretilen projeler insanı yetiştirdiği ortamdan bağımsızlaştırmak isterken, onu mutsuzluk içinde kıvranan bir gezgine dönüştürmeye çalışmaktadır.”²⁷ Bu etkiye karşıt olarak yalnızca küresel markaların birer ürünü olmadığımızı, kendimizi Müslüman, İskoç ya da başka bir kimlikle tanımlayabileceğimizi ve kendi kaderimizi belirleyebileceğimizi vurgulayan yeni bir kimlik siyaseti gelişmiştir. Küreselleşme kendi antikorlarını yaratarak insanları küresel bir makinenin dişlileri olmadıklarını ispatlama yönünde faaliyetlere itmiştir.²⁸ Batı karşıtı milliyetçi retoriklerin doğuş noktası budur. Batının ekonomik, siyasal, kültürel hegemonyasına karşı, devlet gücünü yükselten milliyetçilik duygusu siyasal ideolojinin temel aracı olarak kullanılır.

Küreselleşmenin etkilerini en çok kullananlar sermaye ve medya gücünü ellerinde bulunduranlar olmuşlardır. Amerikan popüler kültürünün küreselleşme ile oluşan etkilerini Somali’de açlık ile yaşam mücadelesi veren bir çocuğun üzerine giydiği coka cola amblemlili tişörtten tutunda General Motors’un yatırım yapma karşılığında çeşitli ülke hükümetlerine bazı yasal değişiklikler yapma dayatmalarına kadar uzanan çok geniş bir yelpazede görebiliriz. Küreselleşme kavramı batı tipi serbest piyasa ekonomisinin ve demokrasi tarzının biçimlendirdiği kültürün tüm dünyaya yayılması ve tek biçimliliğe doğru ilerlemesi olarak tanımlamak da mümkündür.²⁹ Bugün kültürel homojenleşme denince bunun batı tipi bir modele uzandığı hepimizce malumdur. Marksist araştırmacılar batı kapitalizminin yayılması için aynı tüketim alışkanlıklarına sahip yeni piyasalar oluşturmanın kaçınılmazlığı üzerinde dururlar. Batının hegemonyası ile örtüştürülen bu kültür yayılımı İran gibi anti-empyralist politikaları öne çıkaran ülkelerde etnik kimlikleri birleştirici etkide bulunmuştur.

---

²⁶ İçli, G., Küreselleşme Ve Kültür, C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:25, No:2, Sivas,2001, s.165

²⁷ İmançer, D., Çağdaş Kimliğin Yapılanma Süreci Ve Televizyon, Doğu Batı, Sayı:23, İstanbul, 2003, s. 244

²⁸ Brown,C., Ainley, K., Uluslararası İlişkileri anlamak,İstanbul, 2006, s.183

²⁹ İmançer, D., a.g.k, s. 245

Küreselleşmenin etnik sorunları azaltacağına dair görüşlerin temelini küreselleşme ile demokrasi, insan haklarına saygı, azınlık hakları kavramlarının özellikle üçüncü dünya ülkeleri olarak adlandırılan periferi ülkelere yayılması oluşturur. Bu görüşe göre etnik sorunların temelini egemen grupların diğer gruplara karşı toleranssız olması ve demokratik olmayan siyasi yapının alt grupların isteklerinin barışçıl yollardan dile getirememeleri sebebi ile şiddete başvurmaları oluşturmaktadır. Şayet homojen bir birlik oluşturamayan devletler kendilerini oluşturan grupların yönetimde söz haklarını sağlar ve taleplerine değer verirlerse etnik sorunları ortadan kaldıracaklardır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak karşılıklı bağımlılıkların artması devletleri gelişmiş ülkelerle yakın ilişki içine girmeye zorlamakta bu da batı tipi düşüncenin yayılmasını sağlamaktadır. Artık merkezi ülkelerle yakın ilişki içerisine girmeye çalışan devletler için demokratik rejimin kurulması ve iyi işletilmesi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı, azınlık haklarının korunması kavramları olmaz olmaz koşullar olmaktadır. Avrupa Birliğine üyelik şartlarının başında bu kavramların anayasal güvence altına alınması ve işlerliğinin sağlanması gelmektedir. Bu tür entegrasyonların artması sonucu olarak dünyadaki demokratik rejimler artacağı ve etnik hareketliklerin şiddet sarmalında kurtulacakları değerlendirilmektedir.

Küreselleşmenin bir başka etkisi olarak çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütler gelişmişlerdir. Devletler artık egemenlik yetkilerinin bazılarını bu aktörlere devretmek zorunda kalmışlardır. Uluslararası örgütlerin ve sivil toplum örgütlerinin gelişimi ile beraber etnik gruplar seslerini daha rahat duyurabilme şansına sahip olmuşlardır. Dahası bu örgütler etnik grupların faaliyetlerini meşrulaştırıcı etkide bulunmaya başlamıştır. Oluşturdukları siyasi partiler ve örgütlerle uluslararası sahada bir aktör olarak dinlenme imkanı elde etmişler, hatta talepleri uluslararası örgütler tarafından kendi devletlerine bir baskı unsuru olarak geri dönebilmektedir. Dahası bir etnik grubun uluslararası alanda oluşturduğu bu hareketlilik başka grupların da harekete geçmesine sebep olmakta, yıllardır uykuda olan milliyetçi duygularını yeniden alevlendirebilmektedir.

Sadowski; ekonomik küreselleşmenin üç etkisinden bahseder.³⁰ İlk olarak sermayenin uluslararasılaşması ile etnik sorunlardaki aktör sayısı artmaktadır. Çünkü büyük sermaye grupları sermayelerinin güvende olmasını istemektedirler. Kimi zamanda istikrarsızlık ortamından beslendikleri için tarihi sorunları kaşıyarak etnik sorunların ortaya çıkmasını

---

³⁰ Sadowski, Y., "Ethnic Conflict" Think Again, sayı:40, 1998, s.9

sağlarlar. İkinci olarak etnik grupların beslenebileceği fonlar oluşmaya başlamıştır. Son etkisi olarak ekonomik olarak gelişen toplumlarda etnik sorunların daha az görüldüğü tespiti ile küreselleşmenin ekonomik gelişmeye olan etkisi ile etnik sorunların azalması yönünde pozitif bir etkisi olacağını savunur.

Sonuç olarak günümüzde yaşanan şiddet yoğunluğuna bakarak küreselleşmenin sunduğu homojen kültürün henüz farklılıkları ortadan kaldırmak için yetersiz ve devletlerinde bu konuda gönülsüz olduğunu belirtebiliriz. Her ne kadar küreselleşme ile yayılan batı tipi düşünce yapısının etnik sorunları azaltacağına dair güçlü bir inanç olsa da, demokrasinin beşiği sayılan Avrupa’ da bile Bask, Kuzey İrlanda sorunlarını, Almanya ve Fransa’ da ki ırkçı hareketleri göz önüne alarak etnik sorunların tam manası ile çözülemediğini, tarihsel nefretler veya etnik bağlılıkların hala etkinliklerini sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN GÜNDEMİNE ETNİK SORUNLARIN YANSIMALARI

2.1 ETNİK MESELE VE ETNİSİTE NEDİR?

Etnisite kelimesinin kökeni genel kabul gören şekli ile Antik Yunanca “Ethnos” kelimesine uzanmaktadır ve kafir yada pagan manasında kullanılmaktadır.³¹ On dördüncü yüzyıl ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında etnik kavramının içerdiği bu dinsel öteki manasının devam ettiğini görüyoruz.³² 1960’lı yıllardan itibaren antropologlar tarafından sıkça kullanılmaya başlanan terim kökensel ilişkileri vurgulamak için kullanılmaktadır.

Özellikle soğuk savaşın sona ermesi ile beraber etnik kelimesinin şiddet ve çatışma kelimeleri ile beraber kullanımı artmıştır ve sosyal bilimlerin en önemli çalışma sahalarından biri olmuştur. Sri Lanka, Raunda, Nijerya, Bosna Hersek, Gürcistan, Malezya, Kosova, Sudan, Irak, Fildişi Sahilleri, Çin, İngiltere, İspanya, Lübnan, Filistin, Türkiye, Kanada, Güney Afrika Cumhuriyeti, gibi dünyanın dört bir yanında pek çok ülkede etnik sorunlar yaşanmaktadır. 1991 yılında dünyadaki 37 ana çatışmanın 35’i etnik sorunlardan

---

³¹ Öztoprak, S., a.g.m., s.3. Bazı araştırmacılar “ethnos” kelimesinin antik Yunanca’ dan geldiğini belirtmekle beraber, ortak atalara ait bir topluluktan gelen kimseler için kullanıldığını belirtmektedirler.

³² Eriksen, T. H., Etnisite Ve Milliyetçilik, İstanbul, 2002, s.15

kaynaklanmaktaydı.³³ Yaşanan bu çatışma yoğunluğu sosyal bilimcileri bu alanda çözümler yapmaya zorlamıştır.

Etnik sorunlar konusunda tartışılması gereken konuların başında şiddet olaylarından veya şiddet seviyesine ulaşmayan hareketlerin hangilerinin etnik temelli olarak nitelenebileceğidir. Etnik sorun örnekleri çok fazla çeşitlilik göstermektedirler. Nedenleri, kullanılan yöntemleri, yoğunlukları ve süreleri heterojendir. Örneğin Sri Lanka da ki vaka literatürü göstermektedir ki, etnik şiddet bir yanda birbirinden ayrı sebepleri olan süresiz ayaklanmalardan, diğer yanda düşük düzeydeki sürekli terörizmden kaynaklanmaktadır.³⁴ Irak' ta Sünni ve Şiiler arasındaki sorunlar dinsel bir zeminde değerlendirilirken, Kürtleri etnik temelde incelemek gerekir.

Etnik sorunların nedenlerine dair yapılan kuramsal çalışmalardan Brown etnik sorunları üç temel düzeyde açıklar: Sistem düzeyi, ulusal düzey ve algısal düzey. Sistem düzeyinde etnik gruplar başka gruplardan gelen güvenlik tehdidine karşın güvenlik endişeleri içinde hareket ederken diğer grupları da böyle bir endişeye sürükler. Böylelikle bir kısır döngü içerisinde sorunlar yaşanır. Ulusal düzeyde devletin otorite boşluğu, etkin refah seviyesini sağlayamamasından dolayı devlet içindeki etnik grupların hoşnutsuzluğu etnik milliyetçilik hareketlerine sebep olur. Etnik gruplar siyasal ve anayasal durumlarını güçlendirmek için şiddete başvurabilirler. Algısal düzeyde ise etnik grupların tarihlerinden kaynaklanan ve kendilerini tanımlama biçimleri ile diğer gruplara karşı önyargı geliştirebilir. Bu ötekileştirme süreci çatışmaları tetikleyici veya tırmandırıcı etkide bulunabilir.³⁵ Hobsbawn'ın dediği gibi "Biz" olan grupların, kendilerine yabancı gruplara karşı etnik bir kimlik takınmaya sürükleyen duygunun gücü yadsınamaz.³⁶ Realist okulun öğretilerinden güvenlik ikilemi devletlerin sürekli olarak kendilerini tehdit altında hissetmeleri sonucu bir koruma refleksi geliştirdiklerini; bununda diğer devletlerin kendilerini tehlikede hissetmelerini sağladıklarını savunur. Etnik gruplarda buldukları devlet düzeni içinde kendi kimliklerinin eritilerek egemen grubun bir üyesi olmaya zorlandıklarını düşünerek bütün devlet politikalarında böyle bir alt yapının olup olmadığını araştırırlar. Bağımsızlıklarını kazanan uluslar da benzer şekilde bir güvenlik ikilemi içine girerler ve komşularının tehdit seviyelerini belirlemeye çalışırlar. Eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Sırp,lar,

³³ Kalaycı, H., Kanada Quebec sorunu, s.254

³⁴ Brubaker, R., Laitin, D., Etnik Ve Milliyetçi Şiddet, Doğu Batı, Sayı:44, Ankara, 2008, s.237

³⁵ Kurubaş E., Etnisite & Ulus-devlet Araştırmaları, Doğu Batı, Sayı: 44, İstanbul, 2008, s.17

³⁶ Hobsbawn, E. J., a.g.k., s.202

Hırvatlar ve Bosnalı Müslümanlar diğer grupları kendine bir tehdit olarak görmeye başlamıştır.³⁷

Ulusal seviyedeki incelemeler idealist kuramcılarının ve araçsalcı araştırmacılarının etnik sorunları tanımlama biçimlerini kapsamaktadır. İdealist kuramcılar insanı doğası iyi olarak görür ve sadece iyi oluşturulamamış devlet içi ve devletlerarası düzenin çatışmaya sebep olacağını savunurlar. Özellikle uluslararası örgütler yardımı ile iyi bir siyasal düzen kurulabilirse insanların çatışmadan kaçınacaklardır. Benzer şekilde devlet içinde şayet bütün grupların refahını sağlayabilecek bir siyasal düzen kurulur ve ekonomik kaynakların eşit dağılımı sağlanırsa çatışma ortamı oluşmayacaktır. Böylesi bir siyasal düzenin ise neo-liberal kuramcılarının tasavvuru olarak halkın katılımının sağlandığı bir siyasal düzen olarak demokrasi ile sağlanacağı düşünülür. Etnik meseleleri araçsalcı yaklaşımla inceleyen araştırmacılar, seçkinlerin siyasi statü elde etmek veya korumak maksatlı olarak etnik birlikteliklerinin tehlike altında olduğunu, devlet kaynaklarından eşit miktarda faydalanamadıklarını grubun diğer bireyelerine empoze ederek harekete geçirmesi şeklinde değerlendirirler. Burada önemli olan nokta seçkinlerin kullanabilecekleri veya sömürebilecekleri olguların olmasıdır.³⁸ Seçkinler bu olguları gündeme getirerek, belki abartarak bir etnik grubu kendi düşünceleri etrafında örgütleyebilirler.

Algısal düzeyde yapılan çalışmalar ise daha çok tarihi bağlara ve nefretlere odaklanır. Bir grubun üyeleri başka bir gruba karşı önyargı besleyebilir ve stero tipler oluşturabilirler. Thomas Eriksen bunu etnik damgalama olarak tanımlamaktadır.³⁹ Norveç'in fiyortlarında yaşayan Samiler Norveçliler tarafından aşağı görüldüklerinden dolayı kendilerini Sami değilde Norveçli tanımlamaktadırlar. Benzer şekilde siyah tenli insanların yüzyıllarca aşağı olarak görülmesi yakın zamana kadar etkisini sürdürmüştür.

Etnik meselelerin çıkış noktalarına dair yapılan bu kuramsal çalışmaların yanında neyin etnisite olduğunun da açıklanması gerekir. Fakat bu alanda bir tanımlama yapmanın zorluğuna çalışmamızın birinci bölümünde değinmiştik. Kabul etmek gerekir ki etnisitenin

---

³⁷ Posen, B. R., Security Dilemma And Ethnic Conflict, RAN, Newyork, 2001, s. 156

³⁸ Şayet bu hareketi Benedict Anderson'ın savunduğu gibi tamamen icat edilmiş bir milliyetçilik durumsalı olarak düşünmez isek; ekonomik ve sosyal olarak geri kalmışlık, siyasi taleplerin duyurulmaması veya dinlenmemesi gibi sebepleri sıralayabiliriz.

³⁹ Eriksen, T. H., Etnisite ve Milliyetçilik, İstanbul, 2002, s.50

hiçbir belirli nesne ile zorunlu bir ilişkisi yoktur.⁴⁰ Bugün dünyada 233 etnik grup bir etnik hareketlilik içindedir. Bunların kimi Şiiler veya Dürziler gibi dinsel temelli bir grupken kendilerini etnik temelle bağdaştırabilmişler ve dini dürtüleri milliyetçi duygularının temelini oluşturmuşken, kimi Kürtler gibi kendilerini birbirinden çok farklı dilsel ve kültürel farklılıklarına rağmen etnik temelli tanımlayabilmekte, kimi Güney ve Kuzey Kore gibi aynı temelden gelip siyasi seçimleri ile birbirlerine düşman iki kardeş modeli çizebiliyorlar. Bu örneklerin hepsini tek bir tanım içine sıkıştırmak zor olacaktır. Fakat ister terörist faaliyetlerle, ister bağımsızlık savaşı, ister devlet tarafından yapılan asimilasyon, etnik temizleme, toplu göçlerle gündeme gelsin benzer amacı vurgulayan hareketleri belirli bir kategoriye oturtabiliriz. Kavramsal olarak etnik sorunu kendilerini etnik terimlerle tanımlayan gruplar arasında fiziksel varlığını koruma, kimlik, öz yönetim, kısıtlı kaynaklara erişim, ayrılama gibi nedenlerle yaşanan anlaşmazlıklar olarak nitelemek mümkündür.⁴¹

2.2 ETNİK SORUNLARIN SİYASİ BİR PROBLEMATİK TEŞKİL ETMESİ

Etnik sorunların sınırlı kaynaklara erişim, kimliksel tanınma, kültürel farklılıklara saygı, özerk yönetim, bağımsızlık gibi farklı sebeplerden kaynaklanabildiğini belirtmiştik. Fakat ne sebeple olursa olsun etnik bir hareketlilik içine giren her grubun nihai amacı siyasal yapının kendi talepleri doğrultusunda değiştirilmesi olduğunu da söylemek yanlış bir önerme olmaz. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki sınır anlaşmazlığı, Quebec ve Baskıların özerk yönetim talepleri, Lübnan, Ruanda, Burundi ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yönetim erkinin değişmesi gibi farklı sebeplerle yaşanan sorunların çözümünde siyasi hususların ağırlıkta olduğu kesindir.

Aya ve Afrika'daki devlet sınırlarına baktığımızda halen dahi sömürge döneminin etkilerini görebilmekteyiz. Sömürge yönetimlerinin valilik olarak yönettiği bölgeler geçen yüzyılın yarısından itibaren valilik sınırları meşru kabul edilerek bağımsız kalmış ve ulus-devletleşme süreçlerine başlamışlardır. Ancak bu devletlerin hepsi bu süreçte başarılı olamamışlardır. Uluslaşma sürecinde yaşanan sıkıntılar soğuk savaş döneminde başarı ile saklanmışlardır. Zira her kutbun lideri yapabildiği ölçüde dünya üzerindeki en küçük toprak

---

⁴⁰ Eriksen, T. H., a.g.e, s.141

⁴¹ Çalışma, Birleşmiş Milletlerin etnik sorunlar üzerine olan uygulamaları incelendiğinde Birleşmiş Milletler uygulamaları sorunun kaynağına fazla bağımlı olmadan standart prosedürler etrafında yoğunlaştığından dolayı tanımlamayı geniş tutmakta sakınca görmedim.

parçasını kendi etki alanı altında tutma gayreti ile, başarısız olan girişimleri dışarıdan destekleyerek, II. Dünya savaşı sonrasında bağımsızlık kazanan eski sömürgelerin devlet görüntüsü vermelerini temin etmiştir. Soğuk savaşın sona ermesi ile beraber çoğu devlet için dış yardımlar kesilmiş ve bu ülkelerin devletleşmekte yaşadıkları sıkıntılar gün yüzüne çıkmıştır. Soğuk savaşın döneminin en temel özelliklerinden biride devletleri bağlı buldukları pakta bağlı olarak hareket etmeye zorluyor olmasıydı. Hiçbir devlet tek başına bir çatışma içine girmek istememekteydi. Sonuçta yakın zamana kadar baskı altında tutulan etnik gruplar yeni dünya düzeni ile kendi devletlerini kurma peşine düşmüşlerdir.

Soğuk savaşın bitmesi ile beraber devletlerarası savaşların yerini, devlet içi çatışmalar almıştır. Soğuk savaş döneminin baskıcı ve dengeleyici durumunun etkisi ortadan kalkınca eski nefretler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. 1946-2001 yılları arasında 50 etnik sorun yaşanmış, bunların ise %60' ı 1990'dan önce başlamış olmasına rağmen 1990 sonrası şiddet olaylarında çok ciddi bir artış olmuştur.⁴² Etnisitenin son dönemdeki devletleşme çabası, bir başka yönden bakıldığında, etnisiteden ulusa geçişin izlerini görmemize imkan vermektedir. Rüştünü ispatlayabilen etnisiteye artık etnisite etiketi yerine ulus tanımlaması uygun görülmekteydi.

Daha öncede belirttiğimiz gibi çok çeşitli milliyetçilik hareketleri varlığını sürdürmektedir. Bunlardan bir kısmı şiddet seviyesine ulaşmadan oluşturdukları siyasi temsil kurumları ile sonuca ulaşmaya çalışırken; bir kısmı da terör, büyük çaplı bağımsızlık savaşı, etnik temizlik, zorunlu göçe zorlama gibi yöntemleri kullanarak amaca ulaşmaya çalışmaktadırlar. Hangi yöntemi kullanırlarsa kullansınlar milliyetçi hareketin sonuçta varmak istediği nokta aynıdır. Siyasi yapıda kendilerine ait bir yer olarak tanımlayabileceğimiz bu son nokta elde edilinceye kadar etnik hareketlilik gücü yettiği nispette mücadeleye devam edecektir.

Milliyetçilik, her türlü iç siyasi tartışmanın da çerçevesini oluşturur. Bu yeterince tartışılmış, hatta kanıksanmış bir gerçektir. Vatanseverlik kartı her siyasetçi tarafından oynanır. En az bunun kadar önemli bir başka nokta ise siyasetçilerin millet adına konuşmaları ve millete seslenmeleridir. Gandhi, Nehru, Zülfikar Ali Butto, Mandale gibi liderler milliyetçilik kartlarını başarı ile kullanmışlardır. Milliyetçilik sadece bağımsızlık kazanma

---

⁴² Wolff, S., Ethnic Conflict: A Global Perspective, Londra, 2006, s.10

sürecine ait bir siyasi hareket değil bilakis bağımsızlık sonrası dönemin de en güçlü ve değişmeyecek siyasi hareketidir.⁴³ Araçsalci yaklaşımında sunduğu gibi milliyetçilik birleştirici ve ikna edici bir ideoloji olarak; elitler tarafından kullanılan, devletin bütünleşmesi amacı ile siyasi bir hareket, bir devlet aygıtı olarak kullanılmaktadır. Bu manada milliyetçiliğin iki etkisinden söz etmek mümkündür. Birleştirici ve ayrıştırıcı olarak adlandırabileceğimiz bu iki etkiden ilki milliyetçiliğin bir ulus devletin kendi içinde bulunan unsurları aynı kader birliği etrafında örgütleyebilmek ve bir arada tutmak maksadı ile kullanıldığında oluşan etkisidir. Ulus devlet inşası, ancak bütünleştirici bir ideolojiden filizlenmişse ya da böyle bir ideolojiyi belli bir noktadan sonra üretirse uzun vadeli başarılı olacaktır.⁴⁴ Her devlet homojen bir kültürel yapı oluşturarak aynı sadakat unsurlarına sahip bireylerden mütevellit bir toplum oluşturmak istemektedir. Bir bakıma ulus inşa süreci⁴⁵ olarak da adlandırılan bu süreçte devlet erki milliyetçi sembol ve retorikleri kullanarak halkı milli hedefler için daha fazla çalışmaya ve çeşitli fedakârlıklarda bulunmaya yönlendirerek devlet organlarının ve güç unsurlarının etkilerini arttırmayı amaçlanmaktadır. Milliyetçiliğin siyaseten en önemli işlevlerinden biri de millete özgü kişilik ve değerleri tanımlayan ve halkın kadim gelenek ve adetlerini yansıtan ortak yasal hakların ve yasal kurumların görevlerini meşrulaştırıcı olmasıdır.⁴⁶

Siyasi yapıdaki değişikliği sadece ülke bazında değil dünya siyasi yapılanmasını da içine alacak şekilde düşünmek gereklidir. Birleşmiş Milletler kaynaklarına göre dünyada 5000 etnik grup vardır fakat sadece iki yüz civarında ulus-devlet vardır.⁴⁷ Bu tablo bize şu önermeleri sunuyor:

1. Dünyadaki etnik grupların sadece %4 ü bir devlete sahip.
2. Dünyada etnik olarak çok az homojen devlet bulunmaktadır.
3. Bugün Birleşmiş Milletlere ismi ile ihtilafli olarak devletler arası bir örgüt olduğundan dolayı dünyadaki etnik grupların çok azını temsil edebilmekte olduğunu söyleyebiliriz.
4. Birleşmiş Milletler şartının temel maddelerinden olan self-determinasyon ilkesinden bütün etnik grupların faydalanmasının imkânsızlığını göz önüne aldığımızda kavramsal ve siyasi bir boşluk vardır.

---

⁴³ Özkırımlı, Ü., a.g.k., s.53

⁴⁴ Hippler, J., Şiddetli Anlaşmazlıklar, Anlaşmazlıklardan Kaçınma Ve Ulus İnşası: Terminoloji Ve Politik Konseptler, Ulus İnşası, Editör: Jochen Hippler, İstanbul, 2003, s.12

⁴⁵ Gellner, E., a.g.k. s

⁴⁶ Simith, A. D., a.g.e, s.35

⁴⁷ Somersan, S., Sosyal Bilimlerde Etnisite Ve Irk, İstanbul, 2004, s.1

Soğuk savaşın döneminin en temel özelliklerinden biride devletleri bağlı buldukları pakta bağlı olarak hareket etmeye zorluyor olmasıydı. Hiçbir devlet tek başına bir çatışma içine girmek istememekteydi. Özellikle Sovyet bloğunun komünist yapısı ile oluşturduğu baskıcı yapı etnik düşüncelerin seslerini yükseltmelerini engelliyordu. Bunun en büyük kanıtı SSCB'nin dağılması ile beraber mirasçı devletlerde görülen çatışma yoğunluğudur. Oluşan yeni siyasi yapılar içinde kendilerine avantajlı bir konum elde etmeye çalışan gruplar bir birleri ile çatışma içine girmeye başlamıştır. Aynı çekişme sömürge devletlerinde bağımsızlıklarını kazanır kazanmaz yönetim erkini ele geçirmeye çalışan gruplar arasında da görülür. 1960'lı yıllarda bağımsızlıklarını kazanmaları ile beraber Raunda ve Burundi'de egemen grup olan Tutsiler ile nüfusun çoğunluğunu oluşturan Hutular arasında yönetimin kim tarafından yapılacağına dair kanlı bir iç savaş başlamıştır. Yaklaşık olarak 80 000 insanın ölmesi ve binlerce insanın mülteci konumuna düşmesi ile başlayan olaylar 1994 yılına kadar uzanmış ve birkaç ayda 800 000 insanın ölümüne ulaşan ve henüz çözüme kavuşmamış bir sorun olarak modern dönemin utanç tablolarından birini oluşturmuştur.⁴⁸

2.4 KENDİ KADERİNİ TAYİN (SELF-DETERMİNASYON) HAKKI

Soğuk savaşın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile beraber sıkça tartışılmaya başlayan kendi kaderini tayin hakkı bazı gruplar için birleştirici bir ilke olarak olumlu bir mana taşıırken, ulus-devletler için toprak bütünlüklerine karşı tehdit olarak görülür ve olumsuz bir çağrışımında bulunur. Uluslararası topluluğun kendi kaderini tayini özel durumlarla sınırlandırma ve sınır dokunulmazlığını kabul ettirme çabalarına rağmen, birçok topluluk kendi siyasal geleceklerine karar vermeyi ahlaki bir hak saymakta ve kendi kaderlerini tayin için mücadeleye girişmekte. Uluslararası hukuk liberalizmin etkisinde olduğundan dolayı bireysel hak ve özgürlüklerin garantide olduğu ülkelerde bu tür ayrılıkçı hareketlere sıcak gözle bakılmamaktadır. Katalan, Quebec, Bask, İskoç gibi ulusal azınlıkların milliyetçi hareketleri uluslararası topluluk tarafından yeterince destek görmemektedir. Fakat bu ulusal azınlıkların her geçen gün daha fazla özerklik elde ettikleri ve ayrı bir devlet kurmasalar bile kimliksel olarak ulusal olarak tanınmaya başlamışlardır.

---

⁴⁸ Luts, J. M., Luts, B., Global Terrorism, New York, 2008, s.238

Kendi kaderini tayin hakkı ve ilkesinin tanımına, özellikle hangi grupların bu ilkeyi kullanabileceklerine dair henüz bir konsensüs oluşturulamamıştır. Uluslararası hukuk, bütün halklar için kendi kaderini tayin etme hakkını verirken “Halkın” açık bir tanımını yapmayarak ve aynı zamanda var olan ülkelerin sınır bütünlüğünü koruyarak bir belirsizliğe yol açmıştır. Kendi kaderini tayinin sözlük anlamı “ Diğerlerinin etkisi ve müdahalesi olmadan birinin kendi kararlarını alması” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹ Fakat bu siyasal hedefe nasıl ulaşılabileceğine dair bir görüş birliği yoktur. Kendi kaderini tayinin modern anlayışı ile Raussaeu'nun siyasal felsefesi ve Fransız Devrimi ile ilintilendirilir. Bu anlayış, devlet egemenliği kavramını benimser ancak onu kraldan alarak halka verir. Alfred Cobban'ın “ Fransız Devrimi ile devlet fikrinin demokratikleşmesinin makul bir sonucu olarak ulusal kendi kaderini tayin teorisidir.” Sözüden çıkarılabileceği gibi aydınlanma döneminde kendi kaderini tayin demokrasi ile beraber kullanılmıştır.⁵⁰

1918 döneminde Wilson tarafından ilk olarak anladığımız manada siyasal bir söylem olarak ortaya çıkan kendi kaderini tayin hakkı daha çok sömürge altında olan devletler için kullanılmıştır.⁵¹ Fakat değişen dünya siyasal yapısı, neo-liberalizmin gelişmesi ile beraber bu ilke için mücadeleye vermeye başlayan grupların sayısı artmış, ilk ortaya çıktığı zamana göre meşruiyetini, özellikle ulus-devletler gözünde kaybetmeye başlamıştır. Çalışmamızın bu bölümünde kendi kaderini tayin ilkesinin tarihi geçmişi ve bu ilke üzerine yürütülen kuramsal çalışmalara değinilirken “ Bu haktan kimler yararlanır” ve “ Bu ilke ne ifade etmektedir” sorularına cevap aranacaktır. Kendi kaderini tayinin tarihi planını 1918 Wilson dönemi, 1945 sonrası sömürgelerin tasfiyesi dönemi ve 1989 sonrası komünizm sonrası dönem olarak oluşturmak mümkündür.

İlk aşamada kendi kaderini tayin hakkı Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı, Rus, Avusturya-Macaristan, Almanya imparatorluklarının çözülmesini meşrulaştırmak maksadı ile kullanılmış ve sömürgesizleştirme dönemine ideolojik destek sağlamıştır.⁵² Kendi kaderini tayin kavramını yine bu dönemin biraz daha öncesinde Bolşevik doktrininde rastlamak mümkündür. Stalin'in Marksizm ve Milli mesele kitabında self-determinasyon ilkesinin bir

---

⁴⁹ Kalaycı, H., Kanada-Quebec Sorunu, Çok Kültürlülük, Kendi Kaderini Tayin, Milliyetçilik Ve Federalizm, Ankara, 2007, s. 166

⁵⁰ Kalaycı, H, Kendi Kaderini Tayin Kimlerin Hakkı, Doğu Batı, Sayı:47, İstanbul, 2009, s. 220

⁵¹ Kavramın ilk kullanımı 1518 yılında Hollandalıların İspanyol imparatorlarının kendilerine zulüm ettikleri gerekçesi ile bağımsızlıklarını ilan etmesi ile kullanılmışsa da bu dönemden sonra kullanımı görülmemiştir. (Bknz. Kütükçü, M. A., Uluslararası Hukukta Self-determinasyon Hakkı Ve Türk Cumhuriyetleri, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı.23, Kırıkkale, 2006, s.5)

⁵² Kalaycı, H., a.g.m., Ankara, 2007, s.180

ulusa ana devletten tam ayrılma yada özerklik hakkı verdiğiinden bahsetmiştir.⁵³ Woodrow Wilson'ın savaş sonrası dönem için sunduğu on dört ilkelerden biri olarak kendi kaderini tayin hakkı daha çok bölgesel düşünülmüş ve uygulama dar tutularak sömürgeler dışarıda bırakılmıştır. Kendi kaderini tayin hakkı savaştan yenik çıkan devletlere bağlı etnik gruplara uygulanarak bir bakıma bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılmıştır. Hatta İtalya ve Romanya gibi irredantizm politikası güden devletler bu ilkeyi diğer devletlerden toprak koparabilmek için bir fırsat bilmişlerdir.⁵⁴ Wilson ilkelerine uygun olarak dağıtılan Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun yerini Doğu Avrupa'da Milliyet esasına göre oluşturulmuş zayıf devletler almıştır. Burada şunu belirtmek gerekir ki Versailles sonrası oluşan yeni Avrupa'nın siyasi yapısı bize kurulacak olan devletin sınırları ile etnik grubun doğal sınırlarının örtüşmesi gerektiği yönünde bir kabul olduğunu belirtmek gerekir. Günümüzdeki kendi kaderini tayinin ulusların temel hakkı olduğu ve kendi devletlerini kurabilecekleri yönündeki inancın Wilson'ın kendi kaderini tayin anlayışı ile örtüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Fakat bu anlayışın istikrarsızlık yaratma potansiyeli dikkate almak gereklidir. Bu anlayış ile kendini etnik bir grup olarak gösterebilen her gruba bu hakkın tanınması gereklidir.

İkinci aşamada kendi kaderini tayin bu seferde sömürgecilik karşıtı bir anlam kazanır ve özellikle coğrafi olarak uzaktaki bir sömürgeci gücün tahakkümü altında olan halklara kendi kaderini tayin hakkı tanınmıştır. Kendi kaderini tayin hakkı uluslararası hukuka ilk bu dönemde girmiştir.⁵⁵ Birleşmiş Milletler antlaşmasının 55. maddesi: "...hayat standartlarını yükseltmeyi, tam istihdamı, kültürel işbirliğini ve istikrar ve mutluluk şartlarını oluşturmak amacıyla uluslararası dostane ve barışa dayanan ilişkilerin gelişebilmesi için eşit haklar prensibine ve halkların self-determinasyonuna dayanarak gerçekleştirilecek insan haklarına riayet edilmesi..." kendi kaderini tayini insani bir hak olarak yerleştirmiştir. Birleşmiş Milletlerin 1514 sayılı kararı (Sömürge devletlere ve halklara bağımsızlıklarının verilmesi hakkındaki deklarasyon) kendi kaderini tayinin sömürge altındaki devletlere uygulanması için siyasal zemini oluşturmuştur.⁵⁶ Savaş sonrası Afrika ve Asya ülkelerinin sömürgelerinin tasfiyesi sürecinde tek taraflı bir kendi kaderini tayin hakkı tanır. Wilson'ın etnik temelli kendi kaderini tayin hakkı yerine toprağa bağlı bir anlayış gelişmiştir. Yeni devletlerin

---

⁵³ Kütükçü, M. A., Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:23, Kırıkkale, 2006, s.2

⁵⁴ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.182

⁵⁵ Kütükçü, M. A., a.g.m., s. 7

⁵⁶ Cop, B., Eymiroğlu, D., The Rights Of Selfdetermination In International Law Towards The 40 th Anniversary Of The Adoption Of ICCPR And ICESCR, University of Nonttingham, Londra, 2005, s.115

kurulması sırasında var olan idari sınırların değiştirilmemesini zorunlu kılar ve pek çok yerde ulusal sınırlar etnik yapıyı dikkate almadan çizilmiştir. Sömürgelerin tasfiyesi dönemi ile uluslararası toplumda ayrılmanın mazur görülmesi konusunda mazur görülen dil değişir ve toprak bütünlüğü daha bir önem kazanır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 2625 sayılı kararı ile kabul ettiği “ Devletler arasında dostça ilişkiler ve işbirliği ile ilgili uluslararası hukuk ilkeleri bildirgesi “ ile eşit haklar ve self-determinasyon hakkının insanlar arası bir hak olduğunu belirtirken toprak bütünlüğüne vurgu yapmaktadır.⁵⁷ Sömürgelerin tasfiyesi döneminin sona ermesi ile birlikte bir manada ayrı bir devlet kurma yönündeki kendi kaderini hakkının sonunun geldiğini söylemek yanlış olmaz.

Üçüncü aşamada soğuk savaşın sona ermesi ile beraber bağımsızlık taleplerinde bir patlama olur ve kendi kaderini tayin hakkı ırkçı olmayan bağımsız ülkelerin halklarını da içirmeye başlar ve bütün halklara atfedilir, gelenek ve adetlerin gereğine göre yaşama hakkına sahip oldukları düşünülen etnik azınlıkları kapsayacak şekilde genişletilir. Üç Baltık Cumhuriyet’indeki bağımsızlık hareketleri ile başlayan üçüncü dalga, Sovyetler Birliğinin dağılmasına, Çekoslovakya’nın tarafların rızası ile ayrılmasına, Almanya’nın birleşmesine, Etiyopya ve Eritre’nin ayrılmasına ve Yugoslavya’nın dağılmasını sebep olmuştur. Her ne kadar anayasasında federal kelimesine yer vermese de İspanya, Bask Ülkesi ve Katalonya’ya geniş özerklikler tanımış, Belçika 1993’te resmen federal bir ülkeye dönüşmüş, İngiltere ise 1998’de İskoçya ve Galler’e eşit derecede olmayan yetki devrederek asimetrik dengelerin olduğu federalizme kaymıştır. Bazı Avrupa ülkeleri ulusal azınlıklarının taleplerine yetki devirleri ve özerklik tanımıyla karşılık vererek bağımsız bir devlete dönüşmelerini önlemiş, böylelikle kendi kaderini tayin hakkı için uluslararası tanınma sorusu ortaya çıkmıştır. Fakat bu dönemde dikkate alınması gereken bir nokta vardır ki uluslararası toplumun onayı ile kurulan bütün devletler daha öncesinde millet unvanı ile anılan özyönetim sahibi bölgeler olmuşlardır.⁵⁸ Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi kurumlar SSCB ve Yugoslavya’nın çöküşünden sonra ulusal grupların değil, belirli bir Cumhuriyetlerin üyesi olan, bölgesel olarak tanımlanmış halkların kendi kaderlerini tayini tanırlar. Dağlık Karabağ, Çeçenistan ve Abhazya gibi daha önceleri belirli bir federasyon unsurları olarak tanımlanmış diğer bağımsızlık hareketleri ise benzer desteği bulamamışlardır. Fakat uluslararası toplumun bir istikrarsızlık örneği olarak Bosna, Slovenya ve Hırvatistan’ın ayrılmasına müsaade ederken benzer hoşgörüyü başta Kosova için göstermemişlerdir. Bu döneme ait bir özellik olarak da

⁵⁷ Kütükçü, M. A., a.g.m., s. 11

⁵⁸ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.187

etnik şiddet olaylarında görülen artışı gösterebiliriz. Bunun sebebi diğer dönemlerdeki kendi kaderini tayin hakkının kullanımında uluslararası toplumun bir ölçüde önderlik etmesine bu dönemde ortaya çıkan bağımsızlık hareketlerinin uluslararası toplumun beklentileri ve istekleri dışında gelişmeye başlamalarıdır. Çeçenistan'ın bağımsızlık mücadelesinde hiçbir devlet Rusya ile karşı karşıya gelmek istemediği ve Rusya'nın destekte bulunan bütün ülkelerle ilişkilerini keseceği tehdidinde bulunduğu için destekte bulunmamıştır.

Son dönemle beraber yaşanan istikrarsızlıklar kendi kaderini tayin ile ilgili bulanıklığı arttırmıştır. Artık kendi kaderini tayinin kimlerin hakkı olduğuna dair daha ciddi bir belirleme yapmak zorunlu olmuştur. Uluslararası hukukta kendi kaderini tayin hakkının mı yoksa toprak bütünlüğünün mü daha öncelikli olduğu sorusu sıkça sorulan bir sorudur. Kendi kaderini tayin halklara tanınmış bir haktır ve uluslararası hukukta kesin olarak tanımlanmış insan haklarından biri olmasına karşın uluslararası hukuk, tıpkı Birleşmiş Milletler gibi ismi ile ihtilafı olarak devletler arası ilişkileri düzenleyen ve öznesi uluslar yerine devletler olan bir hukuk sistemi olduğundan devletlerin toprak bütünlüğüne daha çok vurgu yapar.⁵⁹ Toprak bütünlüğü ilkesi uluslararası güvenliğin ve istikrarın sağlanması ve korunmasında önemli görüldüğünden kendi kaderini tayinin onaylanması ciddi biçimde sınırlandırılmış ve örtük bir şekilde mahkûm etmiştir. Mevcut ulus-devletlerin ezici bir çoğunluğu homojen olmadığından ve etnik azınlıklara sahip olduklarından herhangi bir ülkedeki ayrılıkçı hareketin bağımsızlık yönünde özendirilmesi durumunda diğer ülkelerde tehdit altında kalabileceğinden dolayı ortak kader duygusuyla soruna yaklaşırlar. Fakat uluslararası toplumun bu eğilimi ulus-devletler tarafında meşru kabul edilirken dünyadaki etnik hareketlilikleri göz önüne alarak etnik gruplar tarafından pek de kabul edilmediğini söyleyebiliriz. Her ne kadar uluslararası hukuk mevcut ulus-devletlerdeki azınlık halkları halk olarak görmekten kaçınsa da onların kendilerini halk olarak tanımlamalarının karşısına geçemeyeceği açıktır. Bu sebeple uluslararası hukukun bir devlette birden fazla halkın yaşayabileceğini kabul etmesinin ve halkların aynı toprak üzerine hak iddialarını savaşa ve çatışmaya varmadan çözebilecek bir uzlaştırıcı mekanizmayı kurmasının faydalı olacağı ortadadır. Şimdi kendi kaderini tayin hakkı için yapılan kuramsal çalışmalara değinelim.

---

⁵⁹ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.194

2.4.1 İYİLEŞTİRİCİ HALKLAR TEORİSİ

Bu teoriye göre bir ulusal topluluğun meşruiyeti bireylerin haklarına saygı göstermesine bağlıdır. Eğer bireysel haklara saygı gösteriliyorsa ulusal kendi kaderini tayin hakkı talep edilmemekte ve ayrılma hakkı tanınmamaktadır.⁶⁰ Bu yaklaşıma göre şayet bir etnik gruba sistemli bir ayrımcılık uygulanıyorsa ve ciddi manada insan haklarına müdahale var ise bu gruba kendi kaderini tayin hakkı uygulanabilir.

İyileştirici haklar teorisinin önde gelen kuramcılarında Buchanan'a göre kendi kaderini tayin için iki temel şart vardır. Bunlardan ilki bir grubun üyelerinin bekası devletin eylemleri ile tehdit edilmekteyse (Irak yönetiminin Irak'taki Kürtlere uyguladığı siyaset gibi) veya temel insan hakları ihlalden mustaripse kendi kaderini tayin hakkını kullanabilir. İkinci sebep olarak grubun toprakları haksız olarak işgal edilmiş olması gerekir.⁶¹ Şayet bir devletin amacı demokratik siyasal yapıyı oluşturmak ise bulunduğu topraklarda bir meşruiyeti vardır. Ulusal azınlıklarının haklarına saygı gösterdiği ve onların haklarını iyileştirmeye çalıştığı sürece devletten ayrılma talep edilemez. Ayrılmanın son çare olarak kabul edildiği bu teoriye göre kendi kaderini tayin hakkı tek taraflı olarak kullanılmaktadır.

İyileştirici haklar teorisi haksız ve kötü muamele konusuna fazla vurgu yapmaktadır. Ayrılma için şiddet ve anarşi ortamının varlığını kaçınılmaz görmektedir. Böyle olunca Britanya'daki İskoç hareketi, Kanada'daki Quebec hareketlerini Sırbistan ve Bosna hareketleri ile eş tutmaktadır. Ayrıca teori bireysel haklara gereğinden fazla vurgu yaparak kolektif hakları göz ardı etmektedir. Bu teorinin milliyetçiliğe fazla tahammülü olmadığını söylemek yanlış olmaz.

2.4.2 TERCİH TEORİSİ

Bu teori adından da anlaşılacağı üzere kendi kaderini tayin ile ayrılmanın talep edilmesi için o grubu oluşturan bireylerin ortak isteğini yeterli bulur. Ayrılmayı düşünen grubun farklı bir ulusal grup ya da adaletsizlik kurbanı olmasının gerekmemesi ve ayrılacak toprakta oturanların çoğunluğunun ayrılmayı kabul etmesinin yeterli kabul edilmesinden de

---

⁶⁰ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.200

⁶¹ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.202

anlaşılacağı gibi tercih teorisi, iyileştirici haklar teorisi ile karşılaştırıldığında ayrılma hakkı konusunda daha esnek bir tavra sahiptir.

Bu teorinin önde gelen kuramcılarında Beran kendi kaderini tayin hakkının kullanılabilmesi için üç liberal ilkeye başvurur: Özgürlük, halk egemenliği ve çoğunluk yönetiminin meşruiyeti.⁶² Bu teori liberalizmin etkisinde gelişmiştir ve liberalizmin en temel değerinin bireysel özerklik hakkı olduğuna vurgu yaparak hiçbir bireyin istemediği bir siyasal yapı içinde zorla tutulamayacağını savunur. Siyasal bir topluluğun meşruiyeti üyeliğin gönüllü olmasına bağlıdır, bir başka deyişle demokratik meşruiyet için bireylerin rızası esastır ve yurttaşlar sadece kendi rızaları ile siyasal bir yükümlülüğün altına girerler. Yaşadıkları devletten mutlu olmayanlar onaylarını geri çekerek rıza gösterecekleri farklı bir devlete sunabilirler.

Tercih teorisi bir yandan ayrılma konusunda büyük bir serbestlik taşırken bir yandan da ciddi kısıtlamalar getirmiştir. Beran ayrılmayı düşünen grup şayet yaşayabilir devlet kuramaz ise ayrılma talebinin uygun bulunulmamasını savunur.⁶³ Bu teoriye göre ayrılma sonucu kurulacak devlet bağımsız bir devletin sorumluluklarını yerine getirebilmeli, kendi içindeki grupların ayrılma taleplerine izin vermeli, oluşturacağı demokratik yapı ile kendi içindeki azınlıkları mutlu etmelidir. Bu ayrılma şekli iki devlete de sorumluluklar yüklemektedir ve uluslararası istikrarın bozulmaması dürtüsü ile tavır belirlemektedir.

1946 yılında devlet sayısı 74 iken bugün 200 civarındadır. Her ne kadar 20. yy. küreselleşme ve bölgesel entegrasyonlar çağı olarak adlandırılrsa da ulus-devletler halen etkinliğini sürdürmektedirler. Ulus-devletlerin çoğu üniter yapıyı savundukları için kendi kaderlerini tayin hakkı ile ayrılmalar dünyanın tümü için bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Dünyada yaklaşık 5000 etnik grubun bulunduğu varsayımı⁶⁴ ve bunların tamamının veya bir çoğunun kendi devletini kurmaya çalışması durumunda dünyanın büyük bir kaosa ve istikrarsızlığa sürükleneceği gerçeği ile bu korkuları haklı görülebilir. Bu korkuların gölgesinde yukarıda ki kuramlarında kendi kaderini tayin konusundaki bulanıklığı gideremediği ortadadır. Ayrılma olumsuz bir çağrımı olan bir terimdir ve pek çok ülkede ihanet, hainlik terimleri ile eş manada kullanılır. Hemen hemen tüm devletler ayrılma

---

⁶² Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.209

⁶³ Kalaycı, H., a.g.e., Ankara, 2007, s.211

⁶⁴ Somersan, S., Sosyal Bilimlerde Etnisite Ve Irk, İstanbul, 2004, s.1

hakkının varlığını inkâr ederler ve bu anlayışın etkisini uzun bir sürede devam edeceğini söyleyebiliriz.

2.5 ETNİK SORUNLAR NİÇİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİ İLGİLENDİRİR?

İlk bakışta bu sorunun cevabı açıktır. Birleşmiş Milletler uluslararası hukuk ve düzenin oluşturulması ve korunması, yaşanan iki dünya savaşının tekrarlanmaması ve uluslararası huzur ve istikrarın korunması maksadı ile dünyadaki devletlerin hemen hemen hepsinin ortak iradesi ile kurulmuş bir örgüt olduğundan; bu düzeni etkileyen her unsur gibi etnik sorunlarda Birleşmiş Milletlerin ilgi alanına girer. Burada asıl sorulması gereken ne derece ve nasıl ilgilendirdiğidir.

Birleşmiş Milletlerin etnik sorunlara yaklaşımı ikilemler ile başlar. Öncelikle BM etnik grupların değil, devletlerin oluşturduğu bir örgüttür bu sebeple devlet içi aktörlerle ilgilenmesi zordur.⁶⁵ Birleşmiş Milletler adı ile ihtilaflı olarak milletlerin değil devletlerin oluşturduğu ve devletler arası ilişkileri düzenleyen bir örgüttür. Devletlerin iç işlerine karışmama ilkesi konu çoğunlukla devlet içi bir sorun olan etnik problemlere gelince örgütü zor durumda bırakmaktadır. Birleşmiş Milletler genellikle böyle bir sorunun uluslararası barış ve huzur ortamını tehdit etmeye başladığında müdahil olma eğilimindedir.

Birleşmiş Milletler antlaşmasının temel ilkelerinden birisi devlet egemenliğine saygı ve iç işlerine karışmamadır. Etnik sorunları devlet içi bir sorun olarak gören örgüt konuya genellikle arabulucu şeklinde yaklaşmakta ve sorunun şiddet seviyesine ulaşmadan devlet içi siyasi yollarla çözülmesini telkin etmektedir. Güvenlik Konseyi kararlarını incelediğimizde Birleşmiş Milletlerin herhangi bir etnik çatışma tanımlaması yapmamış olduğunu ve bu sorunları da genel bir çatışma tanımlamasında kabul ettiğini görüyoruz.⁶⁶ Sorunun taraflarından biri olmamaya özen göstererek insan hakları, azınlık hakları gibi diğer evrensel değerler açısından konuyla ilgilenmektedir.

Birleşmiş Milletlerin ikilemde kaldığı diğer bir konu ise devlet sınırlarının ve egemenliklerinin korunurken, kendi kaderini tayin hakkının nasıl korunacağıdır. Zira etnik

---

⁶⁵ Regan, P. M., "Conditions of Successful Third-Party Intervention In Interstate Conflicts" Journal Of Conflict Resolution, sayı:40, 1996, s. 336

⁶⁶ Boulden, J., The Role Of UN Security Council On Issues Ethnicity and Democratic Governance, The Role Of International Community: Workshop of EDG , Canada, 2006, s.5

hareketlerin çoğu kendi kaderini tayin hakkına dayanarak ayrılma ve bağımsızlık taleplerinde bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler kuruluşundan bu yana devletlerin ülke bütünlüğünü korurken aynı zamanda devletin içinde bulunan azınlıkların haklarını, dolayısıyla kendi kaderlerini tayin haklarını da savunmuştur. Genel kurulun 1514 sayılı kararı bu ikilemde Birleşmiş Milletlerin tutumunu ortaya koymuştur. Bu karara göre bütün insanlar kendi kaderini tayin hakkına sahiptir. Fakat ülke birliğine ve toprak bütünlüğüne karşı yapılan müdahaleler Birleşmiş Milletler antlaşmasının temel prensipleri ile uyumsuzdur.⁶⁷ Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Ghali tarafından 1992 yılında “Barış için gündem” adıyla genel kurula sunulan raporda kendi kaderini tayin hakkını her talep eden devlete verildiği takdirde uluslararası yapının devletleşme sürecini tamamlayamayacak devletlerle dolacağını ve uluslararası istikrarın bozulacağını belirtmiştir. Birleşmiş Milletlerin rolünün devlet egemenliği, toprak bütünlüğü ilkeleri ile azınlık haklarının korunması ilkesi arasındaki dengenin kurulması olması gerektiğini belirtmiştir⁶⁸

3. ETNİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER UYGULAMALARI

Çalışmamızın bölümünde Birleşmiş Milletlerin etnik sorunlara müdahalelerinin farklı örneklerle karşılaştırmalı olarak incelenerek, bugünkü yapının anlaşılması ve geleceğe dair önerilerde bulunmak amaçlanmaktadır. Çalışmamızın önceki bölümlerinde incelediğimiz üzere etnik sorunlar çeşitlilik göstermekte, benzer şekilde Birleşmiş Milletlerin etnik sorunlara yaklaşımında da çeşitlilik gözlemlenmektedir. Kimi müdahalelerde Bosna örneğinde olduğu üzere kısmi başarı sağlanırken Ruanda’ da olduğu üzere tamamen kayıtsız kalmıştır. Birleşmiş Milletlerin gönülsüzlüğü, isteksizliği ve yetersizliği çerçevesinde uygulamalardaki farkların sebepleri araştırılarak, çözüm getirmeyen yöntemlerin yerine uygulanabilir metotlar bulunmaya çalışılacaktır.

Birleşmiş Milletlerin etnik sorunların çözümünde performansını değerlendirirken öncelikle dikkate alınması gereken birkaç özelliğe dikkat etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki konu seçiminin neden olabileceği elverişsiz değerlendirmelerdir. Örnek seçiminde sadece Ruanda, Somali konularını ele aldığımızda örgütün elde edeceği not son derece düşük

---

⁶⁷ Carment, D., Patric, J., The United Nations At 50:Managing Ethnic Crisis. Past And Present,Journal Of Peace Reserches, Sayı:35, London, 1998, s.63

⁶⁸ Gali, B., 31 Ocak 1992 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine Sunduğu “Barış İçin Gündem” Raporu.

olacaktır. Bunun yanında Bosna gibi gecikmiş ve kısmi sayılabilecek başarıları da ortaya koyduğumuzda örgütün etnik sorunlara yaklaşımında tamamen başarısız olmadığını göreceğiz. Diğer bir nokta Birleşmiş Milletler uluslararası alanda yaşanan devletlerarası veya devlet içi sorunların çözümünde öncelikle konu ile ilgili diğer aktörlerin girişimlerini beklemekte ve bütün seçeneklerin tükenmesini beklemektedir.⁶⁹ Bosna örneğinde olduğu üzere örgüt sorunun NATO kapsamında çözülmesini beklemiş nitekim uygulanan silahlı müdahale NATO kapsamında gerçekleştirilmiştir. Birleşmiş Milletlerin performansı değerlendirilirken konu çevre aktörlerin varlığını dikkate alacak şekilde ele alınmalıdır.

Diğer özellik ise soğuk savaşın bitmesi ile Birleşmiş Milletlerin Sovyetler'in Afganistan çekilmesi, İran Irak savaşı, Kamboçya'da koalisyon oluşturması, El Salvador'daki kronik iç savaş gibi olaylarda göstermiş olduğu etkinlik örgüte duyulan beklentileri arttırmıştır. Fakat örgüt gerek karar alma mekanizmalarında gerekse uygulama kademelerinde Dünyadaki çatışma yoğunluğuna cevap verebilecek yeterliliğe sahip değildir. Çalışmamızın temel araştırma alanlarından olan yetersizlik konusunda gerçekçi bir cevaba ulaşmaya çalışacağız.

3.1 ETNİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE GENEL KAREKTERİSTİKLER

Çalışmamızın önceki bölümlerinde etnik sorunların tanımlamasını yaparken etnik çatışmanın taraflarından birinin bugün anladığımız manada bir devlet olamamış etnik gruplar olduğunu belirtmiştik.⁷⁰ Bu sebeptendir ki etnik sorunların büyük çoğunluğu devlet içi çatışmalar olarak kendini göstermektedir. Sorunlar devlet-etnik grup, etnik grup-etnik grup tarafları arasında yaşanırken bazen üçüncü aktörler de sorunun bir parçası olabilmektedir. Üçüncü aktörler soruna arabulucu olarak girebildiği gibi irredentist politikaları sebebi ile de sorunun taraflarından biri olmaktadır.

Etnik sorunların büyük çoğunluğu devlet içi problemler olduğundan dolayı, Birleşmiş Milletlerin üçüncü aktör olarak soruna müdahaleleri kendi devletlerinin iç işlerine müdahale olarak gören devletler bu girişimlerden rahatsızlık duyabilmektedir. Keza Kongo ve Somali

---

⁶⁹ Bu yöntemin başarılı sonuçlar verip vermediği konusu daha sonraki bölümlerde detaylı olarak incelenecektir.

⁷⁰ Bosna-Hersek türünde örnekler bu genellemeyi bozmayacağı kanısındayım. Zira bu tür etnik gruplar her ne kadar bağımsızlıklarını kazansa da sorunun temeli bağlı buldukları devletin içindeki konumlarından kaynaklanmaktadır.

örneklerinde görüldüğü üzere Birleşmiş Milletlerin gönderdiği barış güçleri çatışmanın aktörleri taraflarından düşman olarak kabul edilebilmektedir. Bu sebeptir ki üçüncü bir aktörün soruna müdahalesinde tarafların rızası son derece önemlidir. Birleşmiş Milletler müdahaleleri tarafların ortak rızası ile olduğu zamanlarda daha başarılı olmaktadır.⁷¹ Bu noktada şöyle bir soru akla gelmektedir. Tarafları rızasının ve açık bir davetin olmadığı durumlarda sorun kendi haline mi bırakılacaktır veya hangi durumlarda müdahale yapılabilir.

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının gereği olarak devletlerin egemenliklerine saygı olarak iç işlerine saygı uluslararası ilişkilerin ve uluslararası hukukun temellerindedir. Birleşmiş Milletler bu tür sorunlara genellikle sorunun uluslararası barış ve huzuru bozduğu ve yine Birleşmiş Milletler Antlaşmasının temellerinden biri olan insan hakları ihlallerinin yaşandığı durumlarda müdahale etme eğilimindedir. Soğuk Savaş'ın bitmesi ile beraber devlet içi çatışmaların artması ile beraber bu tür sorunlara müdahaleler için Birleşmiş Milletler' in yapısında ve uluslararası hukukta değişiklikler yapılması gerektiği yönünde bir ihtiyacı belirten Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali "Barış İçin Gündem" isimli bir rapor hazırlayarak Genel Kurul'a sunmuştur. Bu çalışmalar sonucu barışı koruma, barışı sağlama, insani yardım kavramları uluslararası terminolojiye girmiştir. Bosna-Hersek Savaşında yapılan müdahaleler bu kapsamda yapılarak Birleşmiş Milletlerin insan hakları ihlallerini durdurmak, uluslararası barış ve huzuru sağlama gibi nedenlerle bir devletin iç işlerine karışmaya varacak derecede müdahalede bulunabileceğini göstermiştir.

Etnik sorunları bir başka özelliği uzun soluklu mücadeleler oluşudur ve bunların çözümü için görev yapan devletlerin de uzun mücadele için gönüllü olmaları gerekmektedir. Mücadele içine giren grupların özerklik, bağımsızlık, ayrılma gibi talepleri bağlı oldukları devletler tarafından kolay kabul edilmeyeceğinden bu sorunların çözümü uzun zaman alır. Devletlerin yapısı da çözümün süresinde etkilidir. Demokratik bir yapıya sahip olmayan devletlerde etnik grupların taleplerini demokratik yollarla dile getiremedikleri zaman şiddet yollarına başvurmalarına sebep olmaktadır. Şayet şiddete başvuran etnik grubun gücü bağlı bulunduğu devletle mücadele için yeterli değil ise gerilla tarzı mücadelelere ve terörist saldırılara başvurmaktadırlar. Bu tarz mücadele yöntemlerinin hedefinde devleti zayıflatmak ve bezdirmek olduğundan uzun süreli çatışmaları gerektirmektedir.⁷² Bu sebeptir ki etnik

---

⁷¹ Carment, D., James, P., The United Nations at 50 Ethnic Conflict Resolution, Journal Of Peace Research, Volume: 35, Number:1, Washington, 1998, s.74

⁷² Lutz, J. M., Lutz, B. J., Global Terrorism, Oxon, 2004, s. 103

sorunlara müdahalelerde uzun dönemli mücadele için gerekli psikolojik ve mali desteğin sağlanması gerekmektedir. Fakat çatışmanın şiddeti ile bağlı olarak devletlerin bu sabrı göstermekte gönüllü olduklarını söylemek zordur. Somali bu konuda gösterilebilecek en güzel örneklerden birisidir. Zira soruna müdahalede bulunan devletler çatışmanın şiddetinden ve yakın zamanlı bir sonucun elde edilemeyeceğinden askerlerini geri çekerek bu ülkeyi kendi dertleri ile baş başa bırakmıştır.

Barış operasyonlarının karşılaştığı risklerden biri de yürütülen operasyonların doğrudan sivillere dönebilmesidir. Zira etnik grupların çoğu bir askeri yapılanmaya gitmeden milis güçlerle mücadele etmektedirler. Kimi zaman zorlama kimi zaman da gönüllülük esasına dayanan bu güçlerin içinde sivillerde bulunabilmektedir. Bu sıkıntının yanında bu tür milis güçlerin kendilerini sivillerden ayırt edecek üniforma benzeri simgeler taşımamalarından dolayı, mücadele eden barış gücü askerleri sivilleri çatışma dışında bulundurma çabalarında zorlanmaktadır.

Milis güçleri şeklinde yapılanmanın yarattığı bir sıkıntı da kullanılan silahların türü ve yapısı ile ilgilidir. Etnik sorunlarda genellikle tüfek, bıçak ve doğal yollarla bile elde edilebilen patlayıcıların kullanılması, çatışmalara müdahalede temel unsurlardan olan silahların kontrolü konusunu zorlaştırmaktadır. Çünkü bu tür ufak silahların taşınması ve gayri resmi yollarla elde edilebilmesi oldukça kolaydır.

Etnik mücadele içinde bulunan grupların devlet dışı örgütlenmeler içinde yapılanmalarında dolayı bir tanınma problemi yaşamaktadırlar. Bu sebeple bu tür gruplar Birleşmiş Milletler gibi üçüncü aktörlerle konuşmayı tanınma yönünde bir fırsat olarak görürler.⁷³ Bu görüşme talepleri ilk bakışta olumlu bir etki yaratsa da, etnik gruplar tanınma meselesini sağlamlaştırmak maksadı ile anlaşmalara yanaşmayarak, görüşme sürelerini uzatma eğilimindedirler. Barış görüşmelerindeki bu anlaşmazlığın karşı tarafı bıktırma ve yıldırma etkisi düşünüldüğünde bir kısır döngüye sebep olduğu görülür.

Etnik gruplar arası yarışma da sorunu derinleştiren bir diğer önemli faktördür. Zira bir etnik grup kendi hakimiyetini oluşturamaz ise başka bir grubun bunu onun yerine yapacağını düşünür.⁷⁴ Şayet devlet etnik sorunları ortaya çıkaran sebeplerde toplum üzerinde uygun

⁷³ Wolf, S. *Ethnic Conflict And International Security*, New York, 2004, s.215

⁷⁴ Lobell, S. E., Mauceri, P., *Ethnic Conflict and International Politics*, New York, 2004, s. 3

sözleşmeyi kuramaz ise bunu etnik gruplar yapar.⁷⁵ Etnik grupları toplum içinde yaşanan sorunlarla beslenerek devletle toplum arasında önemli bir yer edinmektedir. Devletin toplum üzerinde kuramadığı otoriteyi onun yerine etnik gruplar kurar.

Etnik hareketlerin içinde bulundurduğu toplumu bir araya toplama gibi bir pozitif etkisi de bulunmaktadır. Etnik grup liderleri üzerinde otorite kurmaya çalıştığı topluma bir farkındalık kazandırma çabasıdır. Bu sebeple “biz” ve “ötekiler” kavramını benimsetmeye çalışırlar. Oluşan “biz” kavramı toplum üyelerini “ötekilere” karşı bir araya gelir. Liderler sağladıkları bu birliktelik sayesinde kendileri de toplum içinde ayrıcalıklı bir yer edinmiş olurlar. Etnik liderler maddi, askeri, siyasi kazançlarını uzun dönemli kazanımlar olarak gördükleri için sorunun kısa vadede çözülmesine gönüllü olmazlar.⁷⁶

Etnik çatışmaların en kötü sonuçlarından birisi ise geri dönülebilecek bir statükonun olmayışıdır. Zira ortaya çıkan problemin asıl kaynağı mevcut olan yapıdır.⁷⁷ Ayrıca çatışma sonucu ortaya çıkan düşmanlıklar ve nefretler yeni bir yapının oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Ruanda’ da iç savaşın sona ermesine rağmen Tutsiler’ in Hutu’ lara karşı duyduğu nefretten dolayı devletin bile kontrol edemediği çatışmalardan dolayı Hutu mülteciler ülkelerine dönememektedirler.

3.2 SİLAHLI GÜÇ KULLANIMI

Hukuk düzeninin temel amacının toplumsal düzeni sağlamak olduğunu bütün hukukçular kabul etmektedirler. Nasıl ki, iç hukukta bir toplumsal düzen varsa, aynı şekilde uluslararası toplumsal yapının varlığı da bir gerçektir. İç hukuk sülhlerinin hukuk düzenine aykırı davranışları üstün teşkilatlanmış bir otorite tarafından müeyyide adını verdiğimiz bir tepkiyle karşılanmaktadır. Uluslararası hukukun meşruluğu ile ilgili çeşitli itirazlar bulunmaktadır. Bu itirazlardan biriside uluslararası hukuk düzeninde teşkilatlanmış bir üstün otoritenin bulunmayışıdır. Bugünkü uluslararası düzenin temelini Birleşmiş Milletler Antlaşması oluşturmaktadır.⁷⁸ Bugün sınırlıda olsa da uluslararası hukuk düzenini bozan hareketlere müeyyideler uygulanmaktadır.

---

⁷⁵ Bu talebi özellikle etnik hareketi oluşturan etnik grubun güdüsü olarak kabul etmek daha doğru olacağı kanatındeyim.

⁷⁶ Taydaş, Z., James, P., Carment, D., Who Intervenes, Ohio, 2006, s.4

⁷⁷ Wolf, S., a.g.k., s. 215

⁷⁸ Çaycı, S., Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Ankara, 1995, s.3

Uluslararası hukukun meşruluğu konusu çalışmamızın kapsamı dışında kaldığından dolayı detaylı bir açıklamayı gereksiz bulmakla beraber uluslararası hukuk düzenin gerekliliğinin de altını çizmek gerekmektedir. Çünkü insan yaradılışından bu yana şiddet kullanmaktadır ve uluslararası sistemin en önemli aktörleri olarak devletler de bu yolu kullanmaktadırlar. Realist kuramcılarının yaklaşımı ile uluslararası yapıya anarşi hâkimdir ve hayatta kalmak isteyen devletler gücü ellerinde bulundurmamak zorundadırlar. Uluslararası hukuk düzeni bu anarşik yapının düzene girmesi ve huzurlu bir yapının oluşturulması için gereklidir.

Çalışmamızın bu bölümünde uluslararası hukuk düzeni bakımından kuvvet kullanımının temel ilkeleri incelendikten sonra Birleşmiş Milletlerin etnik sorunların çözümünde kuvvet kullanım uygulamaları incelenerek mevcut durum tespit edilecek ve geleceğe dair önerilerde bulunulacaktır.

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının birçok hükmünde devletlerin aralarında çıkan anlaşmazlıkları barışçı çözüm yolları ile çözmek yükümlülüğü altında olduklarını düzenlenmiştir.⁷⁹ Kuvvet kullanma yetkisi sadece meşru müdafaa hallerinde meşru kılınmıştır.⁸⁰ Birleşmiş Milletler kapsamında kuvvet kullanma yetkisi Güvenlik Konseyine ve bazı durumlarda Genel Kurula verilmiştir. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 39, 40 ve 41. maddeleri gereği Güvenlik Konseyi Uluslararası barış ve güvenliğin bozulduğuna kanaat getirdiği takdirde gerekli tedbirleri alabilir ve bu kararlar bütün üyeler için bağlayıcıdır. Güvenlik Konseyi Birleşmiş Milletler Antlaşmasının VI (Anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesi) ve VII. (Anlaşmazlıkların kuvvet kullanarak çözülmesi) bölümlerinde yer alan tedbirleri uygulayabilir.

Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletlerin daha merkezi bir uygulamaya geçiş öngörmesi ile beraber, uluslararası barış ve güvenlik konusunda geniş yetkili temel bir organ haline gelmiştir. Buna rağmen uygulamada Güvenlik Konseyi çalışmalarının ve getirilen sistemin aksadığı görülmüştür. Güvenlik Konseyinin karar alma usulü sürekli üye devletlerin hepsinin oyları dahil olmak üzere, Konseyi oluşturan 15 üye devletten dokuzunun olumlu oy

---

⁷⁹ Çaycı, S., a.g.k., s.6

⁸⁰ Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. maddesi meşru müdafaa durumlarında kuvvet kullanma hakkı tanımlanmaktadır.

kullanması ile gerçekleşmektedir.⁸¹ Özellikle soğuk savaş döneminde Güvenlik Konseyi vetolar yüzünden işlemez duruma gelmiştir. 1946-1990 yılları arasında Güvenlik Konseyinde 294 veto yaşanmış ve bunların 114'ü SSCB, 69'u ABD tarafından yapılmıştır.⁸² Görüldüğü üzere iki kutuplu dünyanın yapısına uygun olarak vetoların büyük çoğunluğu ABD ve SSCB tarafından yapılmıştır. Bu olumsuz durumu aşabilmek için antlaşma metninde değişiklik gerçekleşmediyse de üye sayısını önce 11'den 15'e çıkarmış ve uygulamada daimi üyenin oylamaya katılmamış olması veya çekimser oyunun geniş bir şekilde yorumlanması yoluna gidilmiştir.⁸³ Bunlara rağmen sürekli üyelere birinin dahi karar hakkında olumsuz oy kullanmasıyla uygulanabilecek tedbirleri geçersiz kılması mümkündür. Güvenlik Konseyinin bir olayı ele almasına ve karar vermesine diğer bir engel de, söz konusu olayın dokuz üyenin oyuyla gündemden çıkarılabilesidir. İşte Güvenlik Konseyinin yetkileri bakımından veto veya gündeme alınmama hallerinden doğan tıkanıklığı aşmak için Birleşmiş Milletler Antlaşması Genel Kurul'a bazı yetkiler tanımıştır.⁸⁴ Güvenlik Konseyinin, temelde kendisine bırakılan görevleri yerine getiremediği görülünce pek çok devlet çatışmaların çözümü için Genel Kurula başvurmaya başlamıştır. Genel Kurula gerekli harekâtları yapabilme yetkisi verebilmek için ABD, "Barış İçin Birlik" kararını ortaya attı. Genel Kurul bu kararı 1950' de kabul etti. Bu karara göre:

Eğer Güvenlik Konseyi sürekli üyelerin oybirliği ile karar alamamaları durumunda uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için gerekli olan sorumluluğu yerine getiremezse, her halükarda barışa yönelik bir tehdit, uluslararası barışı bozucu bir durum veya saldırganlık varsa Genel Kurul durumu derhal gözden geçirir, üyelere uygun tavsiyelerde bulunur. Barışa yönelik tehditler, barış bozucu davranışlar ve saldırganlık hallerinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması maksadıyla gerektiğinde silahlı kuvvetlerin kullanılması gibi konularda dahi üyelere tavsiyelerde bulunabilir. Eğer barışın bozulması veya saldırganlık durumu varsa müşterek harekâta bulunmayı tavsiye edebilir. Genel kurulun saldırganlıklar karşısında etkin bir rol alacağına dair inanç beklendiği gibi olmamıştır. 1950' lerden bu yana Genel Kurul hiçbir zaman müşterek kuvvet kullanılması konusunda tavsiyede bulunmamıştır.⁸⁵

---

⁸¹ Hasgüler, M., Uludağ, M.B., Devletler Arası Ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler, Ankara, 2004, s.74

⁸² Malone, D., The UN Security Council, London, 2004, s.21

⁸³ Son olarak 2009 yılı içerisinde İsrail'in Filistin'e karşı yürüttüğü operasyon nedeni ile İsrail'in saldırılarını durdurmasını isteyen Güvenlik Konseyi kararında ABD çekimser oy kullanmış ve karar diğer üyelerin oybirliği ile kabul edilmiştir.

⁸⁴ Özman, M., Devletler Hukukunda Müeyyide, Ankara, 1974, s. 316

⁸⁵ Bozkurt E., Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı, Ankara, 2003, s.48

Bütün bu karmaşık ve cesaret kırıcı görünüme rağmen örgüt, uluslararası alanda, Çatışmaların Sona Erdirilmesi (Peace-making), örgütün zor kullanmadan silahlı kuvvet kullandığı düzenlemeler ile yürütülmekte olan Çatışmaların Yeniden Başlamasının Önlenmesi (Peace-keeping) ve Kalıcı Barışın Kurulması (Peace-Building) kavramlarına, bir başka deyişle “ barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin en önemli referans noktası olma konumunu muhafaza etmektedir. Bunlardan özellikle sonuncusu, 1990’ lı yıllarda giderek önem kazanmaya başlamıştır.⁸⁶ Bu türden çabalara örnek olarak, sorunlu bölgede seçim, oylama vb. süreçlerin sağlıklı olabilmesi için gözlemci göndermek, çatışma ortamı içindeki veya bu ortamı kısa bir süre önce yaşamış alanlardaki insan hakları ihlallerinin önüne geçilme, bu bölgelerde insan hakları konusundaki gelişmeleri uyarma ve desteklemek; birbirleriyle çatışma içerisinde olan etnik, dini, siyasi vb. grupları yeniden birbirlerine yakınlaşmasını, en azından tahammül etmesini mümkün kılacak önlemler almak; çatışma bölgesinin gördüğü sosyal ve ekonomik zararın giderilmesine yönelik programları hazırlamak verilebilir.

1990’ lı yıllardan itibaren, bloklar arası rekabetin sona ermiş olması konuya ilişkin çalışmaları hızlandırmıştır. Bu dönemde barış ve güvenliği tehdit eden sorunlar genellikle iç çatışmalar olmaktadır. Bu çerçevede dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali, 1992 Haziran ayında “ Barış İçin Gündem “ isimli bir rapor hazırlayarak, örgütün barış ve güvenliğin korunması konusundaki imkânlarını arttırmak için gerekli önlemleri Genel Kurula sunmuştur. Bahsi geçen bu önlemlerden bir tanesi de daimi Birleşmiş Milletler Askeri gücünün kurulmasıdır. Bu kuvvet çatışma potansiyeli bulunan bölgelere, uluslararası barışın bozulması sonucunu doğuracak eylemlerin önüne geçme amacıyla, daha çatışma çıkmadan müdahalede bulunacaktı. Böyle hareke bir kuvvet oluşturulabilirse örgütün saldırganlığa karşı ortak hareket etmesi kolaylaşacaktı.⁸⁷ Genel olarak 1945’ den bu yana devletler sınırlı müşterek güvenliğe ilişkin değerleri reddetmeye başlamışlardır. Antlaşma metninin çalışabilmesi için hemen hemen tüm üye devletlerin nerede ve ne zaman meydana gelirse gelsin saldırganlığa karşı kuvvet kullanımı yükümlülüğünü kabul etmeleri gerekir. Birleşmiş Milletlerin varlığı süresince bu başarılı olamamıştır. Devletler saldırganlık olarak kabul ettikleri fiillere karşı bile çoğu zaman kuvvet kullanmaktan kaçınmışlardır. Somut bir örnek verilecek olursa müttefik devletlerden birinin saldırganlığa karşı ancak müttefik olmayan birkaç devletin kuvvet kullanma eğilimi söz konusu olacaktır. Devletler, çok az tehdit unsuru içeren kendilerine yönelik saldırılara karşı kuvvet kullanımını rahatlıkla savunurken,

⁸⁶ Sönmezoğlu, Faruk, Uluslararası İlişkilere Giriş, İstanbul, 2005, s. 64

⁸⁷ Bozkurt E., a.g.k., s.57

güvenliklerine tehdit oluşturmayan durumlarda ilgisiz kalabilmekte, müşterek güvenlik ilkesi çerçevesinde sorumluluk taşımaktan kaçınmaktadırlar. Haiti’de 8 Amerikan askerinin öldürülmesinden sadece bir hafta sonra Birleşmiş Milletler Görev Gücü (UNMIH) oluşturularak bölgeye gönderilmiştir.⁸⁸ Körfez Savaşı sonrası ümit verici gelişmelerin hemen ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Liberya Milli Vatansever Cephesinin Sierra Leone’ nu işgali karşısında hiçbir harekâta bulunmamıştır. Kısaca Antlaşmayı hazırlayanların öngördüğü kuvvet kullanmayı yasaklayan kurumlar şu ana kadar pek etkili olamamışlardır. Pozitif düzenlemeler ise sistemli bir yaptırım gücünden uzaktır.

Birleşmiş Milletler Soğuk Savaş dönemi boyunca sadece 13 barış operasyonu icra etmiştir. Bu dönemde icra edilen barış operasyonlarının pek çoğunun varlık nedeni ABD ve SSCB’nin üçüncü dünya ülkelerinde yer alan uyuşmazlıklarda karşı karşıya kalmalarını önlemek olmuştur. Her iki süper gücün de hedefi söz konusu uyuşmazlık bölgelerinde diğerinin etkisini en alt düzeye indirmektir. Birleşmiş Milletler Barış Güçleri bu uyuşmazlıklarda ABD ve SSCB’ nin doğrudan devreye girmesini önlemiştir. Soğuk savaşın bitmesi ile beraber barış operasyonlarının sayısında önemli bir artış meydana gelmiş; 1988-2008 yılları arasında 50 barış operasyonu yapılmıştır. Barış operasyonlarının sayısındaki bu artışın sebebi olarak 1990 sonrası artan çatışma yoğunluğu gösterilebilir fakat 1946-2001 yılları arasındaki etnik sorunun % 60’ ı 1990 dan önce başlamış, % 40’ ı Soğuk savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır.⁸⁹ Tabii ki soğuk savaş öncesi ortaya çıkan sorunların hepsi şiddet sarmalına dönüşmemiştir; fakat ileriye dönük beklentilerin şiddet yönünde olduklarını da söylemek yanlış olmayacaktır. 1990 öncesi başlayan sorunların bir kısmının Soğuk Savaş sonrası biten rekabet ve baskı ortamından dolayı şiddete başvurma oranlarının arttığını da belirterek barış operasyonlarının sayısındaki artışı çift kutuplu sistemin yarattığı rekabet sisteminin bitmesi sonucu özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daha etkin olarak çalışabilmesini sayabiliriz.

Soğuk Savaş öncesi ile sonrası dönemi karşılaştırdığımızda karşımıza çıkan önemli bir farkta icra edilen barış operasyonlarının sayısındaki bölgesel farklılıklardır. TABLO 1’i incelediğimiz zaman 1990 öncesi dönemde yapılan barış operasyonlarının büyük bir çoğunluğu (%53,8) büyük güçlerin çıkarlarının daha fazla olduğu Ortadoğu bölgesinde yoğunlaşmış iken; 1990 sonrası dönemde bu üstünlük büyük bir oranla (%54) Afrika

---

⁸⁸ Malone, D., a.g.k., s.13

⁸⁹ Wolf, S., Ethnic Conflict, London, 2006, s 26

bölgesine kaymıştır. Görülen o ki soğuk savaş sonrası dönemde Birleşmiş Milletler uluslararası sorunlara yaklaşımda daha tarafsız ve etkin bir rol almaya çalışmaktadır. Fakat tablonun iyimserliği ile uyuşmayacak şekilde beklenen etkinlik ve tarafsızlık sağlanamamıştır. Buna sebep olarak örgütün başat güçlerinin çıkar düşüncelerinin etkisini sürdürmesi, kendilerini ,ilgilendirmeyen sorunlarla ilgilenmekte duydukları gönülsüzlük ve örgütün yapısal, siyasi, askeri ve mali eksiklikleri olduğunu söylemek yanlış olmaz.

BÖLGELER	SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ 1946-1985		GEÇİŞ DÖNEMİ 1985- 1989		SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEM 1989-2007		TOPLAM	
	B. O.	%	B. O.	%	B. O.	%	B. O.	%
ORTADOĞU	7	53,8	1	20	1	2,7	9	16,2
AFRİKA	1	7,7	2	40	22	54	25	42,6
ASYA VE PASİFİK	3	23,1	1	20	6	14	10	16,2
AVRUPA	1	7,7	-	-	9	24	10	18
AMERİKA KITASİ	1	7,7	1	20	7	18,9	9	16,2
TOPLAM	13	21	5	7	45	72	63	100

TABLO 1: Barış operasyonlarının bölgelere ve dönemlere göre sayısı ve yüzdeleri.⁹⁰

3.2.1 SOMALİ

Birleşmiş Milletler’ in türünde örnek olması bakımından Somali’de yürüttüğü barış operasyonu incelemekte fayda görmekteyim, zira 20 ülkenin geniş katılımı ile “Operation Restore Hope” adıyla yapılan operasyon sonucu örgüt başarısızlığını ilan ederek bölgeden

⁹⁰ Güngör, U., “ Günümüzde Barış operasyonları” Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı: 8, İstanbul, 2008, s.17

ayrılmıştır. Somali devleti 1960 yılında bağımsızlığını kazanana kadar İtalya ve İngiliz mandası altında yönetilmiştir. Bağımsızlık sonrası sınır anlaşmazlıkları sebebiyle Etiyopya ve Kenya ile mücadele etmeye başlayan Somali özellikle kuzey ve güney bölgesi arasındaki sosyal eşitsizlik nedenleri ile siyasal istikrarsızlık yaşamaya başlamıştır.⁹¹ Ülkede kabile dayanışması en önemli olgu olması sebebi ile kabileler birbirlerine karşı mücadele etmeye başlamışlardır. Yaşanan siyasal istikrarsızlık nedeni ile 1969’ da askeri darbe yaşanmıştır. Yeni devlet başkanı olan General Muhammed Siad Barre, Demokratik Somali Cumhuriyeti’ni kurarak Anayasayı yürürlükten kaldırdı ve siyasi partileri kapattı. Barre’ nin oluşturduğu polis devleti ülkeyi baskı altında yönetmeye başlamıştır. 1978 yılında başka bir askeri darbe ile devrilmek istenen Barre hükümetinin oluşturduğu baskıcı yönetim ülkenin huzura kavuşmasına yetmemiş aksine çatışmaları körüklemiştir. Somali Kurtuluş cephesi (SSF), Somali’ nin Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe (DFSS), Somali Ulusal Hareketi (SNM), Birleşik Somali Kongresi (USC), Somali Vatansever Hareketi (SPM) gibi gruplar çoğu zaman devlete karşı, kimi zaman birbirlerine karşı mücadele ederek ülkeyi iç savaşa sürüklemişlerdir.⁹²

Birleşmiş Milletlerin 20 ülkeden oluşan “Operation Restore Hope” adlı görev gücü 1992 yılında Somali’ ye müdahale etti. Birleşmiş milletlere göre milislerin silahsızlandırılması düşünülmüştü ama söz konusu ülkelerin pek çoğu çatışmaların arka planında kalarak sadece yardım konvoylarının güvenliğini sağlamakla yetindiler.⁹³ Öte yandan, Birleşmiş Milletlerin denetiminde varılan antlaşmaya rağmen ülkenin güçlü kabileleri birbirleri ile savaşmaya devam etmişlerdir. Mayıs 1993’de Birleşmiş Milletler komutanlığını da üstlenmiş olmalarına rağmen ABD askeri birliklerini azalttılar ve yönetimi BM ‘ ne devrettiler. Birleşmiş Milletler Somali’ nin alt yapısını yeniden inşa etme ve insani yardım faaliyetleri ile görevliydi. Ülkenin çeşitli yerlerinde çıkan çatışmaları askeri güçle bastırmaya çalışan Birleşmiş Milletler askerleri zaman zaman iki ateş altında kalmışlardır. Bazı kabileler ise Birleşmiş Milletlere karşı savaşmaya başlamışlardır. Birleşmiş Milletlerin varlığına ve savaşan tarafların barış görüşmeleri yapmalarına rağmen ülkeye barış gelemedi. Birleşmiş Milletler görevin başarısızlıkla sonuçlandığını açıklamasından sonra Amerikalı ve Avrupalı askerler Mart 1994’ de ülkeyi terk ettiler. Geride sadece Asya ve Afrika ülkelerinden kalan

⁹¹ Copson, R., W., Africa’s Wars and Prospects For Peace, New York, 1994, s.52

⁹² Duyvesteyn, I., Clausewits And African War, London, 2005, s. 40-43

⁹³ İnan, K., Duran, B., Ataman, M., Dünya Çatışma Bölgeleri, Ankara,2007, s.475

20.000 asker kalmıştır.⁹⁴ Ülkedeki çatışma ve istikrarsızlık ortamı halen daha devam etmektedir.

Görüldüğü üzere 20 ülkenin katılımı ile icra edilen bir barış operasyonu dahi başarısızlıkla sonuçlanabiliyor. Bunun sebeplerini incelediğimizde karşımıza çıkan ilk neden çatışmanın taraflarının üçüncü bir tarafın müdahalesine duydukları tahammülsüzlük yatmaktadır. Etnik sorunları çözümünde üçüncü aktörlerin en çok dikkat etmesi gereken konuların başında tarafların bu müdahaleyi nasıl karşılayacakları olmalıdır. Bir dış yardım veya müdahale nelerle karşılaşabileceğini önceden iyi tasarlamalıdır.⁹⁵ Somali’de kabileler arasındaki kırılganlığın ve ayrışmanın fazla olması Birleşmiş Milletlerin yardım çalışmalarında dahi kendi isteklerine uymadığı sebebi ile düşmence bir eylem olarak değerlendirilmiştir.

Başarısızlıkta önemli bir etki olarak da oluşturulan barış gücünde katılan ülke askerlerinin tamamının etkin bir şekilde tek bir komuta altında sokulamamasıdır. Zira pek çok ülke askeri çatışmalarda etkin rol almak yerine geri planda kalarak sadece yardım konvoylarının güvenliği ile ilgilenmiştir.⁹⁶ Yaşanan çatışma yoğunluğu daha etkin bir askeri gücün varlığını kaçınılmaz kılmaktadır. Farklı dil, teçhizat ve emir komuta yapısından oluşan askeri birliklerin birleştirilmesi ile oluşturulan görev gücünün yönetilmesinde oluşan sıkıntıların aşılmasında en önemli faktör katılımcı ülkelerin şartsız olarak tek bir komuta yapısının kontrolünü kabul etmeleri gelmektedir. Fakat uygulamada bu pek de mümkün gözükmemektedir. Zira böyle bir askeri gücün oluşturulması için hangi devletlerin ne kadar bir askeri güçle, hangi şartlarda, nasıl bir emir komuta yapısı içerisinde katılacaklarını belirlemek için Birleşmiş Milletler kapsamında oluşturulan Askeri Kurmay Konseyi hiçbir sonuca ulaşamamışlardır.

Somali örneği etnik ayrılıkçı hareketlere bir örnek olarak sayılamasa da Birleşmiş Milletlerin bu tür sorunlarda etkin ve başarılı roller üstlenmesi için gerekli doneleri sunan iyi bir örnek olduğu için incelenmiştir. Somali operasyonu Birleşmiş Milletlerin Kore ve Kuveyt hadiselerinden sonra icra etmiş olduğu en geniş kapsamlı operasyon olmuştur. Savaş 1 milyonun üzerinde mülteci sorununa sebep olmuş, 5 milyon insanında açlık tehlikesiyle karşı

---

⁹⁴ Peterson, S, Me Against My Brother: At War In Somalia, Sudan and Rwanda, New York, 2001, s. 151-154

⁹⁵ Esman, M. J., Can Foreign Aid Moderate Ethnic Conflict, US Institute Of Peace, Washington, 2007, s.9

⁹⁶ İnan, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k. s.476

karşıya kalmasına sebep olmuştur. Fakat bu bölgelerde gösterilen başarıların aksine Somali’de ki başarısızlığın bir sebebi olarak da bu bölgenin Ortadoğu kadar büyük güçlerin çıkarlarına uygun bir yer olmaması sonucunu çıkarmakta yanlış bir değerlendirme olmayacağı kanaatindeyim.

3.2.2. RUANDA

Uluslararası aktörlerin kendilerini ilgilendirmeyen sorunlarla ilgilenmekte gönülsüz davrandıklarına dair en iyi örnek 20. yy’ da insanlığın utanç tablosu olan Ruanda’ da yaşanan etnik temelli çatışmalardır. Zira Dünyanın göbeğinde yaşanan ve yaklaşık 850 000 insanın ölmesine sebep olan olaylara dünya tamamen seyirci kalmıştır. Ruanda 1962 yılında bağımsız olana kadar Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler vesayet rejimi altında kalmıştır. Burundi’de olduğu gibi Ruanda sorunun ortaya çıkmasında ülkede çoğunluğu oluşturan Hutular ile azınlık olmalarına rağmen yönetici sınıfı oluşturan Tutsiler arasındaki etnik sorun temel yapıyı oluşturmaktadır.⁹⁷ İlk olarak 1959 yılında başlayan Hutu ayaklanması ile Tutsiler imtiyazlı konularını kaybetmiş, çıkan çatışmalarda her iki taraftan da binlerce kişi ölmüş, 150.000 Tutsi komşu ülkelere kaçmak zorunda kalmışlardır. 1961 yılında komşu ülkelerden hutu hükümetine karşı gerilla mücadelesine başlayan Tutsilerin bu hareketi sorunu uluslararası bir yapıya dönüştürmüştür. Yine 1963 yılında komşu ülkelerdeki mülteci kamplarından çıkan on binlerce Tutsilinin yapmış olduğu saldırıları bastırmak için zorlanan hükümet isyancılara yardım ettiği iddiası ile 20.000 sivil Tutsi insanını öldürmüştür.⁹⁸ 1970 yılında darbe ile başa gelen General Juvenal Habyarimana izlediği ılımlı politikalar ile Hutu ve Tutsiler arasındaki tansiyonu büyük bir ölçüde dindirmiştir. Komşu ülke Burundiye nazaran 1970’ li yıllarla 1980’ li yıllarda sürdürülen ılımlı politikanın etkisiyle büyük etnik çatışmalar ve katliamlar yaşanmamıştır.

1990’lı yıllarda ülkedeki bu göreceli barış ortamı sona ermiş ülke modern zamanların en büyük katliamına tanık olmuştur. Muhalefet hareketlerinin, siyasi sistemin liberalleşmesi taleplerine hükümetin duyarsız kalması sebebi ile başlayan karışıklıklar, büyük çoğunluğunu Uganda’ daki Tutsilerin oluşturduğu Front Patriotique Rwandais (FPR) ‘e mensup 3000 kadar gerillanın devlet başkanını devirmek için saldırması ile iç savaş başlamıştır. Belçika, Zaire ve

⁹⁷ Copson, R., W., a.g.k., s. 138-139

⁹⁸ İnan, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., s. 445-447

Fransa'nın yardım etmesi ile isyanı bastıran Hutu hükümeti yine bu devletlerin zorlaması ile FPR ile görüşerek bir barış antlaşması imzalamıştır.⁹⁹

Ateşkes antlaşmasına rağmen hükümetin kontrol altında tutmakta zorlandığı Hutu milis güçlerinin saldırıları üzerine çatışmalar yeniden başlamıştır. 1992' ye kadar aralıklarla süren çatışmalar sonucu tekrar bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır. Sorunun kalıcı bir çözüme kavuşması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılabilmesi maksadıyla hükümet ile FPR arasında görüşmeler başlamıştır. Elindeki yönetim gücünü paylaşmak istemeyen Hutu hükümeti sebebi ile çatışmalar tekrardan başlamıştır. 1993 yılında imzalanan Arusha antlaşması ülkedeki güvenlik güçlerinin paylaşımını da içeren yeni bir çözüm sunmuştur.¹⁰⁰ Antlaşmanın uygulanmasını denetlemek maksadıyla birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 872 sayılı kararı ile Kanada, Fransa, Belçika askerlerinden oluşan 2500 kişilik barış gücünün (UNAMIR) Ruanda'ya gönderilmesine karar verilmiştir.

Barış gücüne rağmen Arusha antlaşmasının uygulanmasında büyük güçlükler yaşanmıştır. Özellikle komşu ülke Burundi'de tüm etkili kurumlara hakim olan Tutsilerin yönetimi Hutu'lar ile paylaşmak istememelerinden dolayı darbe yapmaları Ruanda'daki güven ortamını sarmış ve bu sebeple Hutu hükümetinin antlaşmanın öngördüğü hükümleri yerine getirmekte gönülsüz davranması sebebi ile Tutsiler hükümetten çekilmiş, Ruanda ordusuna verdiği askerlerini geri çekmiştir. Ülkedeki çatışma ortamı yeniden başlamış özellikle 6 Nisan 1994' te devlet başkanı Habyarimana ve Burundi'nin Hutu devlet başkanı Ntaryamira'yı taşıyan bir uçağın Kigali üzerinde düşürülmesi sonucu oluşan infial Tutsi ve Muhafif Hutulara karşı bir katliama dönüşmüş ve 20. Yüzyılın ikinci yarısının en büyük soykırımını Ruanda'da gerçekleştirmiştir.¹⁰¹ İki devlet başkanının öldürülmesini takip eden üç aylık süre içerisinde ordu birlikleri ile paramiliter Hutu güçlerinin gerçekleştirdiği soykırımda 1 milyona yakın insan öldürülmüştür. Bu rakamla Ruanda nüfusunun altıda birinin Tutsi nüfusunun üçte ikisinin öldürüldüğü anlamına geliyor.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali 30 nisan 1994 tarihinde yaşanan katliamları ve kaos ortamını durdurmak maksadıyla yaptığı çağrı Güvenlik Konseyi'nde bir uzlaşmaya varılamaması sebebi ile cevapsız kalmış ve ülkede bulunan çok az sayıdaki BM

⁹⁹ Taiser, M. A., Matthews, R. O., Durable Peace, Toronto, 2004, s. 62

¹⁰⁰ Taiser, M. A., Matthews, R. O., Civil Wars In Africa, Canada, 2000, s.54

¹⁰¹ Peterson, S, a.g.k., s 247

askerine takviye olarak, çatışmaları sona erdirecek kadar bir BM gücünün Ruanda'ya gönderilmesi mümkün olamamıştır. Genel Sekreterin 14 Mayıs'ta Ruanda'ya 5500 kişilik BM gücünün gönderilmesi yönündeki yeni bir talebi özellikle FPR'i destekleyen ABD ve Hutu hükümetini destekleyen Fransa arasındaki fikir ayrılıkları sebebiyle karşılaşılmıştır.¹⁰²

Uluslararası camianın bu şekilde kendi çıkarlarını ön planda tutması sebebiyle, Ruanda'da iç savaş ve buna paralel olarak katliamlar devam etmiştir. Ülkede kalan 300 kadar çoğunluğu Belçikalılardan oluşan BM gücü, katliamları durdurmak yönünde hiçbir varlık gösterememiş hatta kendilerine sığınan sivilleri dahi koruyamamışlardır. Yaşanan katliamların durdurulması için bir adım daha atmayan ve hatta Birleşmiş Milletler ambargosuna rağmen Hutu hükümetine silah satmaya devam eden Fransa, ABD ve Uganda tarafından desteklenen FPR'in ilerlemesini devam ettirmesi ve ülkenin tamamını kontrol etmesi durumunda, Ruanda üzerindeki etkisini kaybedeceği düşüncesiyle ülkenin güneyine sığınan Hutu hükümetini desteklemek amacıyla "Operation Türkis" olarak adlandırılan bir operasyon çerçevesinde 2500 askeri bu bölgeye göndermiştir. Paris yönetimi, Avrupa Birliği'nin de desteğini açıkladığı bu operasyonun amacının Hutu mültecilerinin korunması olduğu iddia etse de FPR'nin ilerleyişi karşısında Hutu güçlerinin direnemeyeceğini görerek 21 Ağustos'ta askerlerini geri çekmiştir.¹⁰³

Temmuz 1994 başında ülkenin büyük bir kısmını kontrol altına alan FPR iç savaşın sona erdiğini açıklayarak Hutu ve Tutsilerden oluşan geçici bir geçiş hükümeti kurduğunu açıklamıştır. Yeni hükümetin çözmek zorunda kaldığı en büyük sorun 3 milyondan fazla mültecinin Zaire, Tanzanya, Burundi ve diğer ülkelere geri getirilmesidir. Mültecilerin geri getirilmesi için öncelikle ciddi bir sorunun aşılması gerekmektedir.¹⁰⁴ Hutu ve Tutsiler arasındaki tarihsel farklılıklar yaşanan katliamlar sonucu bir düşmanlığa dönüşmüştür. İki halkın aynı devlet çatısı altında tekrar beraber yaşayabilmesi için bu düşmanlığın ortadan kaldırılması ve soykırım suçlarının adaletli bir şekilde yargılanması yoluyla ilişkilerin yeniden tesis edilmesi gerekmektedir. Yine hükümet, kendisine karşı gerilla savaşı başlatan ve yurt içindeki ve yurt dışındaki mülteci kamplarındaki kötü şartları değerlendirerek buralardaki Hutu gençleri kendi saflarına çekmekte zorlanmayan eski Hutu ordusu ile diğer Hutu milis güçlerinin saldırılarına karşı mücadele etmesi gerekmektedir. Hutu gerillaları

---

¹⁰² İnan, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., s. 448

¹⁰³ Duyvesteyn, I., a.g.k. s. 63-65

¹⁰⁴ Taiser, M. A., Matthews, R. O., Durable Peace, Toronto, 2004, s. 64

hükümet güçleri ile çarpışmak yerine Tutsi sivillere karşı eylemlerde bulunuyorlardı. Aynı şekilde Hutulara duydukları düşmanlıklardan ötürü hükümetten bağımsız Tutsiler' de ülkelerine dönmeye çalışan Hutu mültecilerine karşı eylemlere başlamışlardır.

Katliamların önlenmesinde başarılı olamaya Birleşmiş Milletler mültecilerin korunması ve ülkelerine geri getirilmeleri konusunda da başarılı olamamıştır. Mülteci kamplarında yaşanan sağlık, beslenme sorunları nedeni ile 1994-1996 yılları arasında 150.000 den fazla mülteci hayatlarını kaybetmiştir.¹⁰⁵ Sayıları 3 milyonu geçen bu kadar insanın kamplarda barındırılması ve başta gıda olmak üzere temel ihtiyaçlarının giderilmesi, Ruanda için çok zor olduğu gibi, Ruandalı mülteciler dışında başka ülkelerden de çok sayıda mülteciye sahip olan Zaire, Tanzanya, Burundi içinde Birleşmiş Milletler ve diğer uluslar arası yardım kuruluşlarının yardımıyla bile başa çıkılması çok zor bir sorundu. Bu sorunlarla başa çıkamayan ülkeler bir yandan ülkelerindeki mültecileri geri dönmeye zorlarken bir yandan da Ruanda hükümetine mültecilerin geri dönebilmesi için uygun şartları hazırlaması için baskı yapıyordu. Ruanda hükümeti soykırımların önlenmesi konusunda başarısız politikaları nedeniyle yaşanan katliamları ortak sorumlusu gördüğü Birleşmiş Milletler ile işbirliğine yanaşmamış, gerek mültecilere yardım konusunda gerekse de BM Ruanda Barış gücünün faaliyetleri konusunda uzlaşmadan uzak politikalar izlemiştir. Haziran 1995' te görev süresi dolan UNAMIR' in ancak asker sayısının azaltılarak altı ay daha ülkede kalmasına izin veren hükümet, bu sürenin bitiminde BM askerlerinin geri çekilmesini istemiştir. Yapılan pazarlıklarla bu süre uzatılmışsa da Nisan 1996 yılında UNAMIR görevini tamamlamıştır.¹⁰⁶

Birleşmiş Milletler Ruanda' da barışın sağlanması konusunda genel olarak başarısız olsa da, Güvenlik Konseyi aracılığı ile kurduğu Ruanda Uluslar arası Ceza mahkemesi sayesinde soykırım suçlularının yargılanması yoluyla Tutsi halkının Hutulara karşı duyduğu kinin azaltılması ve iki halk arasındaki düşmanlığın bir ölçüde ortadan kaldırılması konusunda önemli katkıları bulunmuştur. Güvenlik Konseyininin 1994 tarihinde 955 sayılı kararı ile kurulmasına karar verdiği mahkeme 1995' de sekiz sanığa karşı hazırlanan iddianame ile ilk görevine başlamıştır. Mahkeme eski Ruanda Başkanı Jean Kampana' yı soykırıma katılmaktan suçlu bulup ömür boyu hapse mahkûm etmiştir.

---

¹⁰⁵ <http://www.unhcr.org.tr>

¹⁰⁶ İnan, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., s. 449

Ruanda örneği Birleşmiş Milletlerin etnik çatışmalara karşı yürüttüğü çalışmalarda çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyanın gördüğü en büyük vahşete elinde imkan olmasına karşın sessiz kalarak kuruluş mantığının, savunduğu değerlerin sadece başat güçlerin isteği doğrultusunda işlediğini göstermiştir. Özellikle Fransa' nın Ruanda konusunda yürütmüş olduğu politika son derece kötüdür. Zira barış için gönderdiğini iddia ettiği askerlerini barışın en gerektiği anda geri çekerek ülke üzerindeki emellerini göstermiştir.

3.2.3 BOSNA-HERSEK

Birleşmiş Milletlerin ilgilendiği bir başka değişik örnek olarak Bosna-Hersek hem uluslar arası tanınma hem de bölgesel örgütlerin soruna müdahil olması açısından önemli bir yer almaktadır. 1992' de düzenlenen bir referandumla bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek, eski Yugoslavya' dan ayrılan diğer devletler gibi destek bulamamıştır. Bunun üzerine hem bu yalnızlığa hazır olmayan, hem de Avrupa'nın sessiz tavrından cesaret alan Sırbistan' a karşı askeri olarak tamamen savunmasız kalan Bosna-Hersek yoğun bir soykırımla karşı karşıya kalmıştır. İşte Bosna-Hersek savaşının beklide en önemli sebebi Slovenya ve Hırvatistan için gösterilen uluslar arası kamuoyu ve siyasal baskının Bosna-Hersek için ilk başta gösterilmemiş olması, tam tersine bağımsızlığının tanınmasına rağmen siyasal olarak bu tanınmanın arkasında durulmaması, savaşın ve soykırımın korkutucu boyutlarda olmasının ana sebebi olmuştur.

Mayıs 1991' de Bosna-Hersek' de yaşayan Sırlar, önce bir otonom bölge, ardından Ekim 1991' de bir meclis oluşturduktan sonra 27 Mart 1992' de Bosna Sırp Cumhuriyeti' ni ilan etmişlerdir.¹⁰⁷ Bu arada Slovenya, Belgrad'ta bulunan Sırp askerlerinin geri çekilmesi için Sırbistan'a 19 Ekim 1991'e kadar süre tanımış, Sırların bunu tanımaması üzerine 30 Haziran 1991' de Velika-Vas'da Yugoslav ordusuna saldırmıştır. Ardında Sırp ordusunun da Vukover kasabasını işgal etmesi ile beraber savaş resmen başlamıştır. Sırp ordusun Bosnaya saldırmasından üç ay sonra Bosna-Hersek' teki Hırvatlarda Bosna Hırvat Cumhuriyetini kurmuşlardır.¹⁰⁸ Tüm bu gelişmelere rağmen savaşın başlamasında ancak üç ay sonra 25 Eylül 1991' de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 713 numaralı kararı alabilmiştir. Bu karara göre bir yandan çatışmanın tarafları müzakere masasına davet edilirken, diğer yandan da

¹⁰⁷ Bağcı, H. Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf>

¹⁰⁸ Sander, O., Siyasi Tarih (1918- 1994), Ankara, 2007, s.579

ülkeye silah ambargosu uygulanacaktı, Ayrıca UNPROFOR adlı barış gücü de bölgeye gönderilecekti.¹⁰⁹

1991 sonunda Vance planı gereğince, Hırvat, Sloven ve Sırp bölgeleri arasında “Birleşmiş Milletler Korunma Alanları” ilan edilmiştir. UNPROFOR’ un bölgeye gönderilmesinden sonra geçici bir barış ilan edilmiştir. Barışın hemen ardından Almanya, Avusturya, Macaristan, Danimarka ve İzlanda hükümetleri Hırvat ve Sloven Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını tanıdılar. Bu tanınmadan cesaret alan Boşnaklar’da Alia İzzet Begoviç önderliğinde 1992 yılında yapılan referandumla bağımsızlıklarını ilan ettiler. Slovenya ve Hırvatistan’ın bağımsızlığını tanıyan devletlerin Bosna-Hersek’ in bağımsızlığını tanımada tereddütlü davranması, Sırbistan’nın bölgeye müdahalesinde pozitif bir etki yaratmıştır. ABD’nin itici gücü ile 6 Nisan 1992’ de ABD ve AB üye ülkeleri Bosna-Hersek’in bağımsızlığını tanıdılar. Bu dönemde Hırvatistan ve Sırbistan bölgedeki yandaşlarını desteklemek maksadıyla bölgeye paramiliter gruplar ve ağır silahlar göndermişlerdir. Bu paramiliter gruplar ülkedeki Sırpı bir araya getirerek şiddet eylemlerine başlamışlardır.

Bu dönemde Birleşmiş Milletlerin tek yapabildiği 6 adet güvenli bölge ilan etmek olmuştur. Bu alanlar Sarajevo, Gorozde, Bihaz, Tuzla, Srebrenica, ve Zepce dir. Fakat Birleşmiş Milletler Barış Gücü bu bölgeleri korumayacak kadar aciz kalmış ve güvenli bölgelerde bile katliamlar yaşanmıştır.

12 Şubat 1994’ deki Sarajevo katliamından sonra, ABD Yugoslavya’ya Saray Bosnayı bombalamayı durdurması, tüm silahları, topları ve tankları merkezden 30 km. geriye çekmesi ve BM kontrollü bölgelerden uzak kalması yönünde bir nota göndermiştir. Miloseviç bu ultimatoma uyar gibi görünmesine karşı bu kez ordunun başındaki General Mladic, Grodze’ye doğru ilerlemeye başladı. Bu defa NATO, Sırpı hava kuvvetlerini kullanmamaları ve bölgeden çekilmeleri konusunda uyarmıştır. NATO’ nun bu uyarısını ciddiye almayan Sırp Ordusu Grodze’ ye saldırmıştır. Sırp ilerleyişi karşısında 11 Nisan 1994’ de ABD savaş uçakları NATO Barış Gücü olarak Sırp mevzilerini bombalamıştır.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ İnat, K., Duran, B., Ataman, M., Dünya Çatışma Bölgeleri, Ankara, 2007, s. 216

¹¹⁰ Yapıcı, M. İ. Bosna- Hersek’te Gerçekleştirilen Askeri Müdahale’ nin Uluslararası Hukukta Yeri, Uluslararası Hukuk Ve Politika, Cilt: 2, No: 8, Ankara, 2007, s.4

Hırvat Devlet Başkanı' nın Bosna Hersek'in batısında Hırvatların ayrı bir devlet kurması yönünde yaptığı uluslar arası konuşma sonrasında Bosna'lı Hırvatlar savaş boyunca çıkar ortaklığı yaptıkları Bosnalı Müslümanlarla mücadele etmeye başlamışlardır. Hırvat ayaklamalarının hemen ardından Türk, Fransız, Ukrayna ve İngiliz askerlerinden oluşan barış gücü askerleri, Hırvat Müslüman ateşkes hatlarına ve Zepce, Stari Vitez, Doğu Mostar'a yerleştirilmişlerdir.

1994' de tarafların barış yapabilecekleri haberleri geçici bir ateşkes ortamı yaratmıştır. Uluslar arası alanda yine bir çözüm bulunamamasının ardından Haziran 1995'de Sırp'lar yeniden saldırıya geçerek BM ve NATO tarafından güvenli bölge olarak ilan edilen Srebrenica'yı da ele geçirmişlerdir. Sırp'ların burada yaptıkları soykırım ile kadın ve yaşlılara karşı yaptıkları son yüzyılda yapılan en büyük savaş suçları olarak tarihe geçmiştir.¹¹¹

Savaş öncesi dönemde neredeyse tamamı Boşnak olan Srebrenica ve çevresinde Birleşmiş Milletlerin gözleri önünde Sırp'ların giriştikleri katliamlar ve ardından Sırp nüfusunun bölgeye yerleştirilmesi sonucu çok az sayıda Boşnak kalmıştır. Sırp ilerleyişi karşısında yeniden birleşen Hırvat ve Boşnak' lar Sırp güçlerini geri püskürtmeye başlamışlardır. BM ile henüz tam bir anlaşmaya varamayan NATO hava saldırıları ile Boşnak ve Hırvatlara destekte bulunmuştur. Bir ay sonra BM ile NATO arsında yapılan antlaşma sonucunda Deny Flight operasyonu ile Belgrad' ı ve hareket halindeki Sırp güçlerini bombalamaya başlamışlardır.¹¹² Birkaç hafta sonra Sırp'lar barış masasına oturmaya ikna olmuşlardır. Üç hafta süren barış görüşmeleri sonucu 21 Kasım 1995'de Dayton Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre:

1. Bosna-Hersek bağımsız bir devlet olarak tanınacaktır.
2. Bosna-Hersek devleti, içinde Bosna ve Hırvat federasyonu ile bir Sırp Cumhuriyetini ihtiva etmektedir. Toprakları %51'i federasyona, %41'i Cumhuriyete ait olacaktır.
3. Saray Bosna bir merkez hükümet, milli meclis, başkanlık sistemi ve anayasal mahkemeye sahip birleşik bir yapıya sahip olacaktır.
4. Başkan ve meclis demokratik yolla seçilecektir.

---

¹¹¹ Fowkes, B., Ethnicity And Ethnic Conflict In The Post Communist World, London, 2002, s. 108

¹¹² İnat, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., s. 218

5. Kollektif başkanlık sistemi¹¹³ uygulanacaktır.
6. Bölgede çıkabilecek problemleri önlemek maksadı ile NATO ülkelerinden 60.000 askerden oluşan uzun dönemli bir barış gücü gölgede konuşlandırılmıştır. 20.000 kişilik IFOR askerleri ABD tarafından sağlanacaktır. ¹¹⁴

IFOR güçlerinin bölgeye yerleşmesinden iki hafta sonra Bosna-Hersek’ te sorunlar ufak çaplıda olsa yeniden başlamıştır. Her ne kadar bölge paramiliter güçlerden arındırılmış olsa da, bölgenin üç uluslu heterojen yapısının yanında milliyetçiliğin son derece revaçta bir ideoloji olarak devam etmesi çatışmaların ana sebebi sayılabilir. Bosna-Hersek Savaşı’ nın maliyeti 20.000 insan ölmüş, 4.4 milyonluk nüfusun 1.5 milyonu yaşadığı yerleri terk etmek zorunda kalmış ve şehirler geri dönüşümü çok uzun yıllar alacak tahribata uğramıştır.¹¹⁵

Bosna-Hersek savaşının dünya açısından hiç şüphesiz en önemli noktası var olan uluslar arası hukuk sisteminin de facto olarak transformasyon geçirmesinin sahnesi olmasıdır. Yazılı uluslar arası hukuka göre bir devletin iç işlerine karışmak bir iç kargaşanın iç savaş haline dönüşmesinde mümkün değildi. Yeni sistemde egemen devletin insan haklarını açıkça ihlal eden soykırım ve ırkçılık gibi hareketlerinin yine uluslar arası hukukun başka değişmez kurallarını ihlal ettiği durumlarda müdahaleler de facto olarak meşru kılınmıştır.¹¹⁶

Bosna-Hersek savaşının bir başka önemli tarafı Birleşmiş Milletler’ in bölgesel örgütlerle yürüttüğü çalışmalara iyi bir örnek teşkil etmiştir. İş birliğinin kurulması zor olmuş olsa da BM bu bölgede yürütülecek barış operasyonunun görevini NATO’ ya vermiştir. Özellikle ABD’ nin inisiyatifi ile yürütülen operasyonlar NATO’ yu bu tür operasyonlar için yeni bir yapılanmaya itmiştir.

---

¹¹³ Kollektif başkanlık sistemi çift meclisli yasama, Başbakan tarafından yönetilen hükümet, Bosna’da bulunan üç farklı azınlıktan oluşan kollektif başkanlık sisteminden oluşmaktadır. Bu üç temsilci arasında başkanlık her altı ayda bir değişmekle beraber kararlar oy birliği ile alınmaktadır.

¹¹⁴ Latif, D., Etnik çatışma sonrası barış inşası ne kadar mümkün? Dayton sonrası Bosna-Hersek <http://www.gaxxi.com/kibrisyazilari/kibrisyazilari/gorsel/dosya/120735287615latif.pdf>

¹¹⁵ Drobizheva, L., Gottemoeller, R., Kelleher, C. M., Ethnic Conflict In Post Soviet World, M. E. Sharpe, New York, 1998, s. 15

¹¹⁶ İnat, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., 220

3.2.4 FİLİSTİN SORUNU

Filistin sorunu Birleşmiş Milletler için sorunun başından sonuna kadar taraflardan biri olması bakımından önemli bir örnek oluşturmaktadır. Gerek İsrail'in kurulması döneminde gerekse kurulduktan sonra Filistin'de yaşayan Arap toplumunun konumu hep bir sorun oluşturmuş, günümüze kadar uzanan şiddet olayları devam etmektedir. Özellikle ABD' nin İsrail' in koruma güdüsünün BM' in soruna tarafsız yaklaşmasını önlemiş, İsrail'in Birleşmiş Milletler kararlarına uymamakta göstermiş olduğu irade uluslar arası hukukun meşruiyeti konusunda tartışmaları körüklemiştir.

Üç dince kutsal sayılan Filistin toprakları ile ilgili sorunun çok eski bir geçmişi bulunmaktadır. Bununla beraber sorunun günümüzdeki mevcut biçiminin, 19. Yüzyıl sonralarında başlayarak 20. Yüzyıl başlarında yoğunlaşan Yahudi göçü sonucunda, 1948 yılında bu toprak üzerinde İsrail Devletinin kurulması ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu tarihten başlayarak meydana gelen Arap İsrail çatışmaları veya İsrail'in girdiği tek yanlı eylemler sonucunda, hemen hemen tüm Filistin toprakları İsrail işgali altına girmiş, bu topraklarda yaşayan insanların büyük çoğunluğu diğer Arap ülkelerindeki mülteci kamplarında göçmüşlerdir. İsrail'in kuruluş aşamasındaki sınırlarının dışında işgal ettiği topraklardan çekilmesi yönünde sayısız Birleşmiş Milletler kararı çıkarılmışsa da önemli bir gelişme elde edilememiştir.

İkinci Dünya Savaşı' ndan sonra İngilizler mandater devlet olarak başarısızlığını ilan ederek Filistin sorununu Birleşmiş Milletlere devretmişlerdir. Britanya' nın mandater yetkilerini Birleşmiş Milletlere devretmesinin ardında bölgede yaşananları kontrol edememesinin yanında, kısa bir süre önce çekildiği Hindistan'da olduğu gibi ani çekilmenin iki taraf arasında bir tür anlaşma sağlayabileceği düşüncesi yatmaktadır¹¹⁷ Sorunu çözüme sorumluluğunu üstlenen Birleşmiş Milletler, Filistin' deki durumu araştırması ve tavsiyelerde bulunması için 11 üyeden oluşan "Filistin Üzerine BM özel komitesi (UNSCOP)" adında bir komite oluşturdu. Komiteye Sovyetler Birliği' nin katılmasını engellemek maksadı ile komiteye daimi üyelerden hiçbiri alınmamıştır.¹¹⁸ Yapılan çalışmaların ardında komite üyelerinden Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hollanda, Peru İsviçre ve Urugay "çoğunluk planı" olarak adlandırılan ve Filistin'in Arap Devleti, Yahudi Devleti ve BM vesayeti altında

¹¹⁷ İnat, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., 46

¹¹⁸ Arı, T., Geçmişten Günümüze Ortadoğu, İstanbul, 2007, s.226

Kudüs şeklinde üç parçaya ayrılmasını öngören planını desteklemişlerdir. Komitenin diğer üyeleri Hindistan, İran ve Yugoslavya Kudüs'ün başkent olduğu Arap ve Yahudilerden oluşan bağımsız bir Filistin devletini öngören “azınlık planını” desteklemişlerdir. Planların 1947’ de açıklanmasından¹¹⁹ sonra Yahudiler en azından Filistin topraklarından bir kısmının kendilerine verileceği taksim planını desteklerken, Araplar iki plana da karşı çıkmışlardır.

İsrail’in 14 Mayıs 1948’ de bağımsızlığını ilan etmesinden bir gün sonra Araplar yeni kurulan devlete karşı savaş ilan etmişlerdir. Üç aşamada gerçekleşen savaşın 11 Haziran’da Birleşmiş Milletlerin araya girmesi ile sona eren ilk aşamada Araplar taksim planında Yahudilere verilen Negev bölgesini ele geçirmişlerdir.¹²⁰ Ateş kes sonucu bir anlaşmaya varamayan devletler 8 Temmuzda yeniden savaşımaya başlamışlardır. Tarihe On Gün Savaşı olarak giren bu savaştan sonra İsrail kuvvetleri Taksim planında Filistin Devletine tahsis edilen Galile ve Tel Aviv-Kudüs koridorunu işgal etmiş fakat Negev’i geri alamamışlardır. 19 Temmuz’dan 15 Eylül’e kadar yürütülen ateşkestten bir sonuç alınamaması üzerine başlayan üçüncü aşamada Yahudilerin zafer kazanması Ortadoğu’da yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur.¹²¹

Savaş sona erdiğinde İsrail Filistin topraklarının %80’ini ele geçirmiş ve 800.000’ e yakın Filistin’li de mülteci konumuna düşmüştür. Büyük bir çoğunluğu Lübnan ve Ürdün’e yerleşen Filistin’li mülteciler bu iki ülkede politik alana şekil verdikleri gibi, diğer Ortadoğu ülkelerine giden mültecilerde buralardaki toplumsal yapıyı önemli ölçüde etkilemişlerdir. Mısır ve Suriye’ ye yerleşen mülteciler ise sınırdan İsrail hedeflerine yönelik gerçekleştirdikleri saldırılarla 1967 savaşının hazırlayıcıları olmuşlardır.

1948 Savaşı sona erdiği zaman 800.000 Filistinli topraklarını terk etmek zorunda kaldıysa da aslında Filistin’lilere ait bir toprak parçası kalmamıştı ve tüm Filistinliler farklı ülkelerin kontrolü altında yaşıyorlardı. İsrail’in ele geçirdiği bölgelerin dışında kalan Batı Şeria’yı Ürdün işgal ederken, Gazze şeridi olarak adlandırılan bölgede Mısır’ın kontrolüne geçmiştir. Birleşmiş Milletler 1948 Aralık ayında 194 sayılı genel kurul kararı ile mültecilerin ülkelerine geri dönmesini istemiş ve bunun için Birleşmiş Milletler Filistin Yardım ve

---

¹¹⁹Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 29 Kasım 1947 tarihli 181 sayılı kararı.

¹²⁰Süer, B., Ataman, A.Ö., Arap-İsrail Uyuşmazlığı, Ankara, 2006, s. 39

¹²¹Memiş, E., İsrail Nereye Koşuyor, En Eski Çağlardan Günümüze İsrail- Filistin Çatışması, İstanbul, 2003, s.129

Çalışma örgütünü (UNWRA) kurmuştur¹²². UNWRA kamplardaki hayatı örgütlemesi ve eğitim,sağlık gibi hizmetleri sunarak buradaki Filistin'lileri ayakta tutmaya çalışmıştır.

Mısır ve Suriye mevcut durumdan memnun değildi ve İsrail'i tanımamakta ısrar etmişlerdir. Mısır'da Arap Milliyetçisi Nasır'ın iktidara gelmesi ve Suriye'de yaşanan iktidar değişikliği ile bu iki ülkenin İsrail'e karşı yürüttükleri politikalar sertleşmiş ve ikinci bir savaş için hazırlıklara başlamışlardır. Suriye ve Mısır Filistinli mültecileri İsrail hedeflerine saldırma konusunda cesaretlendirmiş ve çeşitli ülkelerde mülteci konumunda olan Filistinliler İsrail hedeflerine saldırılara başlamışlardır. Bu saldırılar karşısında misillemelere başlayan İsrail' in özellikle Ariel Şanon'un gerçekleştirmiş olduğu El-Buran ve Qibya katliamları geniş yankı uyandırarak yeni bir çatışma dalgasının oluşmasını sağlamıştır.

Filistinliler arasında ortaya çıkan ulusalcılık kısa zamanda Arap devletlerinden bağımsız hareket etmeye başlayan askeri ve siyasi örgütlenmelere dönüşmeye başlamıştır. Zamanla Filistin Kurtuluş Örgütü'nün liderliğine geçecek olan Yaser Arafat'ın kurduğu El-Fetih Filistinli örgütlerin en önemlilerinden biri olmuştur. El-Fetih ve diğer Filistinli örgütlerin İsrail'e karşı başlattıkları gerilla savaşının İsrail' in Araplara karşı zamansız bir harekate girmesine sebep olacağını düşünen Arap Ligi İsrail ile daha kapsamlı mücadele edebilecek bir örgüt oluşabilmesi yönünde Filistin Kurtuluş Örgütünün kurulması için El Şukeyri' yi desteklemeye başlamıştır ve FKÖ 1964' de Kudüs'te yapılan bir toplantının ardından kurulmuştur.¹²³ FKÖ' nün kurulması İsrail' e karşı yürütülen gerilla saldırılarını durduramamış ve bu saldırılar 1967 Savaşı' nın sebeplerinden olmuştur.

İsrail' in yürüttüğü su politikası ile gerginleşen ilişkiler Mısır' ın Tiran Boğazı'nı İsrail gemilerine kapatması ile patlak veren 1967 savaşı sonrasında İsrail bir başka zafer daha kazanmıştır. İsrail altı gün içinde Gazze Şeridi'ni, Sina Yarımadasını, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria'yı ve Golan Tepelerini işgal etmiştir. Filistin halkı 1948 Savaşı'nda olduğu gibi İsrail' in işgal ettiği topraklardan çekilmemi ve bu durum çatışma alanlarını İsrail' in kontrolündeki bölgelere kaydırarak şiddetin İsrail iç politikasında bir araç olarak yerleşmesine sebep olmuştur.¹²⁴ Savaşın ardından İsrail işgal ettiği bölgelere Yahudi yerleşimcileri yerleştirerek bu yerlerin kontrolünü iyice ele geçirmeye çalışmıştır.

---

¹²² Arı, T., a.g.k., s. 325

¹²³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Filistin_Kurtulu%C5%9F_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC

¹²⁴ Sander, O., Siyasi Tarih (1918-1994), Ankara, 2007, s. 535

1967 savaşının hemen ardından Birleşmiş Milletler 22 Kasım 1967’de Güvenlik Konseyinin oy birliği ile aldığı 242 sayılı karar gereğince İsrail’den son çatışmalar sonucunda işgal edilen bölgelerden derhal geri çekilmesi, bölgedeki her devletin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması, mülteciler sorununa adil bir çözümler bulunması, bölgedeki devletlerin politik bağımsızlığı için tedbirler alınması yönünde karar alınmıştır. İsrail Birleşmiş Milletler bu ve diğer kararları dikkate almayacağını açıklamıştır. 21 Mayıs 1968’de alınan 252 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ve bu karardan daha sert ifadeler içeren 3 Temmuz 1968’ de alınan 267¹²⁵ sayılı karara rağmen İsrail hükümeti düzeni sağlama ve bölge sakinlerine şehrin entegrasyonu yoluyla hizmet etme gibi gerekçeler sunarak işgal ettikleri bölgelere Yahudi yerleşimcileri taşımaya devam etmiştir.

6 Ekim 1973’de Mısır ve Suriye, Suudi Arabistan’ın da desteğini alarak İsrail’ e karşı ani bir saldırıya başlamıştır. Savaşın ilk bölümünde Arap güçlerinin başarısı İsrail’ in karşı saldırıları ile dengelenmiş; savaş sonrasında iki tarafında bir kazancı olamamakla beraber İsrail’ in yenilmezlik miti kaybolmuştur.¹²⁶ 1973 sonrası Filistin sorunu iki düzlemde ilerlemiştir. Bunlardan ilki İsrail ile Mısır arasında yürütölen ve Camp David antlaşması ile sonuçlanan barış görüşmeleridir. Bu antlaşma ile ilk kez bir Arap devleti İsrail’in varlığını resmen tanımıştır.¹²⁷

Savaş sonrası dönemin ikinci boyutunu Filistinliler ile İsrail arasında yaşananlar oluşturur. 1970 yılında yaşanan Kara Eylül olayından sonra Lübnan’ a yerleşen Filistinli örgütlerden FKÖ, burada bürokratik ve siyasi yapılarını inşa ederek bir devlet görünümlü kazanmıştır. 1973’ de Cezayir’ de toplanan Arap zirvesinde Arap devletlerinin FKÖ’ nü Filistin Halkının tek ve yasal temsilcisi olarak kabul etmesi ve 1974 yılında Birleşmiş Genel Kurulunda alınan çoğunluk kararı ile FKÖ’ nün Filistin halkının yasal temsilcisi olarak Genel Kurul toplantılarına katılması doğrultusunda alınan kararlar FKÖ’ nün etkinliğini arttırmıştır.¹²⁸

FKÖ artan etkinliği ile İsrail’ e karşı mücadeleye Lübnan üzerinden devam etmekteydi. 1978 yılında İsrail FKÖ’ nün Lübnan’daki faaliyetlerine son vermek maksadı ile

---

¹²⁵ <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/vCouncilRes?OpenView&Start=1&Count=270&Expand=41#41>

¹²⁶ Sander, O, a.g.k., s.537

¹²⁷ Said, E., The Question Of Palestina, s. 213

¹²⁸ Sönmezoğlu, F., a.g.k., s.122

Lübna' nın güneyini işgal etti. 1978' de Güvenlik Konseyi' nin İsrail' in Lübnan'ın bölgesel bütünlüğüne karşı başlattığı askeri operasyonu durdurmasını ve kuvvetlerini bütün Lübnan' dan çekmesi yönünde 245 sayılı kararının ardından İsrail bölgeden çekilmiştir. ABD' nin aracılığı ile FKÖ ve İsrail arasında bir ateşkes imzalanmıştı fakat İsrail FKÖ'nün Lübnan'daki varlığından rahatsızdı. 1982 yılının başından itibaren Lübnan'ın güneyine konuşlanmaya başlayan İsrail Güçleri 12 Ağustos' da tekrar Lübnan'a girmiştir. Bu saldırı esnasında Sabra ve Şetila mülteci kamplarında yapılan vahşetler büyük ses getirmiştir.

Filistin halkının temsilcisi olarak görülen FKÖ 1985 yılında İsrail ile barış görüşmelerine başlamıştır. Ancak bu girişim İsrail' in şiddet politikalarına devam etmesi sebebi ile sonuçsuz kalmıştır. 1988 yılında Arap Birliği Zirvesinde barışın ön koşulu olarak işgal altındaki bütün Arap topraklarının ve Kudüs'ün kurtarılması gösterilmiştir.¹²⁹ Söz konusu hedefin gerçekleşmesi için 1987' de birinci intifada İsrail çıkan olaylarla başa çıkmakla zorlanmıştır. İntifada sonucu çaresiz kalan İsrail tekrar barış görüşmelerine başlamıştır. Tarihe Oslo süreci olarak geçen İsrail ile FKÖ arasındaki gizli görüşmeler sonucu bir antlaşmaya varılmıştır. 13 Eylül 1993'de Mahmud Abbas ile Şimon Peres tarafından Washington'da imzalanan ilkeler bildirgesi ile taraflar birbirlerini karşılıklı olarak tanımayı, İşgal altındaki topraklarda antlaşmalarla belirlenen sınırlar dahilinde bir Filistin Özerk Yönetiminin kurulmasını, beş sene sürecek bu geçici dönemin başlamasından iki yıl sonra başlanacak nihai çözüm görüşmeleri ile sorunun hallini öngörmüştür.¹³⁰ Geçiş döneminin sonunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin İsrail'in 1967 Savaşı' nda işgal ettiği topraklardan çekilmesini isteyen 242 ve 338 sayılı kararlarına binaen kalıcı bir anlaşmaya varılacaktı.

Yürütülen barış görüşmelerine hem İsrail tarafından hem de Filistin tarafından karşı çıkan gruplar vardı. 1994 yılında fanatik bir Yahudi yerleşimci El Halil kentinde Camide namaz kılanlara otomatik tüfekle ateş açmış ve 29 Filistin' liyi öldürmüştür. Buna misilleme olarak Hamas' ın uyguladığı intihar saldırısında pek çok İsrail' li sivil ölmüştür. 11- 25 Temmuz 2000 tarihleri arasında Arafat ve Barak arasında Camp David' de yapılan nihai çözüm görüşmelerinden sonuç alınamamıştır. 28 Eylül tarihinde Sabra ve Şatila katliamlarının

---

¹²⁹ Ömer, A., Dünden Bugüne Filistin, İstanbul, 2006, s. 127

¹³⁰ Öke, M. K., Filistin Sorunu, Siyonizmden Uygurliklar Çatışmasına, İstanbul, 2002, s. 105

sorumlusu olan Ariel Şaron' un yanında yüzlerce polisle Mescid-i Aksa' nın bulunduğu Harem-i Şerife gelince ortaya çıkan çatışmalar büyümüş ve ikinci intifada başlamıştır. ¹³¹

Birinci intifadan farklı olarak ikinci intifada silahlı eylemlerin ağır bastığı görülmüş, İsrail' in sert karşılık vermesi nedeni ile intihar saldırıları yoğunlaşmıştır. İsrail' in misillemeleri bir kısır döngüye girilmesine neden olmuş, bunun sonucunda 2002 Mart' ında İsrail Filistin yönetimine devrettiği bölgeleri işgal etmiştir. Arafat, Ramallah' daki karargahında kuşatılmış ve aylar boyunca dışarı çıkamamıştır.

2003 yılında ABD, Rusya, AB ve BM' den oluşan dörtlü tarafından taraflara önerilen yol haritası, Irak' ın ABD önderliğindeki koalisyon güçleri tarafından işgalinden sonra rafa kalkmıştır. Yaser Arafat 2004' teki ölümüne kadar Filistin devlet başkanlığı görevini sürdürmüştür. Ocak 2005 tarihinde yapılan seçimleri şiddet yöntemlerine karşı tutumu ile bilinen Mahmud Abbas kazanmıştır. Bütün silahlı Filistin örgütlerini geçici bir ateş kese ikna eden Abbas barışı sağlama ve şiddet dışı bir çözüm arayışına girişmiştir.

Filistin sorununda Birleşmiş Milletlerin rolü oldukça fazladır. İlk olarak İsrail' in kuruluş aşamasında Filistin' lilerin hak ettikleri ata topraklarında huzurlu yaşayabilmeleri için uygun yapının kurulmasını bu sorumluluk kendisine devredildiği halde sağlayamamıştır. Arap ülkelerinin İsrail ile girdikleri savaşlarda en büyük sıkıntıyı topraklarından ayrılmak zorunda kalan Filistinliler olmuştur. BM Filistinli mültecilerin ülkelerine dönebilmeleri doğrultusunda sayısız karar almasına rağmen bu kararlarının hiç birini uygulatamamıştır. ABD' nin orta doğuda İsrail' in koruyuculuğunu yapması BM' de İsrail aleyhine karar alınmasını önlemiştir. İsrail' in yıllardır yürüttüğü şiddet olaylarına, yaptığı işgallere ve insan hakları ihlallerine rağmen bölgedeki halkın korunmasını sağlayacak bir barış gücü eylemi gerçekleştirilememiştir. İsrail' in 2009 yılında Filistin üzerine başlattığı şiddet dolu saldırılarını bütün dünya kınarken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinden gecikmiş bir karar ancak ABD' nin çekimser oyu sayesinde alınabilmektedir. ¹³²

İsrail Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararların hemen hemen hiçbirini dikkate almayarak Uluslar arası hukukun meşruiyeti üzerine büyük bir gölge düşürmüştür. Zira

¹³¹ İnat, K., Duran, B., Ataman, M., a.g.k., s.68

¹³² <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/vCouncilRes?OpenView&Start=1&Count=270&Expand=1#1>.
Güvenlik Konseyi' nin 1860 sayılı kararı tarafları derhal ateşkese çağırıştır.

uyulmayan kararların bir yaptırımı olmaması İsrail' i daha da cesaretlendirmekten başka bir işe yaramamıştır. Fakat Birleşmiş Milletler kararlarında uymadığı konusunda açık bir delil olamamasına rağmen, ABD Irak' ı işgal etmekte hiç çekinmemiştir. Yaşanan bu olaylar uluslar arası hukukun, gücü elinde bulunduranların menfaatlerine hizmet ettiği sürece bir değeri olduğu kanaatini yerleştirmiştir.

3.3 BARIŞÇIL YÖNTEMLER

Çalışmanın bu bölümünde etnik sorunların çözümünde silahlı güç kullanımının dışında kalan yöntemler ve Birleşmiş Milletlerin çeşitli uygulamaları incelenecektir. Barışçıl (Silahlı güç kullanımı olmayan) yöntemler genellikle arabuluculuk, insani yardım, insan haklarının korunması, göçmenlerin korunması, ekonomik ve sosyal yardımlar, barış inşası ve korunması, demokratikleştirme çabaları, ambargo uygulamaları, serbest seçimlerin sağlanması faaliyetlerini içirmektedir. Uygulanan yöntemler sorunun niteliğine göre farklı fraksiyonlarda icra edilebilmektedir. Öncelikle barışçıl yöntemlerin genel karakteristikleri üzerine durulalım.

3.3.1 BARIŞÇIL YÖNTEMLERİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ

1. Birleşmiş Milletler sorunun çözümünde öncelikle konu ile ilgili diğer aktörlerin müdahalelerini beklemektedir. Sorunun çözümü kendisine kaldığı durumlarda öncelikle silahlı müdahalelerin dışında kalan yöntemleri kullanmaya çalışmaktadır. Bu sebeple öncelikle sorunun çözümü için tarafların karşısına çıkacak ve problemin barışçıl yöntemler ile çözülmesi için zorlayacak uluslararası iradenin oluşturulması gerekmektedir. Uluslararası iradenin oluşturulmasında Birleşmiş Milletlerin kurumsal kimliği kullanılabilceği gibi üye devletlerin bu konuda gönüllü katılımları büyük önem taşımaktadır.¹³³ Örneğin uygulanacak olan ambargolarda tam bir konsensüs sağlanamadığı durumlarda, sorunun taraflarından birisi dost ülkelere destek bulabilirken diğer taraf herhangi bir destek bulamadığı için yaptırımın pozitif etkisinden çok negatif etkisi olmaktadır.

---

¹³³ Carment, David & James, Patric, The UN at 50 Managing Ethnic Crises Past and Present, Journal of Peace Research, Sayı: 35, 1998, s. 72

2. Sorunun tanımlanması ve uluslararası ortamdaki yansımalarının belirlenmesi için belirli bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süre sorunun ciddiyeti, tarafları, başat güçlerin menfaatlerini etkileme seviyesine ve uluslararası sistemin durumuna göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Ruanda’ da yaşanan sorun sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası kamuoyunun baskılarına rağmen hiç tepki almazken, Irak’ta kesinliği ispatlanamayan kitle imha silahlarının varlığı uluslararası toplumun bir numaralı gündem maddesi olmuştur.
3. Sorunun yaşandığı ülkedeki siyasal yapının sürece etkisi önemli olmaktadır. Demokratik bir siyasal yapıya sahip olunmaması veya muhatap alınacak bir siyasal iradenin bulunmaması hem sürecin zamanına hem de uygulanacak yöntemlere etki etmektedir.
4. Barış ortamının kurulmasında Birleşmiş Milletlerin etkin rol aldığını ortaya koyması gerekmektedir. Bu sayede tarafların üzerinde oluşacak otorite ile konunun barışçıl bir çözüme kavuşması yönünde taraflar kendilerini zorlama altında hissedeceklerinden sonuç alınma ihtimali artacaktır.¹³⁴
5. Bu sürecin etkin bir ekonomik kaynak ile desteklenmesi gerekmektedir. Böyle bir kaynağın oluşturulması için başat güçlerin ve belli başlı sivil toplum örgütlerinin katılımı kaçınılmazdır.¹³⁵
6. Sürecin sekteye uğramaması için taraflar geçici barış antlaşmasına uymaları yönünde zorlanacaklardır. Bu sebeple askeri ve ekonomik yaptırımlar kullanılabilir. Taraflar uzlaşma yönü dışında başka bir çözümü olmayacağını farkına vardıkları zaman veyahut sürdürmüş oldukları mücadeleden yoruldukları zaman çözüme ulaşmak daha kolay olabilmektedir.¹³⁶
7. Bir konsensüsün sağlanabilmesi için sürece toplumun bütün sektörlerinin katılımının sağlanması gerekmektedir. Bunlara sivil toplum örgütleri, devlet kurumları, finansal

---

¹³⁴ Hoxhaj, E., The Politics Of Ethnic Conflict, Discussion Paper, Center For the Study Of Global Governance, London, 2005, s. 22

¹³⁵ Carment, David & James, Patric, a.g.m., s.65

¹³⁶ Vasques, J., Beyond Confrontation: Learning Conflict Resolution In The Post Cold War Era, Michington, 1996, s.65

kurumlar, siyasi partiler gibi toplum üzerinde yönlendirici etkisi olan aktörleri sayabiliriz.

8. Ortaya çıkarılacak barış antlaşmasının tarihsel gerçeklerle toplumsal gerçeklere uygun olarak hazırlanması önemlidir. Gerçeklerden uzak talepler tarafların rızasını kazanamayacağı gibi toplumun sürece olan şüphelerini olumsuz yönde etkileyerek dış dünyaya karşı kendilerini koruma refleksi geliştirmelerine sebep olur. Bu refleks ile çatışma ortamına geri dönmekte çekinmeyeceklerdir.
9. Sürecin etkin yönetilmesi için eğitilmiş personele ve başarılı bir kurumsal yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu grubun sorun hakkında yeterli tarihsel ve güncel bilgilere sahip olması gerekmektedir. Çatışma sonrası dönemin en önemli özelliği olarak çatışma tehlikesi tam olarak ortadan kalkmamış ve yaşam şartları normale dönmediği için personel bu şartlarda çalışmaya gönüllü olması lazımdır.¹³⁷
10. Yürütülen faaliyetlerin nihai amacı etnik sorunlar söz konusu olduğunda diğer barışı koruma faaliyetlerinden farklılık göstermektedir. Zira etnik sorunlarda taraflardan birisi ayrılma talebinde bulunabildiğinden dolayı sorun sadece ülkede istikrarın yeniden sağlanması ile giderilemeyecektir. Çoğu zaman devletin siyasi yapısında bir değişiklik gerektireceği ve ayrılma talepleri bütün uluslararası arenayı etkilediğinden dolayı ele alınması zor bir süreçtir.¹³⁸ Bu sebeptendir ki Birleşmiş Milletler etnik sorunların çözümünde mevcut devlet sınırlarının değişmeden, yönetimdeki güç dengelerinin adil bir şekilde dağıtılması çözümünün üzerinde ağırlıkla düşmektedir. Birleşmiş Milletlerin konuya yaklaşımı genellikle azınlık hakları ve temel insan hakları hukuku açısından olmaktadır.
11. Etnik sorunların çözümünde önceki siyasi sisteme duyulan tepkiden dolayı geri dönülebilenecek bir statüko bulunmaması konunun bir diğer handikabıdır. Sorun yeni bir devlet yapısı gerektirdiği için çözümün boyutu ve maliyeti artmaktadır.

---

¹³⁷ Deutsch, M., Coleman, P. T., Marcus, E., The Handbook of Conflict Resolution: Theory And Practice, San Fransisco, 2006, s.127

¹³⁸ Sisk, T. D., Power Sharing And International Mediation In Ethnic Conflicts, Washington, 2007, s.12

3.3.2 ARABULUCULUK FAALİYETLERİ

Arabuluculuk faaliyeti Birleşmiş Milletler'in sorun çözmede kullandığı ilk yöntem olmaktadır. Anlaşmazlıkların çözümünde ilk olarak çatışma ortamının bitirilerek sorunun barışçıl yöntemlerle çözülmesi hedeflenmektedir. Çatışma durumunun bitirilmesi safhasında ve sonrasında, sorunun tam olarak ortaya konularak muhtemel çözüm yöntemlerinin belirlenmesi ile taraflar arasında anlaşma sağlama şeklinde ortaya konan çalışmaları arabuluculuk faaliyeti olarak tanımlamak mümkündür.¹³⁹ Kimi zaman tarafların ortak iknası şeklinde sonuca ulaşılabilirdiği gibi kimi zamanda zorlama yöntemleri ile başarıya ulaşılabilinmektedir.

Arabuluculuk faaliyetlerinin başarıya kavuşmasında en önemli faktör tarafların üçüncü aktörlerin soruna müdahalesine gönüllü olmalarıdır. Taraflar ortak rızaları ile sorunu Birleşmiş Milletlere getirdiklerinde sürecin başarıya ulaşma ihtimali daha da artmaktadır. Fakat taraflardan birisi bile bu tür bir ilişkiye karşı çıkmakta ise öncelikle tarafların ikna edilmesi süreci başlatmaktadır ki bu bazen tarafları zorlamaya ve anlaşmadan başka çare bırakmamaya varmaktadır. Gönüllülük esasının sağlanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli faktör tarafların güveninin sağlanmasıdır. Bu sebeptendir ki arabuluculuk faaliyetini yürüten aktörler sorunun taraflarından biri olmamaya özen göstermelidirler.¹⁴⁰ Aksi halde taraflar güvensizlik sebebi ile anlaşmaya varmamakta direnebilirler veya daha ileri giderek üçüncü aktöre karşı mücadele etmeye başlayabilirler.

İkinci en önemli faktör ise sorunun iyi tanımlanması olmaktadır. Şayet sorunun temel diyalektikleri iyi belirlenmez ise tatmin edici bir sonucun elde edilmesi zor olacaktır. Tanımlamanın iyi yapılmasında en önemli kıstas ise doğru ve yeterli bilgiye zamanında ulaşılmasıdır. Doğru bilgiye ulaşılmasında çevre aktörlerin etkisi önemlidir.¹⁴¹ Zira çatışmanın başladığı durumlarda taraflar bilgi paylaşımında kıskanç davranmaktadırlar veya verileri kendi amaçları doğrultusunda düzenleyip vermektedirler. Bosna-Hersek savaşında Sırp'ların ele geçirdikleri bölgelerde nüfus kayıtlarını tahrip etmesi bu konuda verilebilecek önemli bir örnektir. Konu etnik sorunların çoğunlukla bir devletteki baskın ve yönetim erkini elinde bulunduran grupla azınlıkta bulan etnik grup arasında olduğunu

¹³⁹ Sisk, T. D., Power Sharing And International Mediation In Ethnic Conflicts, Washington, 2007, s. 5

¹⁴⁰ Szayna, T. S., Identifying Potential Ethnic Conflict: Application of Process Model, Santa Monica, 1996, s.137

¹⁴¹ Carment, D., James, P., a.g.k., s. 68

dikkate aldığımızda; azınlık grupları temsil edecek etkin olarak teşkilatlanmış bir yapının bulunmaması bu gruba ait resmi bilgilerin temininde çatışmanın diğer tarafına ihtiyaç duyulması bu konuda önemli bir handikapı oluşturmaktadır.

Etnik sorun içinde bulunan gruplar arasındaki kırılma ve düşmanlığın seviyesi de arabuluculuk faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Zira aralarındaki düşmanlığın fazla ve köklü olduğu tarafları bir masa etrafında toplamak dahi kimi zaman imkânsız olmaktadır. Bu tür durumlarda genellikle zorlama yöntemlerinin devreye girmesi ile taraflar görüşme masasına oturtulsa da kısa sürede bir anlaşmaya varılamamaktadır.

3.3.3 EKONOMİK YAPTIRIMLAR VE ASKERİ AMBARGOLAR

Birleşmiş Milletlerin uluslararası sorunların çözümünde sıkça başvurduğu yöntemlerden birisi ekonomik olarak ilgili ülkeyi baskı altında tutmaktır. Konu etnik sorunlar olduğu zaman ekonomik yaptırımların fonksiyonlarında bazı değişiklikler olmaktadır. Öncelikle etnik sorunun taraflarından biri olan azınlık gruplar uygulanacak olan bir ekonomik ambargodan en fazla seviyede etkileneceklerinden dolayı negatif bir etkide bulunulacaktır.¹⁴² Bu sebeple bu tür uygulamalarda dikkatli davranılarak negatif etkileri en aza indirecek tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Uluslararası barış ve güvenliği bozan ülkelere bu davranışından vazgeçmesi ve uluslararası iradeyi dinlemesi için zorlayıcı bir tedbir olarak ambargo uygulanmaktadır. Ambargolar ekonomik veya askeri alanda olabilmektedir. Özellikle ekonomik ambargolarda en önemli husus insanların zorunlu ihtiyaçlarını gidermesini sağlanabilmesidir. Aksi halde içinde buldukları sıkıntıların yanında bir de ekonomik sıkıntılar yaşayan halk bu seferde ambargonun tarafları olan dış dünyaya karşı nefret duymaya başlayacaktır. Bu sebeple ekonomik ambargolar pek fazla kullanılan bir yöntem olmamaktadır.

Silah ambargoları özellikle tarafların silahsızlandırılarak çatışma ortamının bitirilmesi insan kayıplarının mümkün olan en alt seviyeye indirilmesini amaçlamaktadır. Silah ambargoları uygulanırken takip edilmesi gereken birkaç önemli nokta vardır. Bunlardan

---

¹⁴² Carment, David & James, Patric, a.g.m., s. 73

ilki ambargoya bütün ülkelerin uyup uymadığının kontrolünün yapılmasıdır. Zira ambargo uygulanan devlete dostluk besleyen başka devletlerden ambargonun aksine yardım geldiği zaman sorunun diğer tarafı olan etnik grubun tek taraflı olarak silahsız kalmasına sebep olmakta; bu sebeple insan kayıpları artmakta, üçüncü aktörlere yani dış dünyaya karşı güven azalmakta ve güçsüz kalan grubun gerilla tarsi harekâtlarla terörist faaliyetlere başlama ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bütün bu etkiler sorunu daha da çıkmaza sürüklemekte, uygulamanın amacına ulaşmasını engellemektedir.

Silah ambargolarında ve silahsızlandırma faaliyetlerinde dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli faktör ise etnik sorunlarda kullanılan silahların genellikle ufak çaplı, taşınması ve saklanması kolay, elde edilmesi kolay tüfek, tabanca, yapımı kolay patlayıcı madde gibi silahların olması sebebi ile ambargoların amacına ulaşmasını etkilemesidir. Irak'ın Kürtler üzerine uyguladığı kimyasal kitle imha silahları, Bosna-Hersek'te Sırp Devletinin destekleri ile ciddi bir silah gücüne sahip olan Sırp grupları istisnai örnekler olarak kabul ederek etnik çatışmalara genellikle ufak çaplı silahların kullanıldığını ve bunların kontrolünün çok zor olduğunu görebiliriz.¹⁴³ Sorun çözümünde ki her başarısızlığın sürece duyulan güveni azalttığını düşünür isek ambargo konusunda çok dikkatli olunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere uygulanan ambargoların başarısında temel husus alınan kararlara gönüllülük esasına dayalı olarak ortak iradenin sağlanmasıdır. Zira Bosna örneğinde olduğu üzere tam kontrolü sağlanamayan uygulamaların faydasından fazla zararı bulunmaktadır. Gönüllülük esasının yanında kontrolde işletilmesi gereken önemli bir mekanizmadır.¹⁴⁴ Zira devletlerin dışında kamu ile ilgilenen uluslararası şirketler ve kuruluşlar olabilmektedir. İçinde buldukları devletlerden bağımsız olarak davranabilme yetisine sahip bu kuruluşlardan savunma ve silah sanayisinde bulunanlar için bu tür çatışma ortamları önemli bir piyasa manasına geldiğinden dolayı kontrol altında tutulması gereklidir.

---

¹⁴³ Schellenberg, J., Conflict Resolution: Theory, Research And Pactice, New York, 1982, s. 156

¹⁴⁴ Sisk, T. D., a.g.k., s 89

3.3.4 DEMOKRATİKLEŞTİRME ÇALIŞMALARI VE SERBEST SEÇİMLERİN SAĞLANMASI

Etnik sorunların çözümünde Birleşmiş Milletlerin genel yaklaşımı demokratik bir siyasal yapının oluşturulması ile tarafların eşit platformda temsili sayesinde şiddet ortamının oluşmasına engel olarak konuyu ele almaktır. Birleşmiş Milletler kapsamında yürütülen bütün barışı koruma operasyonların nihai amacı çatışmanın durdurularak demokratik devlet yapısının oluşturulması olmuştur.¹⁴⁵ Fakat etnik sorunların çözümünde ayrılma, özerklik talepleri gibi meselelerin varlığı öncelikle tarafların ikna edileceği devlet sisteminin kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Etnik sorunların siyasi bir problematik oluşturup oluşturmadığı konusunu incelerken, etnik grupları siyasi tanınma, bağımsızlık, özerklik, ana dilde eğitim gibi fraksiyonlarla hareket etmelerine karşın nihai amaç olarak siyasal yapıda kendi lehlerine bir değişiklik istediklerini belirtmiştik. Bu nihai amaca ulaşamadıkları sürece de mücadeleye devam edeceklerdir. Siyasal yapıdaki değişiklik talepleri demokratik rejimlerde şiddet sarmalına dönüşmeden görüşülebilmekte, taraflar kendi isteklerini dile getirmek için uygun platformu bulabilmektedirler. Örneğin Kanada' nın Quebec bölgesinde yaşayan Fransız Kanadalıların şu anki özerklik konumlarının ötesine geçerek bağımsızlık yönündeki talepleri şiddet seviyesine varmadan yıllardır sürmektedir.¹⁴⁶ Demokratik bir siyasal yapıya veya etkin bir yönetim yapısının bulunmadığı toplumlarda ise etnik gruplar taleplerini ortaya koyacak uygun bir platform bulamadıkları için konuyu şiddet yöntemleri ile çözmeye çalışmaktadırlar.

Birleşmiş Milletlerin konuya etkisi devletlerin egemenliklerine saygı ve iç işlerine karışmama ilkesi doğrultusunda ancak uluslararası barış ve huzurun bozulması durumunda oluşmaktadır.¹⁴⁷ Bu sebeple sorunun demokratik yollarla çözülebilmesini sağlayacak yapının bulunamayışı söz konusudur. Bu safhada demokratikleştirme çalışmalarında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. İlk olarak sağlam bir siyasal yapı

---

¹⁴⁵ Hampson, Fen Osler, Malone, David, From Reaction To Conflict Prevention: Opportunities For The UN System, London, 2002, s. 325

¹⁴⁶ Kalaycı, Hüseyin, a.g.k., s. 36

¹⁴⁷ Taraflar sorunun çözümü için ortak iradeleri ile Birleşmiş Milletlere başvurabilmektedirler. Bu başvurularda ortaya konan çözümlerin başarıya ulaşma ihtimali daha fazladır.

oluşturulmadan serbest seçimlerin yapılması manasızdır. Zira aralarındaki sorunları halledemeyen grupların seçim sonuçlarını saygı ile karşılaması olanaksızdır. İkinci olarak sürece toplumun farklı seviyelerinde bulunan grupların ayrı ayrı sisteme transformasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu uyumun sağlanabilmesi için öncelikle kurulacak devlet sisteminin toplumun tamamının karakteristikliklerine uyması gerekmektedir. Fakat uyum sağlanması amaçlara gruplar arası dengelere dikkat edilmeli, bir gruba ayrıcalık tanınmamalıdır. Üçüncü olarak bu süreci yönetecek olanların söz konusu yapıya hakim olacak etkin bir yapılanma içinde olmaları ve ihtiyaç duydukları mali ve siyasi desteklere sahip olmaları gerekmektedir.¹⁴⁸

Etnik çatışma içinde bulunan gruplar arasındaki kırılma seviyesi demokratikleştirme çabalarının en önemli çarpanı olmaktadır. Zira tarihi nefretlerin, çatışma sonrası geriye kalan kayıpların etkisi ile tahammül ve birlikte yaşama konularında taraflar gönülsüz davranacaklardır. Bosna-Hersek Savaşında Sırp'ların yapmış oldukları insan hakları ihlalleri sebebi savaş sonrası barış görüşmelerinde ayrılmadan başka bir çare kalmamıştır. Soruna getirilmeye çalışılan politik çözüm travmatik sorunların olduğu bir ortamda, tarafların ortak rızasını kazanma zorunluluğu vardır.¹⁴⁹ Kırılma seviyesi çözüm sürecinin süresine de etkide bulunmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletlerin doğrudan yönlendirdiği Filistin ve Kıbrıs örneklerinde görüldüğü üzere süre çok uzun yıllarca sonuçsuz kalabilmektedir. Bu iki örnekte görüldüğü üzere tarafların çözüm mekanizmasına gösterdikleri direnç ve sorunun kemikleşen yapısında kırılmayan nefretler sebebi ile çözümsüzlük taraflar için kısmi çözüm olarak kabul edilebilmektedir.¹⁵⁰ Tarafların içinde buldukları şartlar değişmediği sürece mevcut yapı varlığını sürdürecektir. Güney Kıbrıs Rum Kesiminin AB'ye üyeliğinin onaylanması sürecinde mevcut siyasal yapıda bir değişiklik ortaya çıkmış ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından sunulan yeni çözüm paketi her ne kadar sonuca ulaşamamış ise de tarafların çözüme yaklaşımda değişiklik meydana gelmiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları yapılan plebisit sonucu önerilen çözüm paketine katılımlarının arttığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple çözüm sürecinin uzun sürmesi muhtemel olduğundan dolayı, üçüncü aktörlerin sabırlı olmaları gerekmektedir.

---

¹⁴⁸ Hampson, Fen Osler, Malone, a.g.k., s. 363

¹⁴⁹ Merwe, H. V. D., Jenis, J. D., Conflict Resolution Theory And Practice: Integration And Application, 112

¹⁵⁰ Williams, R. B., Madaleyn, B.R., Mutual Accommodation: Ethnic Conflict And Cooperation, 54

Etnik sorunların çözümünde ayrılma, özerklik, azınlık haklarında iyileştirme gibi farklı çözüm politik sonuçlar bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler öncelikle konuyu azınlık haklarında iyileştirme kapsamında çözebilme eğilimindedir. Fakat sorundaki şiddet seviyesi, taraflar arasındaki kırılabilirlik ve nefret oranına göre çözüm sürecinin varacağı nokta değişebilmektedir. Sorunun ne şekilde sonuçlanacağına dair Birleşmiş Milletlerin aktif rol aldığı durumlar genellikle ortada yeni düzeni kuracak bir devlet yapısının kalmadığı, şiddet olaylarının önlenmediği ve özellikle bir barış operasyonunun sonucunda olmaktadır. Taraflar şayet çözüm sürecini kendi aralarında çözebiliyor ise konuyu Birleşmiş Milletlere götürmekte gönülsüz davranmaktadırlar. Bunun en büyük sebebi kendi egemenliğine yapılmış olan bir müdahale algılamaları ile Birleşmiş Milletler tarafından kendi aleyhine çıkabilecek tahmini sonuçların getireceği sorunlardır.¹⁵¹ Türkiye, Çin, Rusya gibi devletler örneklerinde görüldüğü üzere devletler sorunu kendi iç parametrelerinde çözme ve mümkün olan en az zarar ve tavizle çözmek eğilimindedir.

Birleşmiş Milletler kapsamında etnik problemlerin çözümünde en büyük handikaplardan birisi ise; sorunun bir parçası olan etnik grubun sorunu Birleşmiş Milletler seviyesine taşıyamamasıdır.¹⁵² Çünkü Birleşmiş Milletler milletlerin veya etnik unsurların temsil edildiği bir mecra değil, devletlerin temsil edildiği bir örgüttür. Zira bir etnik grubun yaşadığı sorun ancak kendi devletinin istemesi ile veya uluslararası huzur ve barışın bozulması sonucu Birleşmiş Milletlerin konuya doğrudan müdahalesi ile gerçekleşebilmektedir. Bu sebeple Birleşmiş Milletlerin doğrudan müdahalelerinde sorun içinden çıkılmaz zor bir duruma ve kısmi de olsa şiddet sarmalına dönüşmüş olmaktadır.

---

¹⁵¹ Deutsch, M., Coleman, P. T., Marcus, E., The Handbook of Conflict Resolution: Theory And Practice, San Fransisco, 2006, s.65

¹⁵² Hoxhaj, E., The Politics Of Ethnic Conflict, Discussion Paper, Center For the Study Of Global Governance, London, 2005, s. 75

SONUÇ

Bu çalışmada 20. yy'ın en önemli uluslararası sorunlarından biri olan etnik sorunların çözümünde Birleşmiş Milletlerin ne tür bir sorumluluğu olduğu, yapmış olduğu çalışmalarda ne ölçüde başarılı olduğu örgütün kabiliyetleri, mevcut örgütsel yapısı ve tarihsel gelişmeler çerçevesinde değerlendirilerek geleceğe dair öneriler belirlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde etnik milliyetçilik kavramı ile ilgili temel kuramsal çalışmalara değinilerek, konunun temeli olan etnik milliyetçilik kavramının anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bölümde uluslararası hukuk sùjeleri içine girebilecek bir tanımlamanın yapılıp yapılamayacağı, bu alanda yapılan çalışmalar ışığında test edilmiştir. Etnik milliyetçilik konusuna getirilen farklı anlayışlar ve veriler çerçevesinde etnisitenin hiçbir nesnel veri ile zorunlu bir ilişkisi olmadığı; ırksal, biyolojik, kültürel, siyasi, ekonomik ve dinsel veriler ile bağlantısı bulunsa bile her etnisitenin bu verilerin tamamını içermediği ve içerenlerin ise farklı yapılanma ve anlayışlarla bağlandığı tespit edilmiştir. Etnik milliyetçilik konusunda bu kadar çeşitliliğin bulunması ve uluslararası siyasi yapılanmaların etkisi ile beraber evrensel bir tanımlama yapmanın zorluğu ortaya konmuştur. Bu sebeple hangi devlet içi veya devletlerarası sorunun etnisite ile tanımlanacağı konusunda kesin bir karar verilememesi sebebi ile kaynağı ister ekonomik ister siyasi ister dinsel olsun kimlik temelli tanımlamaların bulunduğu bütün sorunlar etnik milliyetçilik çatısı altında incelenmeye çalışıldı. Bu genel kavramlaştırma çabasının temelinde çalışmanın ileriki bölümlerinde de görüleceği üzere Birleşmiş Milletler ilgilendiği sorunların hiç birini etnik temelli olarak nitelermemekte; bunun yerine uluslararası barış ve huzuru bozan diğer olaylarla beraber tanımlaması bulunmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde etnik milliyetçi hareketlerin Birleşmiş Milletleri niçin ilgilendirdiği ve konuyu nasıl tanımlayarak hareket ettiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu sebeple önce etnik milliyetçi hareketlerin sebepleri ve hedeflerinin ne olduğu belirlenmeye çalışılırken kimliksel tanınma, öz yönetim, ayrılma, ana dilde eğitim, siyasi güç paylaşımı, ekonomik gelişme gibi farklı oryantasyonlarla harekete geçebilen etnik grupların nihai hedefinin siyasi yapıda kendi lehlerine değişiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu hedefler ışığında Birleşmiş Milletlerin konu ile ilgili sorumluluğu incelendiğinde karşımıza temel iki ihtilaf çıkmaktadır. Bunların birincisi olarak Birleşmiş Milletler adı ile ihtilafı olarak etnik milletleri veya bir milliyet tanımlaması içersine girmeye çalışan etnik grupların temsil edildiği

bir örgüt değildir. Bu sebeple çoğu zaman devlet içi sorunlar olarak karşımıza çıkan etnik hareketlerde devletlerin bağımsızlıklarına saygı ve iç işlerine karışmama ilkesi gereği konuyla sadece uluslararası barış ve huzurun bozulduğu durumlarda ilgilenme eğilimi içinde olmuştur.

Bu eğilimin en büyük sıkıntısı bir devlet içi problemin uluslararası barış ve huzuru ne zaman bozduğuna ne şekilde karar verileceğine dair bir konsensüsün bulunmayışıdır. Zira Ruanda örneğinde görüldüğü üzere 800 000 den fazla insanın ölümü ile sonuçlanan etnik sorunun, son yüzyılın en büyük değeri olan insan haklarının ihlali noktasında olmasına rağmen uluslararası barış ve huzuru bozan bir olay olarak değerlendirilmemiştir. Tam aksi yönde Irak' ta bulunduğu iddia edilen ve kesinliği ispatlanamayan kitle imha silahlarının muhtemel varlığı ihtimali uluslararası kamuoyunun en önemli gündem maddesi olmuştur. Başta ABD olmak üzere başat güçlerin bölgede sahip olabileceği kazançlarının ışığında Birleşmiş Milletlerin örgütsel yapısına ve Birleşmiş Milletler antlaşmasına getirilen en marjinal eleştirilerden olan örgütün sadece başat güçlerin isteklerine hizmet ettiği savını güçlendirmektedir.

Birleşmiş Milletlerin konu ile ilgili olarak ikinci ihtilafı olarak da Birleşmiş Milletlerin iki temel ilkesi olan self-determinasyon ve devletlerin toprak bütünlüğünün korunması ilkelerinin birbirleri ile çatışmasıdır. Konunun daha iyi çözümlenebilmesi için self-determinasyon konusu detaylı olarak incelenmiş, Birleşmiş Milletlerin bu ilke yönündeki uygulamaları değerlendirilmiştir. Bu analizin sonucunda tarihsel gelişmelere bağlı olarak farklı amaçlarla uygulanan self-determinasyon ilkesinin günümüzde pek de desteklenmediği ve örgütün devletlerin toprak bütünlüğüne daha fazla vurgu yaptığı gözlemlenmiştir. Bu ilkeden faydalanmak isteyen etnik grupların talepleri mevcut devlet düzeni içinde ihtiyaç duydukları özerkliği temel insan hakları güdüsü ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu noktada hangi etnik grubun ne kadar özerklik hak ettiği ve bu özerkliği sağlayacak devletin konuya ne derece ilgi göstereceği konusu ise kesinliğe kavuşmamıştır. Sorunu devletin kendi siyasi yapısı içerisinde gerektiğinde bazı düzenlemeler yapılmasını destekleyerek çözülmesi yönünde çalışan örgüt Somali ve Kongo örneklerinde olduğu gibi bazı halkları kendi kaderleri ile yalnız bırakabilmektedir.

İkinci bölümde yapılan çalışmalar sonucunda Birleşmiş Milletlerin etnik sorunlara dünyada görülen diğer sorunlarla aynı pencereden baktığını; barışı koruma, barışı destekleme gibi yeni konseptler geliştirse de önemli fark oluşturamadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple

etnik sorunlara, problemin çatışma ortamına dökülmesine varmadan bir çözüm getirememe sıkıntısı olduğunu belirtebiliriz.

Çalışmanın son bölümünde yapılmış olan ve yapılmakta olan Birleşmiş Milletler uygulamaları incelenerek örgütün başarısı değerlendirilmiştir. Bu alanda yapılan uygulamalar, öncelikle etnik sorunların çözümünde genel karakteristikler belirtilerek, silahlı güç kullanımı ve barışçıl yollar olarak iki alanda incelenmiştir. Silahlı güç kullanımı uygulamaları incelenirken öncelikle silahlı güç kullanımının uluslararası hukuka göre niteliğine değinilmiş, uluslararası yapıda meydana gelen değişiklikler çerçevesinde ortaya çıkan batışı koruma, barışı destekleme vb. kavramlar açıklanarak kendi alanlarında özellik arz eden örneklerle Birleşmiş Milletlerin başarısı değerlendirilmiştir. Bahsi geçen Somali, Ruanda, Bosna-Hersek, Filistin örnekleri kaynakları ve Birleşmiş Milletlerin bu sorunlara yaklaşımına göre ayırt edici özellikleri sebebi ile seçilmişlerdir. İncelenen bu üç örnekte Somali Birleşmiş Milletlerin yetersizliği, Ruanda gönülsüzlüğü, Filistin çıkarıcılığı özelliğini belirttikleri için seçilirken; Bosna-Hersek çevre örgütlerin çözüme ortak olarak ilintilendirilmesi konusunun nasıl problemlere sebep olduğunu açıklamakta kullanılmıştır.

Silahlı güç kullanımı konusunda yapılan çalışmalar sonucunda Birleşmiş Milletlerin örgütsel yapısında ve Birleşmiş Milletler antlaşmasında bazı değişiklikler yapılması gerekliliği tespit edilmiştir. Öncelikle örgütün devlet içi problemlerde gerektiğinde güç kullanabilmesini sağlayacak ve Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri Butros Gali tarafından başlatılan konseptsel çalışmaların Ruanda örneğinde olduğu üzere yeni bir soykırımın yaşanmasını önlenmesi bakımından tamamen sonuçlandırılması gerekmektedir. Zira uluslararası barış ve güvenliğin bozulduğu durumların tespitinde keyfilik önüne geçebilecek bir yapılanmanın gerekliliği yanında, mevcut güç kullanma yetkisini elinde bulunduran Güvenlik Konseyi' nin kara alma mekanizmasında ki sıkıntının giderilmesi gerekmektedir. Bunun yanında örgütün elinde hazır olarak bir ordunun bulunmayışı, üye devletlerin barışı koruma operasyonlarına katkıda bulunma yönündeki gönülsüzlüğü, çeşitli devletlerden müteşekkil edilen barış güçlerinin teşkilindeki gecikmeler ve yönetsel zorluklar ortaya çıkan şiddet olaylarına müdahalede gecikmelere ve etkinsizliğe sebep olmaktadır. Bu sebeple Dünya'nın herhangi bir bölgesinde ortaya çıkabilecek çatışmalar anında müdahale edebilecek bir askeri yapılanmanın gerekliliği tespit edilmiştir.

Barışı koruma operasyonları maliyet yönünden geniş bütçelere ihtiyaç duymaktadır. Birleşmiş Milletlere üye devlet sayısının 194 olduğunu düşündüğümüzde böylesi bir bütçenin sağlanması pek zor gözükmemektedir. Fakat üye devletler kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen sorunlar için böylesi bir destekte bulunmakta gönülsüz davranmaktalar ayrıca birkaç ülke dışında hiçbir üye devlet örgüte vaat ettikleri aidatları ödememektedirler. Bu sebeple örgüt ciddi bir finansal sorun yaşamaktadır. Birleşmiş Milletlerin yetersizliği kapsamında değerlendirdiğim bu sorunun aşılması hem çatışmaların önlenmesi safhasında, hem de çatışma sonrasında barış ve huzurun kurulması safhasında hayati önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler uygulamalarının diğer safhası olan barışçıl (silahlı güç içermeyen) yöntemleri arabuluculuk faaliyetleri, askeri ve ekonomik ambargolar, sorunun siyasi bir çözüme kavuşmasını amaçlayan demokratikleştirme çabaları ile çatışma sonucu ortaya çıkabilen mülteci sorunu olarak sınıflandırılmıştır. Bu uygulamaların başında gelen arabuluculuk faaliyetinin temel gereksinimi tarafların ortak rızası oranında başarı elde edebilmesidir. Tarafların rızası aynı zamanda barış operasyonları için de çok önemli bir kriteri oluşturmaktadır. Somali örneğinde incelendiği üzere üçüncü aktör müdahaleleri kimi zaman düşmanca kabul edilebilmektedir.

Arabuluculuk faaliyeti çatışma önleyici bir faaliyet olarak kullanılabilirdiği gibi asli olarak sorunun tekrar ortaya çıkmasını önleyecek siyasi, ekonomik ve sosyal yapılanmaların sağlanmasında kullanılan bir yöntemdir. Zira sorunun ortaya çıkmasını sağlayan sıkıntılar giderilmediği sürece bir sonuç alınamayacağı açıktır. Arabuluculuk faaliyetinin başarıya kavuşmasını sağlayacak önemli gereksinimlerin tarafların ortak rızası, faaliyeti yürütecek ekibin yeterli bilgi ve beceri sahibi olması, finansal bakımından yeterli desteklenmesi ve çevre aktörlerin sorunun çözülmesinde destekte bulunmaları olduğu tespit edilmiştir.

Arabuluculuk faaliyetinin amacı sorunun tekrar ortaya çıkmasını önleyecek siyasi yapılanmanın hazırlanması safhasında tarafları ortak bir noktada toplamaktır. Bu noktada tarafların ortak rızasını kazanacak yeni siyasi yapının oluşturulması konusu ortaya çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler böyle bir siyasi çalışmanın demokratik yapılanmalar ile çözülebileceğine inanmaktadır. Bu sebeple bu süreç demokratikleştirme çalışmaları olarak adlandırılmıştır. Bu sürecin nihai hedefi tarafların ortak rızasının kazanılacağı, ayrılma, özerklik, güç paylaşımı çözümlerinden birinin hayata geçirilmesidir. Bu safhada çözüme ulaşılabilmesi için arabuluculuk faaliyetinde tarafların rıza gösterebilecekleri, kendilerince

dost kabul ettikleri devletlerinde içinde bulunacağı uluslararası bir komisyonun gerekliliği sonucuna ulaşmıştır.

Siyasi çözümlerin sağlanmasında bağımsızlıkların tanınması ve self-determinasyon konularında kavramsal bulanıkların giderilerek farklı uygulamalardan kaynaklanan haksızlıkların giderilmesi gerekmektedir. Bu zorunluluğun yanında İspanya, İngiltere gibi pek çok devletin benzer sorunlar yaşadığını göz önüne alarak uluslararası alanda genel kabul görecektir düzenlemelerin yapılamayacağı kanaatine varılmıştır. Bunun yanında tüm devletlerin ortak rızasını alan insan hakları bakımından etnik milliyetçilik sorunlarında en az insanın zarar görmesini sağlayacak önlemlerin alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızı genel sonucu olarak Birleşmiş Milletler gerek yapısal ve ekonomik sebeplerle etnik sorunların çözümünde yetersiz kalmakta; kendisine duyulan aşırı güvenin gereğini yerine getirememektedir. Örgüt yetersizliklerinin yanında bazı konularda göstermiş olduğu tepkisizlikle keyfi uygulamalarda bulunduğu, örgütün sadece başat güçlerin rızaları doğrultusunda hareket ettiği düşüncelerini arttırmıştır. Özellikle Soğuk Savaşın bitmesi ile hız kazanan etnik sorunların çatışma yoğunluğunun devam edeceği göz önüne alındığında Birleşmiş Milletlerin örgütsel yapısında ve Birleşmiş Milletler antlaşmasında düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu amacın başarılabilmesi için de tüm üye devletlerin bu konuda ortak irade göstermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arı, Tayyar, Global Politika ve Güney Asya, Keşmir Sorunu, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007

Arı, Tayyar, Ortadoğu, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007

Balibar & Wallerstein, Irk, Ulus, Sınıf, Metis Yayınları, İstanbul, 2007

Bağcı, H. Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/104.pdf>

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/vCouncilRes?OpenView&Start=1&Count=270&Expand=41#41>

Boulden, Jane, The Role of The UN Security Council an Issue of Ethnicity and Democratic Governance, Department of Politics and Economic Science, Royal Military College of Canada, 2006

Bozkurt, Enver, Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı, İstanbul, 2003

Brown, Chris, Ainley, Kristen, Uluslararası İlişkileri Anlamak, Yayın Odası Yayınları, İstanbul, 2008

Brubaker, R., Laitin, D., Etnik Ve Milliyetçi Şiddet, Doğu Batı, Sayı:44, Ankara, 2008

Carment, David & James, Patric, The UN at 50 Managing Ethnic Crises Past and Present, Journal of Peace Research, Sayı: 35, 1998

Cop, B., Eymiroğlu, D., The Rights Of Selfdetermination In International Law Towards The 40 th Anniversary Of The Adoption Of ICCPR And ICESCR, University of Nonttingham, Londra, 2005

Copson, R., W., Africa's Wars and Prospects For Peace, M. E. Sharpe, New York, 1994

Dan, Smith , Kriz Bölgelerinde Savaş Çıkma İhtimalleri ve Nedenleri, Berghof Handbook for Conflict Transformation, London, 2007

Deutsch, M., Coleman, P. T., Marcus, E., The Handbook of Conflict Resolution: Theory And Practice, University of Minesota Pres, San Fransisco, 2006,

Drobizheva, L., Gottemoeller, R., Kelleher, C. M., Ethnic Conflict In Post Soviet World, M. E. Sharpe, New York, 1998

Duran, Hasan, Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 23, Ankara, 2004

Duyvesteyn, I., Clausewits And African War, Frank CASS, London, 2005

Esman, M. J., Can Foreign Aid Moderate Ethnic Conflict, US Institute Of Peace, Washinton, 2007

Fowkes, B., Ethnicity And Ethnic Conflict In The Post Communist World, Palgrave, London, 2002

Gellner, Ernest, Uluslar ve Ulusçuluk, Nil Yayınları, İstanbul, 2008

Gottemoeller, R., Drobizheva, L. M, Ethnic Conflict in Post Soviet World, M. E. Sharpe, New York, 1998

Güngör, U., “ Günümüzde Barış operasyonları” Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı: 8, İstanbul, 2008

Hampson, Fen Osler, Malone, David, From Reaction To Conflict Prevention: Opportunities For The UN System, Lynne Rienner Publishers, London, 2002

Hasgüler, Mehmet, Uluslararası Örgütler, Nobel Yayınları, İstanbul, 2004

Hippler, J., Şiddetli Anlaşmazlıklar, Anlaşmazlıklardan Kaçınma Ve Ulus İnşası: Terminoloji Ve Politik Konseptler, Ulus İnşası, Editör: Jochen Hippler, İstanbul, 2003,

Hobsbawn, Eric J., Milletler ve Milliyetçilik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000

Horowitz, Donald, Ethnic Groups in Conflict, University Of California Pres, California, 2000

Hoxhaj, E., The Politics Of Ethnic Conflict, Discussion Paper, Center For the Study Of Global Governance, London, 2005,

İçli, G., Küreselleşme Ve Kültür, C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:25, No:2, Sivas, 2001

İnan, K., Duran, B., Ataman, M., Dünya Çatışma Bölgeleri, Ankara,2007, s.475

İmançer, D., Çağdaş Kimliğin Yapılanma Süreci Ve Televizyon, Doğu Batı, Sayı:23, İstanbul, 2003

Kalaycı, Hüseyin, Kanada Quebec Sorunu, Çok Kültürcülük, Kendi Kaderini Tayin, Milliyetçilik ve Federalizm, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007

Kalaycı, Hüseyin, Kendi Kaderini Tayin Kimlerin Hakkı, Doğu Batı, Sayı:47, İstanbul, 2009

Kohw, G. C., Savaş Sözlüğü, Doruk Yayınları, İstanbul, 2006

Kurubaş E., Etnisite & Ulus-devlet Araştırmaları, Doğu Batı, Sayı: 44, İstanbul, 2008

Kütükçü, M. A., Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:23, Kırıkkale, 2006

Latif, D., Etnik çatışma sonrası barış inşası ne kadar mümkün? Dayton sonrası Bosna-Hersek, <http://www.gaxxi.com/kibrisyazilari/kibrisyazilari/gorsel/dosya/120735287615/latif.pdf>

Lobell, S. E., Mauceri, P., Ethnic Conflict and International Politics, Palgrave Macmillan, New York, 2004

Luts, J. M., Luts, B., Global Terrorism, Routledge, New York, 2008

Malone, David, The UN Security Council: From The Cold War To 21 st. Century, Lynne Rienner Publishers, London, 2004

Manuro, Danilo D1, International Involvement in Ethnic Conflict: Comparing Balkans and Middle East, University of Catania, Department of Catonia, Department of Politic Studies, Institute of Human Science, 2007

Memiş, Ekrem, İsrail Nereye Koşuyor, En Eski Çağlardan Günümüze İsrail- Filistin Çatışması, Ekin, İstanbul, 2003

Öke, M. K., Filistin Sorunu, Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına, Ufuk, İstanbul, 2002

Ömer, A., Dünden Bugüne Filistin, Ekin, İstanbul, 2006,

Özkırmılı, Umut, Milliyetçilik Kuramları, Eleştirel Bir Bakış, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2008

Özman,M., Devletler Hukukunda Müeyyide, Fakülteler Matbaası, Ankara, 1974

Peterson, S, Me Against My Brother: At War In Somalia, Sudan and Rwanda, Routledge, New York, 2001,

Regan, P. M., “Conditions of Successful Thirth-Party Intervention In Interstate Conflicts” Journal Of Conflict Resolution, sayı:40, 1996

Sadowski, Y., Ethnic Conflict, Think Again, sayı:40, 1998

Sagır, Meral, Öztoprak, Etnisite Kuramları ve Eleştirileri, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 28, No: 1, 2004

Said, E., The Question Of Palestina, Vintage Books, New York, 1992

Sander, O., Siyasi Tarih (1918- 1994), İmge Yayınları, Ankara, 2007

Schellenberg, J., Conflict Resolution: Theory, Research And Pactice, State University Of New York, New York, 1982

Schnapper, Dominique, Yurttaşlar Cumhuriyeti, Metis Yayıncılık, İstanbul, 1995

Sisk, Timothy D., Power Sharing And İnternational Mediation In Ethnic Conflicts, Carnegre Comission On Preventing Deadly Conflict, United States Institute Of Peace, Washington, 2007

Smith, Anthony D., Milli Kimlik, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007

Sönmezoğlu, Faruk, Uluslararası İlişkilere Giriş, Der Yayınları, İstanbul, 2005

Süer, B., Ataman, A.Ö., Arap-İsrail Uyuşmazlığı, İmge, Ankara, 2006

Szayna, Thomas S., Identifying Potential Ethnic Conflict: Application of Process Model, Rand, Santa Monica, 2000

Taiser, M. A., Matthews, R. O., Civil Wars In Africa, Mc Gill-Queen's University Pres, Canada, 2000

Taiser, M. A., Matthews, R. O., Durable Peace, University Of Toronto Pres, Toronto, 2004

Taydaş, Zeynep, James, Paul., Carment, D., Who Intervenes, Ohio, 2006

Vasques, J., Beyond Confrontation: Learning Conflict Resolution In The Post Cold War Era, University Of Mschington Pres, Michington, 1996

Wolf, Stefon, Ethnic Conflict, Oxford University Press, London, 2006

www.wikipedia.org/wiki/Filistin_Kurtulu%C5%9F_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC
(08.082009)

www.unhcr.org.tr/

Yapıcı, M. İ. Bosna- Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahale' nin Uluslararası Hukukta Yeri, Uluslararası Hukuk Ve Politika, Cilt: 2, No: 8, Ankara, 2007

Yörük, Z. F., "Ulusal Kimlik, Hayali Cemaat Ve Kendine ait bir devlet", Sosyalizmin Sorunları Yazı Dizisi "İrkçılık Ve Milliyeçilik", İstanbul, 1995

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Elazığ'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Sivas'ta tamamladıktan sonra sırasıyla İzmir Maltepe Askeri Lisesini ve 2004 yılında Kara Harp Okulundan mezun oldum. 2007 yılından itibaren Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım.

Yabancı dilim İngilizcedir.

Aday: Mehmet Şevki TOKER